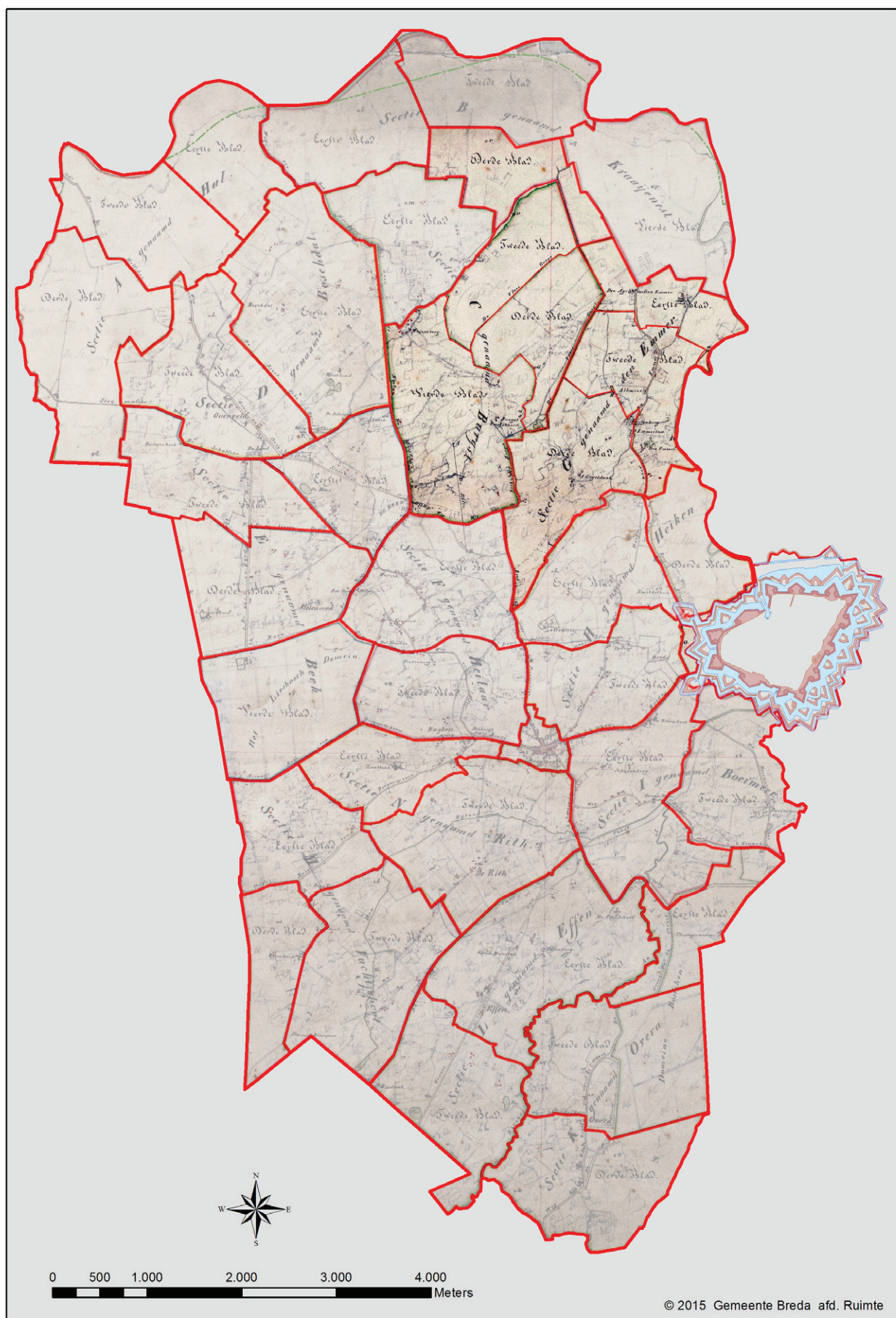
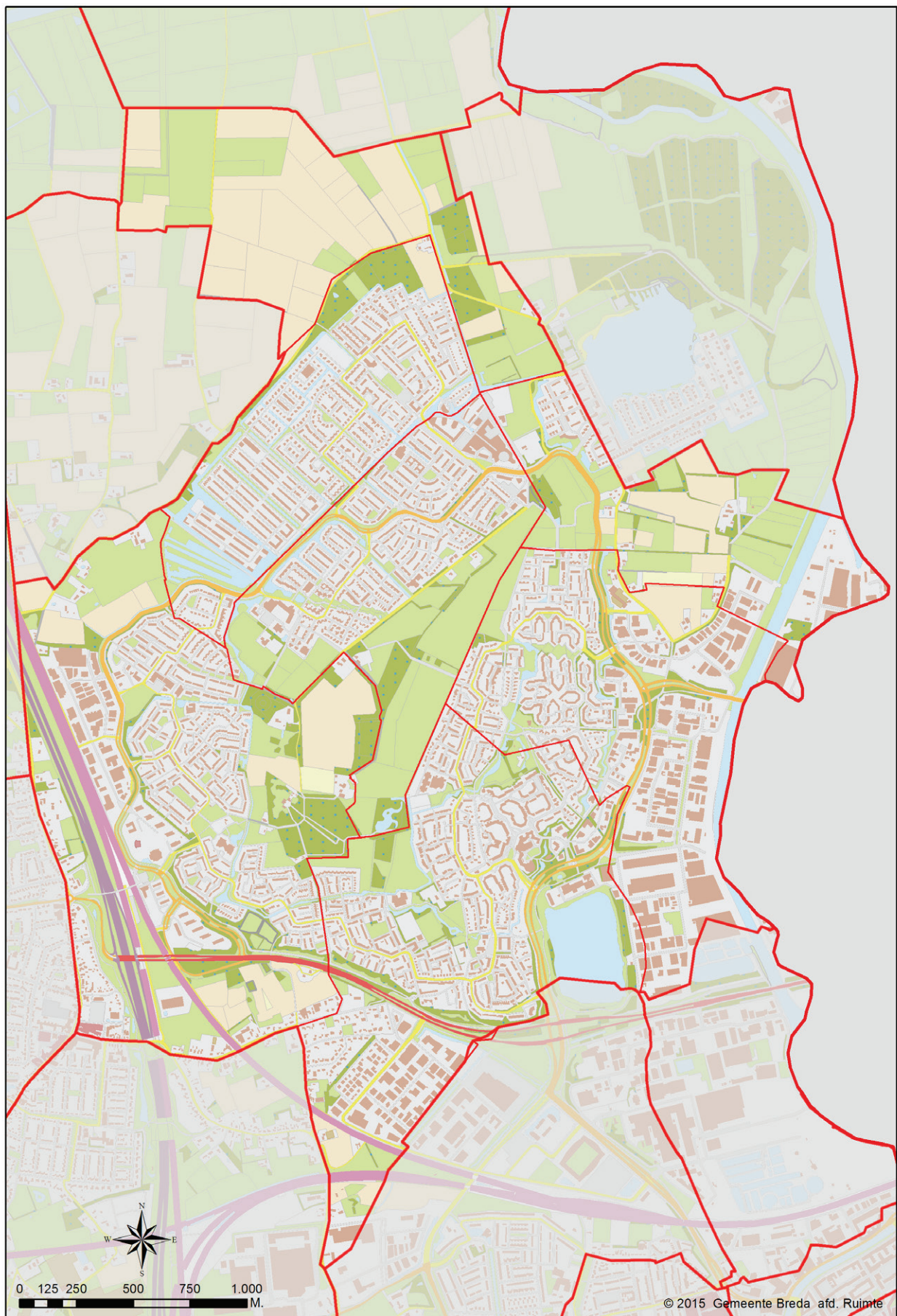

4.17

BURGST, GAGELDONK EN
HAMBROEK

Ligging van Burgst, Gageldonk en Hambroek op de diverse kadastrale minuutplannen binnen het verzamelplan Prinsenhage 1824.

Ligging van Burgst, Gageldonk en Hambroek op de diverse kadastrale minuutplannen, geprojecteerd op de huidige topografie.

4.17 BURGST, GAGELDONK, HAMBROEK

ACHT BUNDER – 1563 – R713, 270V

Beemdt: de Acht Buynder, bij de Grote Hoeve.

ACHT BUNDER – 1912 – BREDANAAR31, 4

Schaarhout op de Acht Bunder.

Acht Bunder komt overeen met $8 \times 1,29$ hectare = 10,5 hectare. Dat is, als deze inderdaad dit oppervlak bezat, een enorm grote beemd. Bij hoeven van buitenplaatsen lagen meestal zeer grote akkers, weilanden en beemden.

AKKER, HOGE

Hoorde bij Gageldonk, groot ongeveer twee hectare; sectienr. G 372; lag tegen het bos van Burgst.¹

**Kaartje van de
belegering van Breda,
1624/1625,SAB.
Gageldonk en Heilaar
zijn duidelijk te
onderscheiden.**

AKKER, HOGE – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: den Hoogen Akker, oost de vloeigracht, hier geheel aan behorende, noord op het Galgebosch, vier bunder, zestien roeden (C 361), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

AKKER, KLEINE – 1613 – RH179-8

Beempden achter den Cleynten acker, neffens den Beempt: den Regenbeempt en de Straet-beempt.

AKKER, KLEINE – 1629 – RH179-25

Schaarhout op den Wildertacker genaemt den Cleynten Acker: koper moet laten staen alle het werven als elssenhout buyten het hool.

AKKER AAN HET ZWART HEK – 1835 – N 6402, 60

Een perceel land met bosch of schaarhout: den Akker aan het Zwart Hek, noord de Beuken-dreef, twee bunder, twee roeden (C 399, 400), bij Burgst.

ALLEMANSDREEF

Dreef waardoor iedereen kon wegen? Lag ten zuiden van de Grote Akker op Gageldonk.

BALK – VM

Strook hakhout. Een balk kan wel een strook gras tussen twee akkers zijn, als afscheiding. Maar die term is in de Baronie onbekend. Waarschijnlijk foutief voor Bulk.

BEDDENWEIDE – 1761 – RH107, 167

Een perceel saeylant en weyde: de Beddeweyjde, 4½ gemet, op Hambroek.

BEDDENWEIDE – 1795 – RH283, 102V

Een perceel zaay en weyland, 4½ gemet: de Beddewy, op Hambroek.

Wal in de Hoge akker van Burgst, 1969.
Foto K. Leenders.

Bedden-namen komen vanaf de zeventiende eeuw veelvuldig voor. Een bed op een akker werd geconstrueerd door aan weerskanten van zes, acht of tien ploegvoren een extra diepe voor te ploegen en die eventueel later nog met de spa uit te diepen. Door die diepe voren kon het overvloedige regenwater in de wintermaanden snel afvloeien. Hierdoor liep de winterrogge (want die werd op de bedden-percelen het meest verbouwd) minder kans te verdrinken. Ook kon men vanuit die diepe voren zonder al te veel te hoeven bukken het graan wieden. Beddenbouw kwam voor in de Kempen, Belgisch Brabant en Vlaanderen.² De oudste vermelding van een bedden-naam in dit gehele gebied komt uit Bavel: 1389 de Negen Bedden.³ Weiland dat in bedden verdeeld ligt is een uitzondering. Met grippen, greppels konden weilanden natuurlijk ook extra ontwaterd worden. In hoeverre die greppels in weilanden aanwezig waren is niet goed bekend. Waarschijnlijk waren er wel veel greppels in de negentiende eeuw. Een stuk tussen twee grippen werd een meet genoemd.

BEEKSESTRAAT – 1742 – RH279, 115

Op Hambroek zuyd de Beeksche straat.

Straat naar het gehucht de Beek.

BEGERT – 1664 – RH274, 68

Stuck zaeylants: den Begert, twee gemet, achter de Schuere van de cleyne Hoeve van Gageldoncq.

Nevenvorm van Bijgaard 'omsloten terrein'. Vergelijk: Bijgaarden in Vlaanderen.

BERGSKENS – VM

Hooggelegen zandige gronden.

BERKTAKKER – 1472 – CB1, F5

Item noch in Berctacker en een stuc lants in Streyboutsacker.

Akker gelegen bij een gebied Berkt, een terrein waar berken groeiden. Maar een toponiem Berkt wordt op Burgst nooit vermeld!

BESTE AKKER – 1835 – N 6402, 60

Twee perceel weiland in de Kroeten: de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven gemeten en Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder (C 311-317), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Het beste, vruchtbaarste stuk grond van de bij de boerderij behorende percelen.

BETHLEHEMLOOP – VM

Waterloop in de buurt van Gageldonk. De weg van Breda naar Gageldonk zou Bethlehem genoemd zijn geweest.⁴ Genoemd naar een herberg? Zou de waterloop zijn naam aan deze weg danken? Zie bij Bethlehem onder Emer.

BEUKENDREEF – 1835 – N 6402, 60

Den akker aan het Zwart Hek (C 399, 400), noord de Beukendreef.

De beuk werd niet veel aangeplant: het hout was minder sterk dan van eik. In de negentiende eeuw begon men wel beuken bij de buitenplaatsen aan te planten, vooral langs de dreven. Beuken worden niet erg oud, hooguit drie eeuwen.

BIESWEIDE – 1636 – GP261, F150V

Jan Adriaen Onincx bezit de Biesweyde, onder Borgst.

Met bies werd in de zeventiende eeuw een aantal verschillende plantensoorten aangeduid: de mattenbies, de stekende bies, pitrus, pijptorkruid (= wel-riekende water-biese) en zwanenbloem (= bloeiende water-biese) en mogelijk nog andere. Sommige biezen leverden nuttig materiaal voor de mens, zoals de mattenbies (voor stoelen) en pitrus (pitten voor kaarsen).⁵

BIJLTJE – 1612 – R719, 283

Stuck lants: het Bijlken, 79 roeden, op Hambroeck, suijtwaerts aende straete aldaer: de Hoolstraete.

Vormaanduiding voor een perceel met een breed en een smal stuk, lijkend op een bijl.

BLANKSEWIEL – 1744 – RH280, 12

De dreef van de Groote Hoef tot de Blankse Weel.

Een weel of wiel is een kolk ontstaan na dijkdoorbraak. Ook wel een uitgeschuurde diepte in een bocht van een beek. De vorm Weel overheerst in Princenhage. Is Blank een familienaam? De familienamen Blank en Blanck kwamen in 1947 ieder nog met één vertegenwoordiger in Breda voor.⁶ Zeer waarschijnlijk is Blanksewiel echter een nevenvorm bij Planksewiel, de oude naam voor het Heksenwiel.

BOCHT – 1440 – ND1010, 120

Vier bunder beempden: die Bocht.

BOCHTEN – 1643 – R724, 182V

Vijf bunder beemden als weyden: de Bouchten (leen), omtrent de Hoeve van Burgst.

BOCHTEN – 1703 – R734, F42V

Een perceel hooylants: de Boochten, agter Gageldonck.

BOCHTEN – 1708 – R735, F52

Een perceel hooylant: de Boghte, agter Gageldonck, een bunder.

BOCHTEN – 1715 – R736, F136V

Een perceel hoylant: de Bochten, agter Gageldonck, zes gemet.

BOCHTEN – 1722 – RH97, 61

Een perceel lants agter Gageldonck: de Boghten, drie gemet.

Een bocht kan zo genoemd zijn naar de gebogen vorm van de omheining, maar is in de landbouw een afgepaald stuk grond. Bocht kan ook een aanduiding voor slechte kwaliteit zijn. Vergelijk: te Rijen: een parcheel nieuw ingenomen erve oft santboght', 1667.⁷

Het element komt in de Baronie lang niet zo veel voor als in Kempenland en de rest van de Meierij, waar het erg populair was. Bocht kan als gesubstantiveerd adjectief de betekenis 'slechte grond' bezitten.⁸

BOEIMEERSBUNDER – 1835 – N 6402, 60

Twee perceel weiden in de Kroeten: de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven gemeten en Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder (C 311-317), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Afkomstig van een familie Van Boeymeer.

BOKSNEST – 1440 – ERENS, CATH. DAL

Bucxnest.

Boksnest is een toponiem dat ook bekend is uit het grensgebied van Terheyden en Teteringen. Men zou ter verklaring kunen denken aan een nest van een reebok. Maar van een echt nest kan bij een ree niet gesproken worden. Reeën (meestal 'reeden' geschreven) houden zich overdag schuil in dichte begroeiing, zeker bij grote jachtdruk, zoals vroeger.

BOLK – 1620 – GP260, F136V

Bosch: den Bolck.

BOLK – 1664 – RH274, 69

Stuck zaeijlandt: den Bolck, een gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

Bolk < biluken 'omsluiten'. Een bolk is in de Baronie meestal een onvruchtbaar perceel behorend bij een groter en beter perceel. Vergelijk:: landt met eenen bolke daeraen gelegen, westwaerts ter Beken toe, 1487, RZ280, fol. 8v. Een buynder erffs onder heyde ende weyde, eensdeels geheyten Schootsland, eensdeels Schootsbolcke', 1511 te Bavel.⁹

BOS, GROOT – 1906 – BREDANAAR25, NR. 24

Schaarhout op Gageldonk, onder andere in het Grootbosch.

BOS, HOOG – 1835 – N 6402, 60

Een perceel bouw(-land?): het Hoog of Huisbosch, twee bunder, 48 roeden (C 380), bij Burgst.

BOS, LAAG

Behoorde in 1856 bij kasteel de Emer, groot 6½ hectare, sectienr. G 377. Lag ten zuiden van de Gageldonkseweg.

BOS MET CANADESE POPULIEREN – 1931

De percelen bosch gelegen over de brug: het Kestersche Bosch en Bosch met Candeese Populieren (verkoop van Burgst in 1931) C 567, 871, 872, 873.

BOSKE – 1903 – BREDANAAR22, 76

Een perceel bouw en weiland: het Boske, 1,28 hectare, C 637.

De Canadese populier, *Populus Canadensis*, is een soort die zeer veel aangeplant is in polders op kleigrond. De boom groeit snel en levert veel hout, dat bijvoorbeeld voor klompen gebruikt kan worden. De Canadese populier is een kruising van de inheemse zwarte populier met een populier uit Noord-Amerika.

BOSAKKER – 1629 – RH179-25

Met den Boschacker (op Burgst).

BOSAKKER – 1835 – N 6402, 60

Robsakker (C 426), oost de Boschakker.

BOSAKKER – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Boschakker, belend west op de halve sloot van Ropsakker, noord het bosch, een bunder, dertig roeden (C 402), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

BOSWEIDE – 1668 – GP261, 82

Straetbeemdt oft Boschweyde.

BOSWEIDE – 1668 – GP263, 95v

De Boschweijde onder Borgst.

BOSWEIDEN – VM

Perceel behorend bij de Resemanshoeve, gelegen tegen Burgst.

Weiland gevormd uit bos, waarbij het bos dan een vrij open gebied met struikgewas, enkele opgaande bomen, allerlei kruiden en grassen kan zijn geweest.

BRAAK – 1836 – N 6403, 3

Een perceel land: den Braak, 86 roeden (C 35).

Braak 'ontginning'.

BRAND – 1440 – DEN60

Item ii buynder, die men heyt den Brande, gheleghen t'eynden aen dese tien bunder voor-segd.

BRAND – 1664 – RH274, 69V

Stuck weijden in den Brant (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

BRAND – 1790 – RH112, 219

Een perceel weyland op Gageldonk: den Brandt, 7½ gemet uyt vijftien gemet, oost den Heer van Gageldonk (4½ gemet is leen van Breda).

BRAND, VOORSTE – 1664 – RH274, 69

Stuck zay oft weylants: den Vorsten Brant, drie gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

Brand 'perceel waar brandstof (turf) gehaald kan worden'. Men heeft ook wel gedacht dat brand zou slaan op percelen die door branden ontdaan waren van kreupelhout en vervolgens ontgonnen waren. Brandstof werd kortweg 'brand' genoemd. Hout was er veel te weinig om de open haard brandend te houden. Daarom staken de boeren turf op de heivelden, in de vennen en in de beemden.

BRANDELAARSBOS – 1704 – RH233, F136

Lant gelegen bij Brandelaersbosch.

Van de Brandelaar was de eigenaar van Huis de Emer in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

BRUGVEKEN – 1554 – R712, 56

aen dBrugveken, oostwaerts aen de Mestblock.

Veken 'hek van palen en gevlochten takken', hier bij een brug. Veken is niet alleen oost-nederlands, zoals men wel aanneemt.¹⁰ Het woord hangt samen met fakin, verkleinwoord van faka- 'vlechtwerk' of 'paal'. Een veken was iets anders dan een afsluitboom. Door een veken kon geen vee (varkens of schapen, koeien) passeren.

BULK – 1753 – RH280, 169V

Een perceel saeyland onder Gageldonk: den Bulk, aen den Papenvonder.

BULKEN – 1670 – R727, 284V

Twee percelen zaeijlants: de Bulcken, half bunder bij Gageldonck, bij den Papenvonder.

Bulk is een nevenvorm bij bolk.

BUNDER, HOOG – 1664 – RH274, 69

Stuck zaeijlandt: tHooch Buijnder, twee gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

BUNDER, HOOG – 1835 – N6402, 60

Een perceel akkerland: het Hoog Bunder, met het half dreefje of laantje, twee bunder, tachtig roeden (C 389).

BUNDERS, HOGE – 1835 – N 6402, 60

Een blok zaailand: de Lage Bunders, de Vier Gemeten, de Hooge Bunders of Huisakker, der-tien bunder, 33 roeden, west de Kalverweide (C 392, 393, 394), bij de Grote Hoeve van Burgst.

BUNDER, LAAG – 1664 – RH274, 69

Stuck zaeijlandt: tLeech Buijnder, 2½ gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

BUNDERS, LAGE – 1835 – N 6402, 60

Een blok zaailand: de Lage Bunders, de Vier Gemeten, de Hooge Bunders of Huisakker, der-tien bunder, 33 roeden, west de Kalverweide (C 392, 393, 394), bij de Grote Hoeve van Burgst.

BUNDERKENS – 1835 – N 6402, 60

Eenige percelen hooi of weiland: de Bunderkens, west de Vloeygragt en waterloop, twaalf bunder, veertig roeden (C 332-343).

BUNDERKENS – 1835 – N 6402, 60

Eenige percelen weiland: de Bunderkens, in de Kroeten, oost op de halve sloot van de Vinken-akker, west de Vloeigragt, zeven bunder, 72 roeden (C 325-331), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

Een bunder is gelijk aan drie gemet ofwel vierhonderd vierkante roeden, ofwel zes grote lo-penzaad, ofwel acht kleine lopenzaad, ofwel 1,29 hectare. Het Hoog en Laag Bunder zijn beide kleiner dan een bunder.

BUNTBEEMD – 1611 – RH179-7

Een perceel hooi oft weylants: den Buntbeempt, groot volgens den huerder vijf bunder.

BUNTBEEMD – 1835 – N 6402, 60

Twee perceel weide in de Kroeten: de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven gemeten en Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder, zestien roeden (C 311-317), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Beemd, hooiland, waarin veel buntpollen stonden. Bunt, de volksnaam voor Pijpenstrootje, groeit op zure heide of, zoals hier, in natte beemden.

BURGST – 1430 – AMB1

Census in Burxt.

BURGST – 1468 – REYG. 7

Die twee vorste hoeven in Borghst.

BURGST – 1472 – CB1, F5

Dit syn die mannen in Burxt.

BURGST – 1476 – LVB124, 516V

Een woeninge: ter Borchst.

BURGST – 1505 – R416, F236

In Borghst.

BURGST – 1529 – R706, F15V, 28V

Achter Borgst; laten inden hove van Borghst.

BURGST – 1580 – R484, F142V

Thiende van Borrist.

BURGST – 1597 – R718, F23V-25V

In Borgst, in Borghst.

BURGST – 1631 – R723, F11V

De Burtsche hoeve.

BURGST – 1633 – R723, F63V

In Beurghst.

BURGST – 1633 – GAB-III-50, NR. 103, F11V

In Borrest.

BURGST – 1635 – R723, 118V

De hoeve van Beurgst.

BURGST – 1642 – R724, 61V

in Beurchts.

BURGST – 1655 – R535, F334V, 335

Leenmannen onder t Hoff van Borgst.

BURGST – 1656 – R726, F42

Achter Burgst.

BURGST – 1668 – GP263, F82, F89

In Beurgst; bosch in Borgst.

BURGST – 1673 – R728, F103V

In Burst.

BURGST – 1700 – R733, F108

De Heer van de hoeve van Burst.

BURGST – 1716 – R737, F182

Van Borst.

BURGST – 1729 – RH100, F90

In Burgst.

BURGST – 1739 – RH279, 47V

Stratje loopende nae Burst.

BURGST – 1835 – N 6402, 60

Vrouwe Johanna Elisabeth Crul, douariere van Cornelis Jan Wouters Nahuys van Burgst, verkoopt de heerlijkheid Burgst, bestaande ten eerste in een voor veertig jaar geheel uit den grond nieuw opgebouwd Heerenhuis waarin zig bevind een zeer spaciese vestibule, vier benede en zes bovenkamers met vier kabinetjes, meest gestukeadoord en behangen, twee dienstbodenkamers, een goede, ruime keuken met pompen, groote kelders, zolders en verdere commoditeiten met twee vleugels waarinne zijn timmermanswooninge, billardkamer, waschkeet, koetshuys, paardenstal voor zes a zeven paarden en hooizolders. Verder het regt van te voeren den titel Heer van Burgst en ten derde de vrije jagt en visscherij op de goederen van Burgst ... ten vierde Het heffen van chynsen van de Heerlijkheid (volgen alle cijnsplichtige percelen) ... de erven voor en agter het huis, de tuin achter het huis, waarin zich een vijvertje en vruchtbommen bevinden rondom met de beukenhagen, een moestuin met de

vruchtboomen, voorzien van een rieten heininge en beplant met beukenhagen, een perceel Engelsch bosch met de daarin liggende groote Vischvijver, oost en zuid de Vloeegracht, in welke zich verscheidene eilandjes bevinden + het Hoog of Huisbosch, Robsweide, den akker, + de Groote en Kleine Hoeve en de Jagt.

BURGST – 1872

Dirk Coenraad Karel, Baron van Boetzelaar verkoopt: De heerlijkheid Burgst met fraai heerenhuis, stal, koetshuis, tuinmanswooning, park enz. en een bouwhoeve (de Kleine Hoeve), 51 hectare.

BURGST – 1931

Verkoop door Vrouwe C.A.L. Smits van Burgst-De Pauw Gerlings te 's Gravenhage door de notarissen J.C.L. Esser te Princenhage en C. Knook te Apeldoorn, 20 mei/3 juni 1931. 54 kopen. Koop een: Een zeer voornaam onder architectuur gebouwd Heerenhuis met belendende gebouwen, zeer oude dreven met sier- en fruittuinen, groot park en waardevol geboomte, twee garages, paardenstallen, twee hooizolders, faisanterie, rosarium, tennisbaan, twee vijvers, moestuin, twee houtloodsen, varkens- en kalverhok, koestal, groote kippenhokken, twaalf hectare, twaalf are, ingezet op 60.000 gulden, door W. Loyen . Kad. bekend als C 1333, 867, 854, 857, 858...

Oude vormen zijn 1265 decimam de Borst et de Overvelt; 1299 decimis de Effene, de Beurst, de Overvelt; 1299 de Burst; 1303 H. de Borist; 1312 apud Borgst; 1348 Jan van den Houte uut Borchst; 1415 uut Borchst; 1468 in Borghst; 1474 in Burchst.¹¹

Bij Aalst in Vlaanderen komt een plaats Burst voor, in 825 genoemd als Bursitia, in 1223 Borst genoemd; de betekenis zou zijn een collectief bij bursa 'moerasrozemarijn'.¹² Maar die plant, *Ledum palustra*, komt in Nederland niet voor; althans niet in de huidige tijd. Vroeger wel? Porse, posse is wel de naam voor Gagel, *myrica gale*, in diverse gebieden van Nederland (Achterhoek, Twente) en mogelijk vroeger ook in Noord-Brabant.¹³ Als dit element ten grondslag zou liggen aan Burst zou de –p in –b veranderd moeten zijn. Van Loon gaat ter verklaring van Borst uit van Bornt, welke laatste vorm kan overgaan in Borst via het verschijnsel van de suizende –r.¹⁴ Bornt zou samenhangen met bornen 'branden'. Als men de vorm Borst verklaard heeft moet nog het overgaan naar de vorm Burgst uitgelegd worden, dus de invoering van de –g.

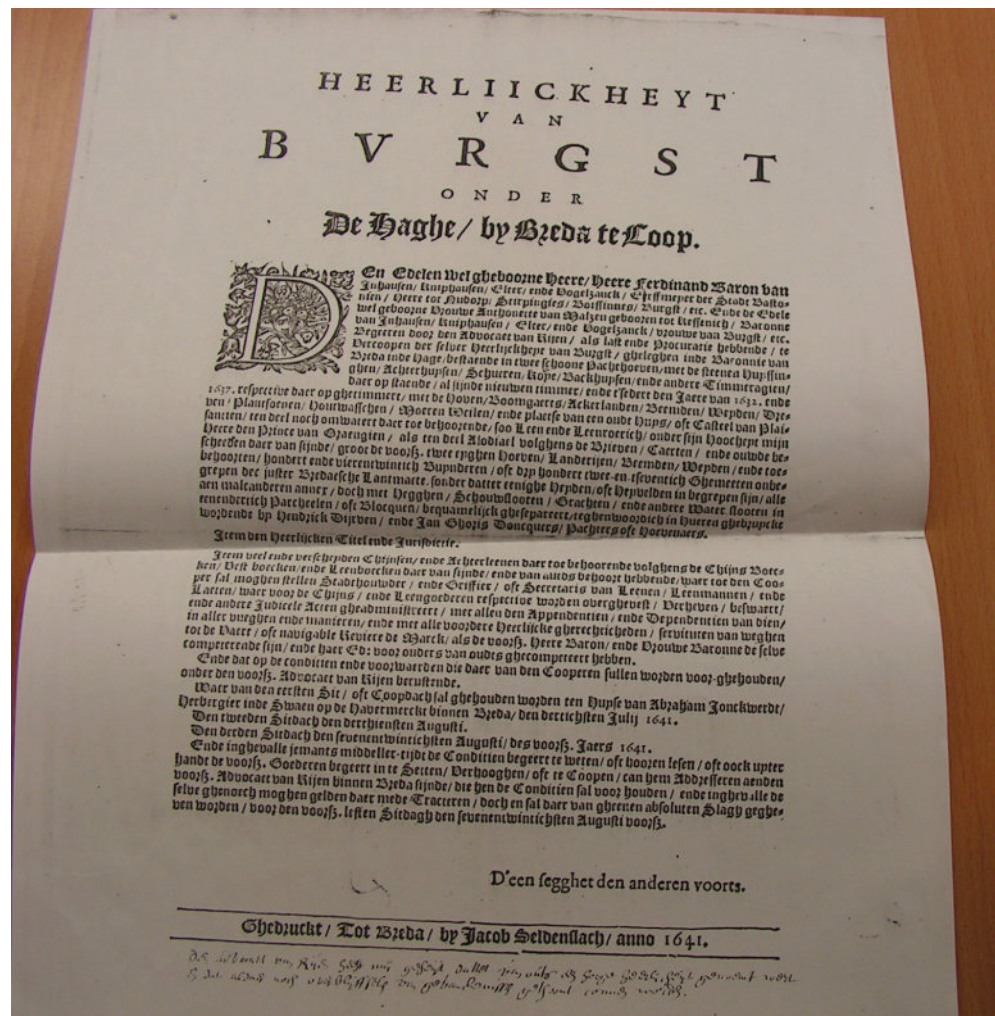
Nog een andere verklaring gaat uit van de boomnaam borg voor berk.¹⁵ Maar dan zou ook de vorm Borgt nog over moeten gaan in Borgst. En borg voor berk is niet gebruikelijk in de Baronie, althans nergens aangetroffen.

Als men ter verklaring uit zou gaan van Burcht is het probleem de ingevoegde s. De Bredase burcht komt in 1487 als borghst voor;¹⁶ ook nog in bijvoorbeeld 1515: achter de borghst, R423, fol. 52v. Dat steunt een verklaring uitgaande van Burcht. De vermelding van het Borstatbroeck, gelegen bij de Borgstat te Asse in 1697 laat zien dat de g blijkbaar ook elders uit de vorm Borg kan wegvallen.¹⁷ Dat gebeurde ook te Alphen bij de vermeldingen van de Kwalburgse Akker: 1525 Lants inder Quaelborsch acker R762, fol. 21 en in 1627: Den Dorenbosch in de Quaelborsche Acker, R771, fol. 143v. In Engeland ziet men dit verschijnsel

ook: Burgstede, 1000 > Burstead; Burgstala, 1066 > Burstall.¹⁸ In samenstellingen kan Burg kan dus door wegvallen van de g overgaan in bur. De s moet dan nog ingevoegd worden om tot Burst te komen, maar ook dat kan optreden, zoals blijkt uit de vermelding van de vorm borghst voor de Bredase Burcht.

Burg-namen kunnen gegeven zijn aan laat-Romeinse versterkingen. Deze kleine vestingen kwamen verspreid langs de Romeinse limes maar ook in het achterland voor.¹⁹ Ook kwamen er in de Romeinse tijd bij grote boerderijen kleine versterkingen voor, die als toevluchtsoord gediend hebben: het waren rechthoekige complexen van 0,2 tot 0,3 hectare die door een palissade en één of twee grachten waren omgeven. Ze dateren uit het einde van de derde of uit de vierde eeuw. Ze werden tot nu toe alleen gevonden in de buurt van Keulen.²⁰

Bij Burgst zijn restanten van een mottekasteeltje gevonden, een versterking, een burcht dus. Dan kan de naam dus wijzen op een versterking ter plaatse. De burcht zou een hoog-middeleeuwse ronde waterburcht geweest kunnen zijn: de versterking stond op een eiland, waarrond twee waterlopen en een U-vormige wal lagen.²¹ Alleen deze versterking zou leen van de Hertog zijn geweest. De rest was leengoed van Breda en allodiaal goed, die beide of in leen of in cijns of in pacht aan de boeren uit de omgeving werden uitgegeven. Uit 1659 dateert een verklaring van diverse lieden 'dat zij op 19 september 1659 op de groote

Verkoopbiljet van Burgst, 1641. Collectie Cuypers van Velthoven 3699.

heerlycke hoeve van Burgst hebben gegraven omme uyt te vinden ende te soecken de oude fondamenten van seeker gevangenhuys, dat aldaer voortyts gestaen hadde ... gevonden seeckere fondamenten met grooten rooden steen gemetst en de hoochverheeven staende soo ende gelyck het jegenwoordich by een yeder noch kan gesien worden ... hebben opgebracht een seer grooten yseren bout met twee groote ysere boeyen ende drye ysere pinnen daer inne gegraveert, geheel out synde, mede dat zyluyden daer by hebben bevonden liggende ende opgetrocken de gerymtten ende beenderen van eenen mensch, te weten de bovenschotel van 't hoofd, het onderste en bovenste van den mont oft gebit, met de geheele tanden daerin noch vast synde, alsmeede de ribben ende gebeenten van eenen mensch'.²² Heer Jasper van Spaengien zou hier in de vroege zestiende eeuw een man genaamd Voese-nek opgehangen hebben.²³

Verder is er nog een verklaring uit 1759 van zeer oude lieden, onder andere Huybert Joore, honderd of 101 jaar en Geertruy Claes Eykmans, circa negentig jaar, dat alleen de Heer van Burgst op Burgst mocht jagen. Grootvader van eerstgenoemde vertelde dat zelfs als de Prins van Oranje met honden op Burgst kwam, ze werden gekoppeld, zodat ze op Burgst niet vrij achter het wild aan konden. Burgst had volgens al de getuigen recht van vrije jacht. RH142, fol. 91v-93v.

In 1641 werd Burgst verkocht door Ferdinand, baron van Inhausen aan Pieter d'Assignies en Johanna Hinckaert: de heerlyckheyt van Burgst, bestaende in twee schoone pachthoeven met de steenen huysinghen, achterhuysen, schueren, koye, backhuysen en andere timmeragien daer op staende, als synde nieuwen timmer ende tsedert den jaere van 1631 en 1637 daer op ghetimmert, met de hoven, boomgaerts, ackerlande, beemden, weyden, dreeven, plantsoenen, houtwasschen, moeren, weilen (?lees weiden) ende plaetse van een oudt huys oft casteel van plaisantien, ten deele noch omwatert, soo leen en leenroerigh van den heer van Breda ... groote hoeven, landerijen beemden en weyden, 124 buynder of 372 gemeten, sonder de heyvelden gelegen in 31 parchelen, in huer gebruiyck bij Hendrick Dyrven en Jan Goris Donquers. De verkoop was oorspronkelijk gedaan aan Jonker Verduijn, maar werd genaderd door Pieter d'Assigny. Deze laatste wilde weer zeven laten aanstellen. De schout van Hage protesteerde hiertegen bij de Raad en Rekenkamer met het motief dat Burgst volgens hem nooit laten had bezeten, maar alleen een griffier oftewel secretaris. Ook werden de waterlopen op Burgst steeds geschouwd door schout en schepenen van de Hage. Als laten werden gepresenteerd Wouter Cornelis Adriaen Gijben, Adriaen Jan Jan Leijten, Anthonis Peter Huijsmans, Cornelis Goorden van der Veecken, Merten Jan Roovers, Anthonis Jacob Lips en Adriaenus Marijnissen (ND 8022, fol. 4-5).

Sasse van Ysselt geeft in zijn geschiedenis van Burgst diverse eigenaren: in 1304 hield Johan uten Houte 'mansionem suam apud Borgst', daarna: Claes van der Meerweyden hout een woeninghe, geheiten ter Borchst mette toebehoirten, liggende inden lande van Breda ende 22 pont 's jaers, die daer omme gegeven waren opten rente van den Bossche. Jan van Merweyden, zoon van Claes volgde op in dit goed. Na zijn afsterven volgde zijn broer Diede-

rick. Daarna Jouffr. Johanne van der Meerweyden, dochter van Diederick, anno 1457. In 1476 verhiel Philips van Spaenghen het goed, waarna in 1507 Henrick Montens verhef deed ten behoeve van Joufr. Lijsbeth Anthonis Arnt Maesz. van Wyfliet dochter, vrouwe van Kesseninghe. Het goed kwam vervolgens op 20 december 1539 aan Jacob de Wilde. Na diens dood volgden Cornelis, Willem en Johanna de Wilde hem op 11 april 1581 op.

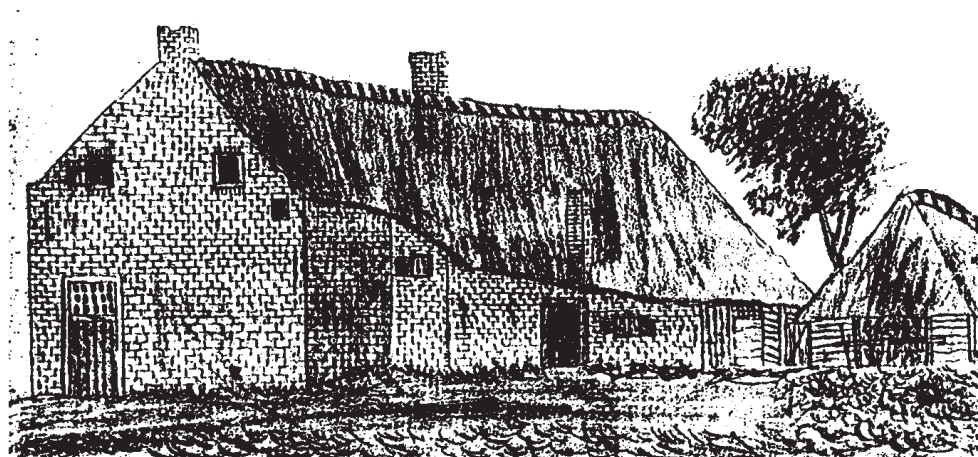
In 1756 werd door Sussanna Elisabeth, baronesse Helies du Boisroux, gehuwd met Jayme Philip Ernst baron de Caneau de Beauregard verkocht: de vanouds vermaarde en aanzienelyke hoge heerlijkheid Burgst, gelegen tusse de Rivier de Mark en het Dorp de Hage ... regten en geregtigheden van hoge en lage jurisdictie, vrije jagt en visserye, privatieve waterloopen, leen en chynsboeken, bestaande in circa vijftig volle en smalle leenen, met circa 120 bunder of 180 mergen chijnsgoed ... mitsgaders de plaats daar het slot of kasteel van Burgst en t Gevangenhuis voorheen gestaan heeft in den Galgenakker met twee boerewooningen, samen 125 bunder (die leen zijn van Breda). Op 15 maart 1758 kocht Willem Crul, kapitein ter zee, Burgst met de leen en chijnsboeken 'beneffens de twee Boerewooningen en verdere timmeragien daar op staande, hooy-, zaay- en weylanden, plantagien, alleeeën, dreeven en houtwassen, groot 124 bunder, Bredasche maat, zijnde deze heerlijkheid leenroerig aan den Leenhoven van de Heere en Baron van Breda. Koopsom 35.000 gulden.²⁴

In 1872 was de omschrijving: de heerlijkheid Burgst met kapitaal en fraai heerenhuis, stal, koetshuis, tuinmanswoning, fraai aangelegd park, moes- en vruchtentuinen, titel, wapen, door de Raad van Adel vastgesteld, zeer uitgestrekte jacht en visserij met een bouw- hoeve met zaai en weilanden, wandeldreven, schaarbosschen, plantsoenen met zeer zware eiken en beuken, masten en andere boomen met eigen klinkerweg, sluitende op ¼ uur afstand bij de spoorweghalte.²⁵ Op 25 februari 1892 verkoopt Dominicus Franciscus Antonius Bauduin te Den Haag aan August Louis Smits de heerlijkheid Burgst, bestaande in een huis met stalling en koetshuis, bouwman's woning, wei-, bouw- en tuinland en bosch, groot 51 hectare, vijftig are, vijf centiare voor 80.000 gulden. Zie voor een uitgebreide lijst van bezitters Juten.²⁶

BURGSTBOS – 1703 – R734, F36V

Een perceel schaerbosch: Burghstbosch, by oft aende Burghstse Hoeve.

Boerderij onder
Hage. C. Huysers,
SAB 1463.

BURGSTBOSKE – 1791 – RH113, 44

Een perceel zaay en weyland, twee bunder: deene helft: Burgs Boske, in Burgst, de andere helft op Kesteren.

BURGSTBOSKE – 1747 – RH104, 61

Een perceel saeylant op Hambroek: Burgst Boske, oost Mevr. van Burgst.

Bos behorend bij Burgst.

BURGSTSEDRÉEF – VM

Vanaf de noordpunt van de Burgstakker tot het Heksenwiel, 1080 meter lang.²⁷

BURGSTSEHOEVE – 1631 – R723, F11V

De Reep, oostwaerts aende Burtsche Hoeve.

BURGSTSEHOEVE – 1708 – R735, F54V

Beemden, oostwaerts de Burste Hoeve.

Bij Burgst lagen drie hoeven: de Grote en de Kleine Hoeve en de Muizenberg.

BURGSTSLOOT – 1645 – R128, F22V

Inde Croeten, suyt de Borghst oft Schousloot.

BURGSTSLOOT – 1733 – RH278, 122V

Hooijland in de Croeten, oostwaerts den Burgstslout.

Sloot als begrenzing van het Burgstse domein. Identiek met de Vloeigracht?

COMPERENMOEREN – 1878 – P401, 1601

De Compere Moere, een waterleiding, lopend van Burgst, perceel G 305, door Gageldonk naar Asterd, uitmondend in de Vloeigracht bij perceel G6, lang 1683 meter.

COMPERENMOEREN – 1880 – GP1914

De Compeere Moer, aanvangende onder Burgst bij perceel G 305, loopende door Gageldonk, de Achterste Emmer en uitmondende in de Polder van Asterd, lang 3430 meter.

Comperen is een familienaam;²⁸ de vormen Compeer en Comperen zijn beide nog bekend in Noord-Brabant.²⁹ De waterloop zal genoemd zijn naar een moergebied, waaruit deze ontsprong.

DAALBOS – 1502 – R415, F385

Drie bunder beemden: Daelbosch, noortwaerts neven tGoet van Borghst.

DAALBOS – 1513 – R421, F84

Drye bunder beemden: Daelbosch, in Hambroek, west neve tGoet van Hambroek.

DAALBOS – 1528 – R705, F212

Derdalff bunder beemden: dAelsbosch in Hambroek.

In een dal gelegen bos? Bij bos moeten we waarschijnlijk denken aan een gebied met struiken, enkele bomen en veel onkruid en gras. Het lidwoord ontbreekt: men zou verwachten het Daelbosch. Zou de aanvangs-d dan het geagglutineerde lidwoord zijn en zouden we uit moeten gaan van d'Aelbosch? Een bos waar een ael 'eland' gesignaleerd was? Vergelijk: Aalschoot in Vlaanderen en Aalsmeer in Nederland, waar ook aal 'eland' in schuilt.³⁰ Dan zou het een zeer oud toponiem moeten zijn. In Drente zou in het jaar 943 nog jacht op dit dier zijn gemaakt. In dat jaar verleende Keizer Otto I aan de Utrechtse bisschop Balderik het jachtrecht in het landschap Drente en aangrenzende gebieden; het ging om de volgende dieren: herten, beren, geiten, wilde zwijnen, eland en schelch (= oeros?).³¹ Wanneer de eland uit Brabant verdween is niet bekend.

Als we uit moeten gaan van de vorm met –s en dat is wel het meest voor de hand liggende, is Aelsbosch een bos van elzen.

DERDE AKKER – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel bouwland: de Derde akker, groot 1,22 hectare, G 349.

Vergelijk: de Eerste en Tweede Akker bij dezelfde boerderij op Gageldonk.

DIJKVELDJE – 1718 – ND8997, F35V

Weylant in cooremencrocht, het Deijkvelden oost.

Veld gelegen bij een dijk.

DOESELT – 1472 – CB1, F1V

Jan Maessoen twee bunder, dertig roeden, in Doselt.

DOESELT – 1504 – CB2, F1V

Vier buynder (dOude register hout vijf bunder) goets int goet vander Doeselt, int Paradys.

Blijkbaar was dit perceel in een voorafgaand register geschat op vijf bunder en in dat van 1504 maar op vier bunder.

Moeten we uitgaan van Doesholt? Doeze, douze 'moerassig wildernis met struikgewas en bomen'.³² Maar de vraag is of dit Groningse woord in het zuiden bekend was.

Misschien is Doeselt door vastgroeien van het lidwoord ontstaan uit d'oeselt, d'eusel, zoals in Essen/ Kalmpthout.³³ Een eusel is een armetierig stuk grasland, met veel struiken, zeggen, biezen en andere minderwaardige onkruiden. Eusel is in de Baronie de benaming voor een meestal nat stuk weiland, beemd. De omschrijving 'een meestal droge zomerweide, gewoonlijk in privaat bezit en daarom omheind'³⁴, voldoet voor de Baronie minder goed. In de Belgische Kempen zouden eusels begroeid zijn geweest met buntgras (= pijpenstrootje) en vooral gediend hebben voor het weiden van schapen.³⁵ Als appellatief komt eusel bijvoorbeeld in 1471 voor onder Zundert: 'eenen cleyne euselle' en 'eeneusel' (W 16, fol. 1 respectievelijk fol. 4). In 1539 wordt bij de verpachting van de hoeve Leeuwkeneik onder Alphen

gesproken over 'een eussel ligghende aenden Steenvoort, groet wesende omtrent drie buender, zoe heyde, zoe weyde'.³⁶ Eusel kent zeer veel varianten: eeusel, eersel, ensel, eeuwsel, duisel etcetera.

DOOLHOF – 1836 – N 6403, 3

Een perceel heide: den Doolhof, 43 roeden (C 28, 29).

Perceel met hoge begroeiing, met paadjes ertussen, lijkend op een doolhof.

DRIEBUNDERBOS – 1931 – DE BOER

Een perceel schaarbosch: het Driebunderbosch, drie hectare, 89 are (kad. perceel C 367).

Het perceel is inderdaad drie bunder (van 1,29 hectare) groot.

DRIEHOEKSBOSJES – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Driehoeksboschjes of Kalverweide met de spie: de Neusdoek, een bunder, 55 roeden (C 390, 391), bij de Kleine Hoeve.

Percelen in de vorm van een driehoek.

DRIES – 1923 – DE BOER20, NR. 53

Een perceel weiland: den Dries, 1,52 hectare, op Burgst, C 430.

Dries: uitgeteerde akker, die tijdelijk als weiland in gebruik is. Vaak lagen er ook percelen met de naam dries tegen de boerderij: deze waren in gebruik als weiland voor paard en koe. Het perceel in kwestie ligt niet bij een boerderij.

EENDENKOOI – VM

Vijver bij Burgst. Of hier ooit het kooikerbedrijf is uitgeoefend is twijfelachtig. Waarschijnlijk zaten er wel veel eenden.

EENDENPOEL – 1700 – R733, F109

Anderhalf gemet lants, leen synde onder Burst, inden Eijndenpoel.

Poel 'waterplas', hier met eenden. Blijkbaar een nat stuk land.

EERSTE AKKER – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Perceel: de Eerste Akker, bij een hoeve op Gageldonk.

EIKVELDEN – 1740 – RH102, F77

Twee perceel beemden oft hooijlanden, vijf gemet, in Slaag: de Eijkvelden, oost den Prins van Rubenpree, zuyt den schouwsloot van Burgst.

EIKVELDEN – 1787 – RH112, 46V

Twee parcelen hooy of weyland in den Polder van Slaag: de Eykvelden, zuid de schouwsloot van Burgst, vijf gemet.

EIKVELDEN – 1931

Een perceel schaarbosch, gelegen ten zuiden van de Vloeigracht: de Eikvelden, een hectare, 61 are, C 224.

Een perceel schaarbosch: de Eikvelden, een hectare, 39 are, C 207 (verkoopbiljet Burgst 1931, RANB, C. v. V. 3699).

EIKVELDJES – 1667 – R727, 114V

Beemden in Slagh in de Croeten, noortwaerts d'Eijckveldekens.

EIKVELDJES – 1698 – R733, F27

Een perceel beemden: de Ecykveldekens, twee bunder in de Croeten, neven den Riedyck, oostwaerts de Princesse van Rubenpre.

Veld bij een eik, *Quercus robur*. Blankaart schrijft over deze boom: 'De wilde (eik) werd dikmaals veel hooger (dan de tamme? Maar die bestaat niet; is misschien de wintereik bedoeld?), zig met veele takken verre uitspreidende. De stammen werden dikwyls wonderlyk dik: ik heb er in Braband een gesien welke van drie mannen niet konde omvaamt werden...Hoe ouder boom, hoe harder hout, dat geelagtig is, hard en vast; maar het hout naast de bast is witter ... De bast dient om het leder mede te bereiden en swart te maken; het hout om te verwerken, en het al te dunne om heete vuuren aan te leggen.'³⁷ Die dikke eik uit Brabant moet ongeveer 3 X 1,70 meter = 5,1 meter omtrek gehad hebben.

De eik, *Quercus robur*, was de meest aangeplante boom, meestal in de vorm van hakhout, maar bij boerderijen en in sommige heggen ook als volwassen boom. Bij de bouw van een nieuwe schuur of een nieuwe boerderij had men voor de gebinten zwaar eikenhout nodig.

Het hout van de eik, dat hardhout genoemd werd (soms werd ook beuken en essenhout zo genoemd), kon toegepast worden in de bouw, bijvoorbeeld voor zolderingen, deuren etcetera. De eikels werden in de late middeleeuwen nog gebruikt als stapelvoedsel voor de varkens (hierdoor kregen de hammen een goede smaak). Op de eik leeft een zeer grote verscheidenheid van insecten, maar ook veel vogels broeden in deze boom. De eik is uitstekend aangepast aan het inheemse klimaat: kan grote droogte maar ook veel regenval verdragen en hij neemt genoeg met onvruchtbare grond. In het bijgeloof speelt de eik (met de linde) een dominante rol onder de bomen. Door kerstening ontstonden de heilige eiken en de preekeiken.

EIKEL EN BOSKE

Bos van eikenbomen.

ELSHOUT – 1472 – CB1, F1V

dElshout.

ELSHOUT – 1504 – CB2, F2V

Goede in Elshout.

Hout 'bos van hoog opgaande bomen', hier van de zwarte els, *Alnus glutinosa*, een soort die wel meer dan 25 meter hoog kan worden. Elshout komt als toponiem opvallend veel voor in de Baronie, terwijl er geen eikhouten of essenhouten en dergelijke bekend zijn. Blijkbaar overleefden de Elshouten hier het langste omdat ze op zeer moerassige gronden lagen: alleen in strenge winters kon men te voet in een dergelijk hout doordringen om de bomen te kappen. Hout als element in een toponiem komt voor het eerst in het jaar 741 voor.³⁸

ELST – 1430 – AHB1, L12C

Voer Gagheldonc aen 't Elst.

ELST – 1472 – CB1, F6

Voer Gagheldonc aent Elst.

ELST – 1664 – RH274, 68V

Stuck zaeijlandt: d'Elst, achter de Groote Hoeve van Gageldoncq, negen gemet.

ELST – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Perceel: de Elst; Een perceel bouwland: de Elst, G 339, groot 1,60 hectare.

Over de elzen schrijft Blankaart: 'Sy wasschen geern langs de slooten, op waterige, veenige, en broekige plaatsen, maar in drooge, hooge landen, komen sy schraal voort. In de grasmaand schieten sy haar botten en kattedekens uit: en de bladen werden niet langzaam groot; in den Herffst tegen de Winter, gaat de vrugt open en laat haar zaad vallen.... Met de basten verft men Lakenen, Leer, Hoeden, enz. swart. Het hout dient om ligt werk daar van te draeyen.'³⁹

Elst is een collectief bij Els, *Alnus glutinosa*, dus een verzameling elzenbomen. Elzen zijn makkelijk herkenbaar: ze dragen de hele winter propfen en hebben in het voorjaar katjes. Het hout verkleurt haast spectaculair na doorzagen tot oranje.

In 1856 werd de Elst verkocht; het perceel was toen 1,78 ha groot. Sectienr. G 341. Namen van het type Elst, Espt, Eekt kunnen uit de voormiddeleeuwse tijd dateren.⁴⁰

ENGELSBOS – 1835 – N 6402, 60

Het Moerveld, ten oosten op de halve slooten tegen het Engels Bosch; een perceel Engelsch Bosch met daarin liggende groote Vischvijver in welke zich verschillende eilandjes bevinden, oost en zuid de Vloeygracht (C 381-384), twee bunder, 44 roede.

Engels zoals in de zin van de Engelse landschapsarchitectuur: met vele kronkelende laantjes, heuveltjes, waterpartijen etcetera?

ESTELING – 1926 – DE BOER 23, 48

Een perceel bouwland en hakhout ten zuidwesten van den spoorlijn: de Esteling, 1,24 hectare, C 934.

Corrupt voor Hesseling. Zie Hesseling.

FAASKENSWEEL – 1654 – RH132, F34V

De dreve achter den acker bij Faeskensweel, aldaer tegenwoordich is loopende tot opten Slaechschen wech.

Weel, 'plas' van de familie Faas.

FAZANTENBOS – 1904 – BREDANAAR23, NR. 129

Verkoop van hooigras langs den weg in het Faisantenbosch.

FAZANTENBOS – 1916 – BREDANAAR35, 5

Schaarhout in het Fasantenbosch.

Fazanten waren erg geliefd als jachtbuit. Ze werden in de Romeinse tijd al ingevoerd.

FRANKENHEINING – 1472 – CB1, F4

Vranckenheyninge.

Heining 'perceel met een wal en heg omgeven, ontgonnen op de heide', hier bezit van de familie Franken.

GAGELDONK – 1411 – EC211

uten hove van Gageldonc.

GAGELDONK – 1426 – EC275

Inden Hove tot Gageldonck.

GAGELDONK – 1440 – DEN60

Erflike grontgoede ... die gheheeten siin Gagheldonck; huys en hof op Gageldonck.

GAGELDONK – 1440 – ND1010, 120

Dit sijn alsulcke grondgoede als ick Willem de Bijte te leene houde van den Hertog: Ierst een huysinge en hof met hoeren boegaerde gelyck sy op Gageldonck binnen haren graven (gelegen syn), dat hout twee bunden.

GAGELDONK – 1440 – DEN59

By Gageldonck ... die heerlicheyt van Gageldonck.

GAGELDONK – 1465 – ARAB, MERODE-WESTERLO I-825

Die principael husinge ende hoffstat van Gageldonck, daer hij nu ter tijt inne woent, metter valbruggen toebehoerende, te weten die poorte, stal, schuere, brouwhuys met allen gereeschappen totten selven brouhuse dienende ende den bogaert ende Cleyne Hazenberch alsoe dat daer aen gelegen es metten penningchijnse ten selven huse ende erve behoerende.

GAGELDONK – 1472 – CB1, F5V

Lande aen tHof van Gagheldonc.

GAGELDONK – 1474 – D, F14

bij Gageldonck.

GAGELDONK – 1574 – CH1645, 11

Gageldonck.

GAGELDONK – 1592 – R493, F71V

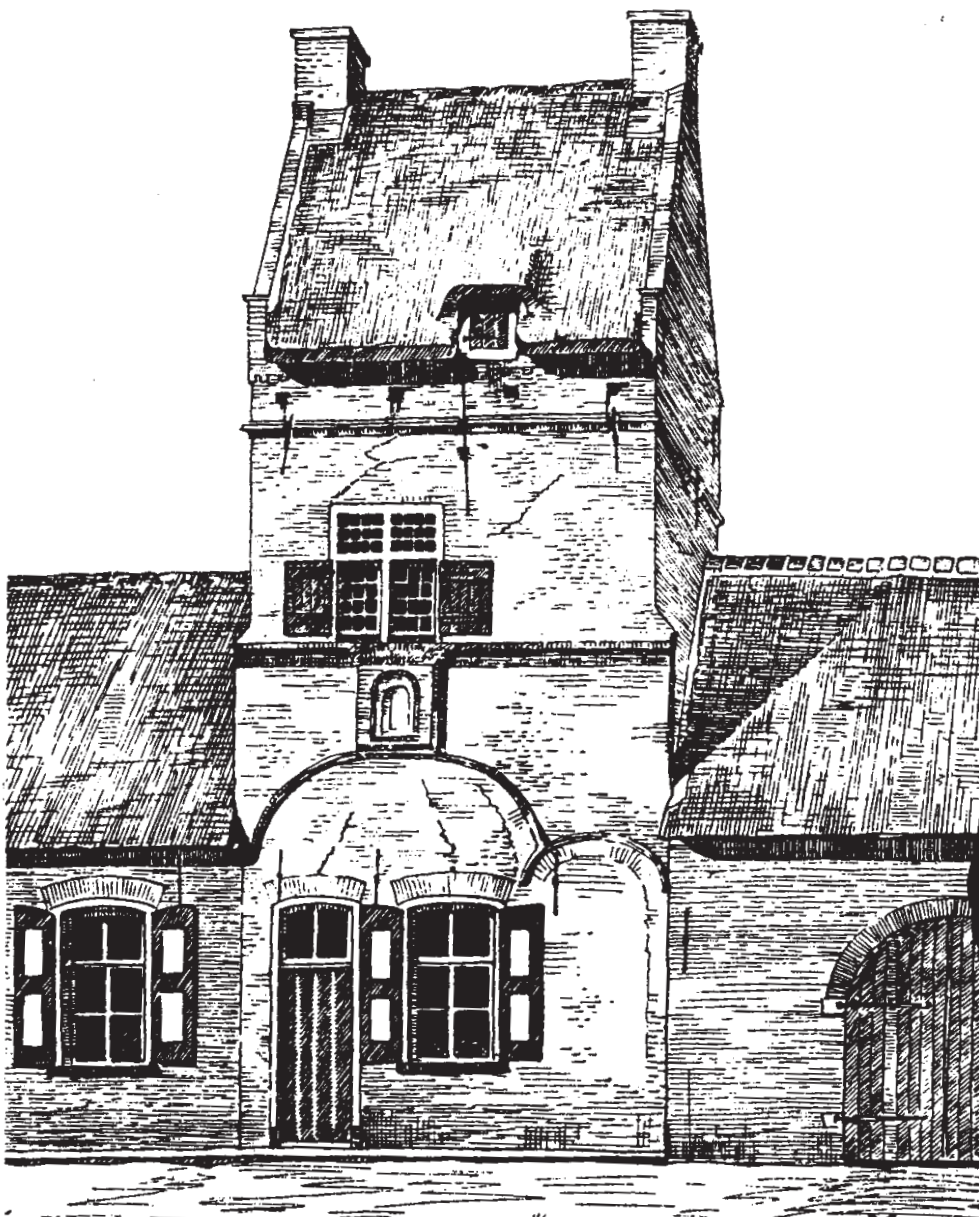
Bouden Anth. Adr. Henricxz van Loon huert van Joncker Ysebrant van Straten de hoeve, goeden en erffenisse met toebeh. en erve op Gageldonck.

GAGELDONK – 1638 – R723, F189

Joncker Peeter Dassignies, riddere, heere van Bruggen, Gageldonck en Tichelt.

GAGELDONK – 1664 – RH274, 68

Peeter d'Assigny, weduar van Johanna Hinckart, laat na de goeden ende erffenissen aenden huysen van Gageldonck horende, zijnde leengoederen: den woonhuysen, schuere, kooye, hof, boomgaert en werff van de Cleyne Hoeve, vervallen huijs oft slot ende Cappel mette

Gageldonck. Herman van der Kloot-Meyburg: Tachtig schetsen van boerenhuizen in Nederland, Rotterdam (1908).

plantagie, twee gemet + den Huijsacker genaemt d'Ossenheyninge, den Begert, de Hofstap, de Catermuyten, de Calverweijde, den Vossenbeemt, Jan Goris Velleken, Formen; de huijsinge, schuere, schaepskooye, hof, boomgaert en werff mettet gaersdriesken van de Groote Hoeve + d'Elst, t'Hooch Buynder, den Cruijspat, de Leeghbuijnder, de Seven Saelden, den Bolck, de Voorste en Achterste Koijsweijde, den Vorsten Brant, t'Hoeckveldeken, de Sess Buyn-der, t Keetvelt, de Vijff Saelden + naamloze percelen + een chijsboeck bestaende jaerlycx in acht sesteren rogge, 17½ veertelen garst, 17 lopen evie, twaalf cappuynen, zeven hoenderen, 44 Oude Schilden en een pont was, totaal getaxeerd op 37850 gulden.

De Kleine hoeve omvatte in totaal 61 gemet, ofwel 20,3 bunder en de Grote Hoeve 124½ gemet ofwel 41½ bunder.

GAGELDONK – 1719 – RH96, 75V

Onderpand van Philippe Francois, Prince de Rubempre en Everbergen X Louize Brigitte, en Juffr. Clare van Rubempre: Huijsinge, hovinge, erve met toebeh. van dien, landerijen, zoo zaey als weylanden en boszen, twaalf bunder op Gageldonk; nog een huyzinge, hovinge, erve, mitsgaders de cappelle met sijne beneficien en inkomsten daer toe en aangehorende, landerijen, 25 bunder op Gageldonk + twintig bunder in Astert aande Riedijk, acht gemet hillen in Kraynest, zes gemet beemden in Slangwijk.

GAGELDONK – 1742 – GP272, 407

Een hoeve ...: de hoeve ofte Heerlijkheyt van Gageldonk, tevoren de heer Rijngraaf, nu van Maximilianus Leopoldus Josephus, Prince de Rubenpre.

GAGELDONK – 1845 – N 4, 77

De weduwe van Hendrik van Raak verhuurt: een stede of Bouwhoeve bestaande in huis, schuur, karkooi, hof, dries, zaai en weilanden, vijftien bunder, 59 roeden. Govert Dirken huurt de stede voor 480 gulden per jaar. Moet bij vertrek drie bunder, tien roeden opzaaien met winterrogge, waarvan hij de halve was krijgt.

**Grote schuur van
Gageldonk, 1968.
Foto K. Leenders.**

Oude vermeldingen van Gageldonk zijn: 1212 Arnoldus de Gageldunc; 1253 S., B. en H. de Gageldunc; 1293 Willelmus de Elst, homo feodalis domini de Ghageldonc; 1295 Heinrici de Ghageldonc; 1301 Bonis de Ghageldonc; 1312 apud Ghaveldonc; 1403: die dorpe van Zundert ende van Ghageldonc; 1411 uten hove van Gageldonc.⁴¹

Havermans schrijft over Gageldonk: 'De goeden van Gageldonc ende Hambroeck hadden van ouden tyden gehoort tottet Lant van Breda ende waren daer uyt by brueder ende susterdeyling gescheyden ende in twee leenen gespleten', CH 1645, fol. 4.

Gageldonk was een hertogelijk leen van grote omvang met delen te Princenhage (met onderdelen op Hambroek en de Emer), Roosendaal, Nispen, Wouw, Sprundel en Tilburg. Bij het Haagse Gageldonk hoorden hoeven de Emer en Hambroek, gronden op de Steenakker, in de Moeren en beemden in Vormen, Kraaiennest, Oyendonk; verder leengoed en cijnsgoed op Steenakker, de Emer, in Werft en in Westrik.⁴²

Gagel, Myrica gale, een struik van moerassige, zure grond met aromatisch geurende knoppen. Tot de late Middeleeuwen in gebruik als onderdeel van een kruidenmengsel (de gruit) om bier een betere smaak en betere houdbaarheid te geven. De gruit bestond verder uit duizendblad, bilzekruid, salie, anijs en hars. Gagel leverde ook een soort vet, dat voor het maken van kaarsen gebruikt werd.⁴³ Gagel groeide vroeger overal op natte, zure grond. Vergelijk:: een stuck gagelvelden in de Langdoncken, een bunder, 1642, R724, fol. 54v. Twee bunder weyvelt en gagelrys tOvera: tGoir, 1634, P124, fol. 28. Een bunder heyde en gagelrys (cijnsplichtig aan Ten Houte), tot Boymer, 1634, P124, fol. 3.

Blankaart schrijft over Gagel: 'In Nederland heb ik het op veenagtige waterige plaatsen gevonden. Het bloeyd in 't laatst van Lente, en geeft in de Somer zyn zaad: blyft des wintes mede groen. De reuk bewyst genoeg, dat dit gewas, en voornamelyk de vettigheid der zaden, uit fyne en werkelyke deelen bestaat, want het bier daart mede gebrouwen maakt yemand seer haast dronken, voornamelyk so het belegen bier is. In de kassen gelegd bewaart de klederen enz. voor de motten. In de wyn gedaan doet die een aangenamen geur krygen. Men kan het in pappen gebruyken, gelyk als den alssem tegens beginnende verstervingen'.⁴⁴

Een donk is een zandige opduiking in moerassig gebied. Hier dus begroeid met Gagel. Dat wijst er op dat ten tijde van de ontginning de omgeving behoorlijk moerassig was. Hoewel er elders diverse bezitscomplexen met de naam Gageldonk bestaan, zal de naam toch wel niet met de familienaam ingevoerd zijn, maar origineel zijn.

In 1572/1574 werd het huis en de hoeve van Gageldonk door de geuzen in brand gestoken. Peter Peter Strybosch, schreynerwercker, 43 jaar, Joachim Mathys Willem Jansz., 32 jaar, Cornelis Peter Hoeymaeckers, 32 jaar en Anthonis Bastiaen Stercken, 24 jaar, verklaren op verzoek van Jonker Ysbrant van Straten 'dat zij wel weten ende gesien hebben dat affgebrant is yerst des voorgen. Joncker groot huys: tHuys van Gageldonck ende daer nae onlancx geleden oick syn hoeve van Gageldonck mette schuer, koye ende toebeh. ende metter corenwerck ende meuble.' De rebellen namen ook koeien, paarden en schapen mee, CH 1645, fol. 11.

In 1681 werd de Grote Hoeve verpacht aan Peter Jacob Lips voor 561 gulden en de Kleine Hoeve voor 326 gulden. Die pachten waren veel te hoog, RG134, fol. 26v. Dat bleek enkele jaren later ook wel.

Peter Jacob Lips was pachter van de grote hoeve van Gageldonk geweest, maar door misgewas, lage graanprijs en dergelijke tegenslag kon hij zijn pacht niet meer betalen en was op een huurachterstand van 2083 gulden gekomen. Peeter Lavernelle, eigenaar van Gageldonk, liet toen beslag leggen op zijn vee, veldvruchten en werktuigen, aldus verklaarde hij in 1686, RH135, fol. 34v.

Pachter Peter Cornelis Leyten, pachter van de Grote Hoeve, liet in 1752 de schade veroorzaakt door hagelslag in zijn boekweit taxeren door Haagse schepenen. Hij had 14 ½ gemet van dit gewas, waarin door de hagelbui tussen $\frac{2}{3}$ en $\frac{3}{4}$ vernield was, waardoor de schade 135 gulden beliep. De huurder van de Kleine Hoeve van Gageldonk, Jan Peters van de Veeken, leed een schade van negentig gulden in de boekweit, RH 142, fol. 6, 6v.

De cijnsen die aan de heerlijkheid Gageldonk opgebracht moesten worden, waren voor een deel in natura. Zo moest de herberg de Zwaan in het dorp Hage jaarlijks de helft van vijf lopen haver leveren (1712, R 736, fol. 145), terwijl een perceel land twee koppelen kapoenen op moest brengen, 1712, R736, fol. 173. Een akker in Westrik ter grootte van een gemet was gehouden drie lopen gerst per jaar te leveren, 1699, R733, fol. 57v. Een beemd in Kesteren was belast met twee veertel (rogge?) aan Gageldonk, 1706, R734, fol. 145v. Een stede op de Beeck was belast met onder andere twee veertelen rogge Gageldoncxsen chyns, 1709, R735, fol. 112v. Daarnaast waren er ook cijnsen in geld: een stedeken op de Emer van een bunder moest aan Gageldonk 28 stuiver leveren en ook nog herenchijns aan de heer van Breda, 1706, R734, fol. 148 (dit wijst op gemeenschappelijk bezit van de heren van Gageldonk en Breda in een ver verleden, zoals Havermans al veronderstelde). Een stuk grond op Steenakker, groot een half bunder, was belast met 26 stuiver en een oortje cijns, 1698, R733, fol. 42.

Uit 1380 dateert reeds een brief, bezegeld door laten van Gageldonck: drien brieven doir een gesteken, besegelt by laten inden hove van Gageldonck, dair af de oudste en principaelste gemaect is van date 1380, 3 september, R705, fol. 81v. Na de Middeleeuwen komt de term laat nog voor in de zin van pachter: Jacop Cornelis Claessen, de laet op Gageldonck, 1525, R705, fol. 26.

GAGELDONKSBOS – 1906 – BREDANAAR25, NR. 24

Schaarhout op Gageldonk, in het Gageldonksch Bosch.

GAGELDONKSBOS – 1931 – DE BOER

Een perceel schaarbosch: het Gageldonksche Bosch, een hectare, 61 are, kad. perceel G 279.

GAGELDONKSEDREEF – VM

Dreef van Gageldonk naar het oosten, richting Mark.

GAGELDONKSEWEG – 1615 – R720, 94

Wech daermen naer de Beke rijt metten wagen van Gageldonck.

GAGELDONKSEWEIDE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland: de Gageldonsche weide, een hectare, 35 are; idem een hectare, 25 are; idem een hectare, zeven are, idem een hectare, 68 are. Kadastraal perceel G 285, 286.

GAGELDONKSEWEIDE – VM

Kadastraal perceel G 280, 284, 285, 286.

Bezit van de nabijgelegen hoeve Gageldonck.

GALGENAKKER – 1931 – DE BOER

Een perceel bouw en weiland, een gedeelte van den Galgenakker, een hectare, twee are (C 363, 712); een perceel, bosch zijnde een gedeelte van den Galgenakker, een hectare, dertig are (C 362). Een perceel bouwland, een gedeelte van de Galgenakker (C 1181) en ook van C 1180, 1421, 706, 1421, 713.

GALGENAKKER – VM

Op dit perceel zouden twee personen opgehangen zijn.⁴⁵ Inderdaad is er een verklaring uit 1659 dat er in de buurt van Burgst een geraamte en ijzeren bouten gevonden zouden zijn en dat er omstreeks 1569 een man was opgehangen, R 828, fol. 95v. Burgst pretendeerde altijd, en waarschijnlijk met recht, een hoge heerlijkheid te zijn, dat wil zeggen dat er doodstraffen uitgevoerd konden worden. Dat er binnen de bezittingen van de heren van Breda een dergelijke heerlijkheid bestond, was voor die Heren een doorn in het oog en zij hebben steeds geprobeerd om Burgst uit te schakelen, maar dat is niet gelukt.

GALGENBOS – 1835 – N 6402, 60

Den Hoogen Akker (C 361), bij de Kleine Hoeve van Burgst, oost de Vloeigracht, noord op het Galgebosch.

GALGENBOSJE – VM

Het Galgenboschje, alwaar vroeger eene galg gestaen zoude hebben, volgens verklaring kort voor 1746.⁴⁶

GALLENBOOMGAARD – 1409 – EC202

Stuc erfs: den Gallen boengaert, in Hambroec.

De wilde kastanje, de Paardenkastanje, werd wel als Galnotenboom aangeduid.⁴⁷ Van gal-
len van eiken werd inkt gemaakt. Ook van kastanjes? En waren er al Paardenkastanjes in Nederland in 1409? Zeer waarschijnlijk niet. Er waren wel hier en daar boomgaarden van tamme kastanjes. Waarschijnlijk moet men in Galle een familienaam zien: deze was in 1947 nog bekend in Breda.⁴⁸

GANZENVELD – 1742 – GP272, 310V

Zes gemet in de Croeten: het Gansvelt.

Perceel waar wilde ganzen in de wintermaanden verbleven? Ganzen (grouwe ganzen) hebben in diverse streken van ons land ook gebroed. Ganzencijnsen waren in de Baronie ook goed bekend: de heer van Breda verkocht een stuk wildernis tegen een bepaald bedrag en eiste verder jaarlijks een gans als cijns. In de Haagse beemden kwamen elk jaar honderden of duizenden ganzen om te overwinteren.

GEER – 1472 – CB1, F2

In dElshout in de Gheer.

GEER – 1504 – CB2, F7V

Maden inde Geer int Elshout.

GEER – 1855 – N 13, 313

Een perceel hooiland: de Geer, in de Kroeten, twee bunder, 26 roeden (C307).

GEER, GROTE – 1504 – CB2, F8

Block van Claus Dorinckx heyt den Grooten Gheer, drie bunder.

Perceel waarvan twee overstaande zijden niet evenwijdig liepen: dit gaf de nodige moeilijkheden bij het ploegen en eggen.

GEERAKKER – 1543 – RH120, 16

Drie bunder lants op Hambroeck: den Geeracker.

GEERWEIDE – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel weiland: de Geerweide, G 348, groot 1,10 hectare.

GEERWEIDE – 1930 – DEBOER27, 3

Een perceel weiland op Gageldonk: Geerweide, 1,10 hectare, kad. nr. G 348.

GEITENHIL – VM

Perceel in de Hoge Kroeten.

Bezit van een familie Geten, Geiten. Vergelijk: volgend toponiem.

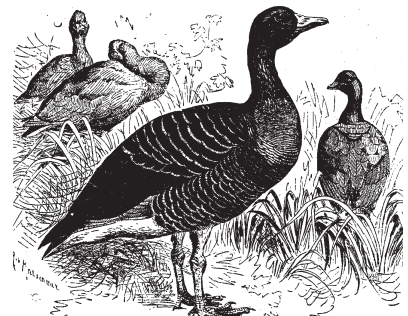
GETENBLOKSKE, WILLEM – 1613 – ND8974, 247

Stuck beemden: Willem Geetenblocxken, aen den Kater bij Gageldonck.

GETENBLOKSKE, WILLEM – 1718 – ND8997, F19V

Stuck beemden: Willem Gaetenblocxken, gelegen aende Kater by Gageldonck.

De Grouwe Gans,
stamouder van de
gekweekte ganzen.

Geten is een niet meer bestaande familienaam in Noord-Brabant. Nog wel bekend in Vlaanderen.⁴⁹

GOED VAN BURGST – 1499 – R415, F78V

Goede van Borght.

GOED VAN BURGST – 1502 – R415, F385

Daelbosch in Hambroeck, noortwaerts neven tGoet van Borghst.

Goed 'onroerend goed, landerijen'.

GOED VAN HAMBROEK – 1513 – R421, F84

Daelbosch, ... westwaerts neve tGoet van Hambroeck.

GOED VAN DOESEL – 1505 – AHB2. 1V

Vijf bunder goets int Goet vander Doesselt, gelegen int Paradijs.

Zie Doeselt.

Bezit van Burgst.

GOEDEREN VAN GASTEL – 1699 – P126, F307

Goederen van Gastel in Borghst, wylen Heer Jans van Borghst, nu van Johanna van der Merwede.

Genoemd naar een familie Van Gastel?

GOMMERENAKKER – VM

Akker behorend bij de Resemanshoeve,⁵⁰ genoemd naar een familie Gommers.

GORISVELDJE, JAN – 1664 – RH274, 68V

Stuck hoylants: Jan Goris Velleken, drie gemet (bij de cleyne Hoeve van Gageldoncq).

GRINTBOS, LAAG – 1932 – DE BOER 29, NR. 3

Het Laag Grintbosch.

GRINTBOS, GROOT – 1912 – BREDANAAR31, 4

Schaarhout in het Groote Grintbosch.

GRINTHOF – 1668 – GP263, 20

Weijde in de Croeten: den Grinthoff, een gemet.

GRINTHOF – 1703 – R734, F17V

Een parceeltien uytgedolven moergronden: den Grinthoff, vijftig roeden aenden slaeghsenwegh inde Croeten.

Grint is een wilg, de bindwilg, *Salix viminalis*, een soort die dankzij de zeer buigzame twijgen goed gebruikt kan worden voor allerlei vlechtwerk (manden, weegten, leggeerden). Een hof is een met een heg omgeven perceel dicht tegen de boerderij. Hier omgeven met een heg van grint.

GROTE HOEVE – 1597 – R718, 23V

Geerit Henrick Hagaerts pacht voor twaalf jaar van Joncker Guido van Malsen, Heere van Broeckuysen en van Joncker Johan van Kessenich, de groote hoeve in Borghst, zoals die tevoren Huybrecht Jan Ghoris Donckers in pachtinge heeft gehad.

GROTE HOEVE – 1620 – GP260, F17

De Heere Joncker Jacop de Wilde van Kessingen erfgen. huyslinge opte Groote Hoeve van Borgst; huerder is Adriaen sGraeuwen.

GROTE HOEVE – 1636 – GP261, F83

Joncker Jacob de Wilde erfgen. landt aende hoeve in Borgst.

GROTE HOEVE – 1660 – R537, F77

Henrick Corn. Dyrven heeft huerachterstand aende erffgen. van saliger d'heer Corn. van Nobelaer, heer van Burgst, Grijsoort ... over onbetaelde hueren van de groote heerlycke hoeve ende erven van Burgst.

GROTE HOEVE – 1670 – R727, F297

Henderick Jan Crijnen, voor desen pachter op de Groote Hoeve van Burgst toebehorende d'edele Heer Nobelaer, heeft 1300 gulden huurachterstand. Stelt als onderpand: meubele goederen, koeyen, granen en ¼ van drie bunder weylant: den Clundertse Hil.

GROTE HOEVE – 1670 – R727, F311V-312

Justus de Nobelaer verhuert aen Jan Frans Wouter Noorden de grote Hoeve.

GROTE HOEVE – 1708 – R735, F54

De Burste Hoeve.

GROTE HOEVE – 1721 – RH277, 82V

Rudolphus van Arckel, Heer van Broekhuysen en Burgst, laat na eerstelyk de heerlyckheyt: Burgst, best. vooreerst in een eene hoeve, huysinge, schuure, koye, backhuys, synde de groote Hoeve, groot onder werff boomgaert, driesen, zaey, hooij en weijlanden met de plaetse daer het Sloth plaght te staen, plantagie, boomen graghte, houtwassen, plantsoen en dreven 62 bunder. In huere by Frans J. Noren (leen van Breda).

GROTE HOEVE – 1742 – GP272, 172V

Ferdinandus van Arkel, heer van Burgst: eene hoeve...: de Hoeve van Burgst, naast den Vonder of schouwloop aldaar, 37 gemet. Een stede, mede genaamt: de Hoeve van Burgst, naast de Heerl t van Gageldonk.

GROTE HOEVE – 1744 – RH280, 10

Ferdinandus, baron van Arkel, Heere van Burgst en Broekhuysen, laat na de groote hoeve van Burgst met stallinge, schuure, kooye, boomgaard en cingel, twee gemet + den Huysacker, de Huyswey, de Calverweyde + circa twintig naamloze percelen (leen van Breda).

GROTE HOEVE – 1750 – GP296, F45

Christiaan Joggem Rrommen, huurman van de hoeve van Burgst, als last hebbende van de Hooggeboren Heer B. Caneau de Beauregard, Heer van Burgst, Broeckhuysen etcetera te Hohenberg.

GROTE HOEVE – 1835 – N 6402, 60

Johanna Elisabeth Crul, douariere van Corn. van Nahuys verkoopt onder andere een bouw-hoeve: de Groote Hoeve van Burgst bestaande in een boerenhuizinge, stalling, schuur, beestenkooi, karkooi, bakkeet, varkenshok met hoven of tuinen en dries met een laantje, ... akkerland en vijvers, drie bunder, 96 roeden + de Lage Bunders, de Vier Gemeten, de Hooge Bunders of Huisakker, de Wildert, de Vinkenakker, de Middelste Akker, de Voorste en Achterste Lage Weide, de Straatbeemd, de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven Gemeten en Boeymeersbunder, het Leegveld, de Vinkenweide, het Hilleke, de Bunderkes; deze hoeve is verhuurd aan Peter Romme tot 1841.

Koper: Johannes Petrus Eeltiens voor 16.700 gulden.

Inderdaad een bijzonder grote hoeve, namelijk 62 bunder (in 1721). Een hoeve is oorspronkelijk een oppervlakte grond groot genoeg om een gezin te onderhouden. In de Baronie werden in de late middeleeuwen talrijke hoeven ter grootte van twaalf bunder uitgegeven. Als er een woning op een dergelijk stuk grond gebouwd werd, werd dit ook een hoeve genoemd. Zie ook onder Hoeve van Burgst.

Enkele pachtcontracten van deze hoeve zijn bekend: Het eerste dateert uit 1556, R461, fol. 197v:

Adriaen Henricx van L(oon?) pacht van Jacop de Wilde, Heer van Kessingen, wederom de Groote Hoeve in Borghst, voor 19 zester en vijf lopen rogs en 270 Karolusgulden + drie kynekens oft drierierendeel van een tonne boteren. Als de pachter wil moet de rog betaelt worden tegen de marktprijs min een stuiver. Boter: leveren 1 mey. Oock vier voeder hoys voor de paerden van de verhuerder. De wal oft dyck rontom de huysinge opte hoeve wederom opmaecken zoals die was.

Het tweede contract dateert uit 1566, R471, fol. 9:

Corn. Pr. Adr. Oomen huert van Joncker Palamedes de Chalon wederom de hoeve en goeden: de Hoeve IN borghst. Tien jaar. Ingaande 1 mey 1566, om zestien zester te Lichtmis en 122 Karolusgulden op 1 mey, + tien gulden voor een weyde. Honderd pont Meysche Boter te St. Jan. De huerder moet elck jaer acht vymmen cael en effen ryet verdecken (als hy minder verdeckt moet hij honderd schobben stroys leveren). Pegel (= peil) van de missie zal bij aankomst en vertrek gemeten worden: als deze bij vertreck lager staat moet het ontbrekende deel betaald worden. Leste jaer de weyden weyden en lentenen tot 1 mey. De houtwasch en de schaerhaegen syn voor verpachter. Moet leveren: vijftig abelen poten van een volle grypens handts en vijftig willige poten even dick. Uytgedolven moerputten met eerde vullen.

HAANSKROETEN. LIENTJE DE – 1703 – R734, F12

Een perceel weylants, een bunder, in Leyntien de Haens Croeten.

Gedeelte van de Croeten in bezit van Lientje de Haan.

HAGAARTSHEINING – 1440 – DEN59

Een bunder land dat men heet Hagaertsheyningen, voir Hambroeck.

Heining van de familie Hagaarts. Vergelijk: Jan Adriaen Jan Hagaerts, 1546, R710, fol. 2.
Hagaert Janssen, 1588, R142, fol. 126; Raphael Thomas Hagaerts, 1597, R718, fol. 18v.

HAMBROEK – 1303 – HS4472, 24

Bonis ... in Hantbruech.

HAMBROEK – 1313 – CER, I, 108

tGoet dat Heinrixs was van Hambroech.

HAMBROEK – 1408 – KORS44

Voer Hambroec.

HAMBROEK – 1418 – ASB6, 5

Siin hof met huysinghe, hoven, onder lande aerde bossche beemde ... zeven bunder: 't Hof te Hambroeck, ende daertoe alle chijse, renten, pachte, laetscape en al dat dien hove toebehoort.

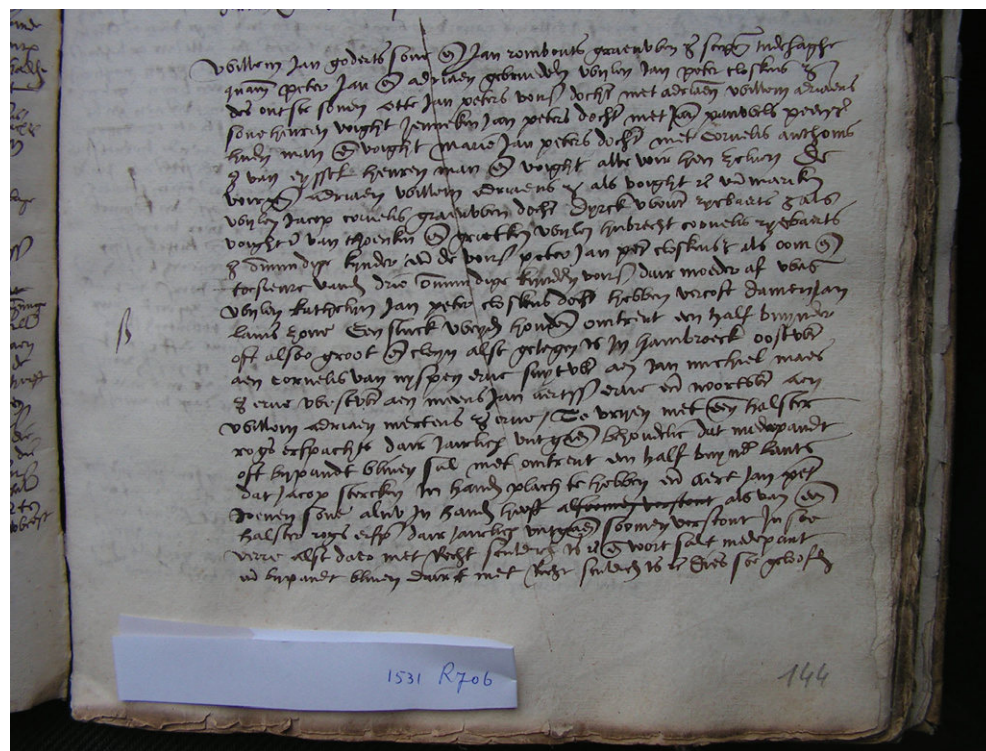
HAMBROEK – 1440 – DEN59

't Hoff van Hambroeck, totten hove van Hambroeck; den goede van Hambroeck, voir Hambroeck; de heerlicheyte van Hambroeck.

HAMBROEK – 1474 – D, F12V

Mary van Hambroeck.

Gedeelte van het
schepenprotocol
van Princenhage,
waarin Ham-
broeck genoemd
wordt, 1531,
R706, fol. 144.

HAMBROEK – 1504 – CB2, F5V

in Hantbroeck.

HAMBROEK – 1514 – R421, F91V

Een lopensaet lants inde Hambraick (vgl de Ham in Steenacker).

HAMBROEK – 1530 – R706, F68

Erfs in Hambroeck opte Beec, omtrent Sinte Gertruyden Capelle.

HAMBROEK – 1532 – R706, F156V

Twee stucken beemden, deen: tParadys en dander Hambroeck.

HAMBROEK – 1564 – R714, F5V

Weyden in Hambroeck onder Borghst.

HAMBROEK – 1615 – R720, F93V

By de hoeve van Hambroeck.

HAMBROEK – 1634 – P124, F5

In Steenacker in Hambroeck.

HAMBROEK – 1664 – R726, 306V

Een perceel saeijlant en bosch: Hambroeck, suytwaerts de beecksche strate.

HAMBROEK – 1694 – RH196, 75

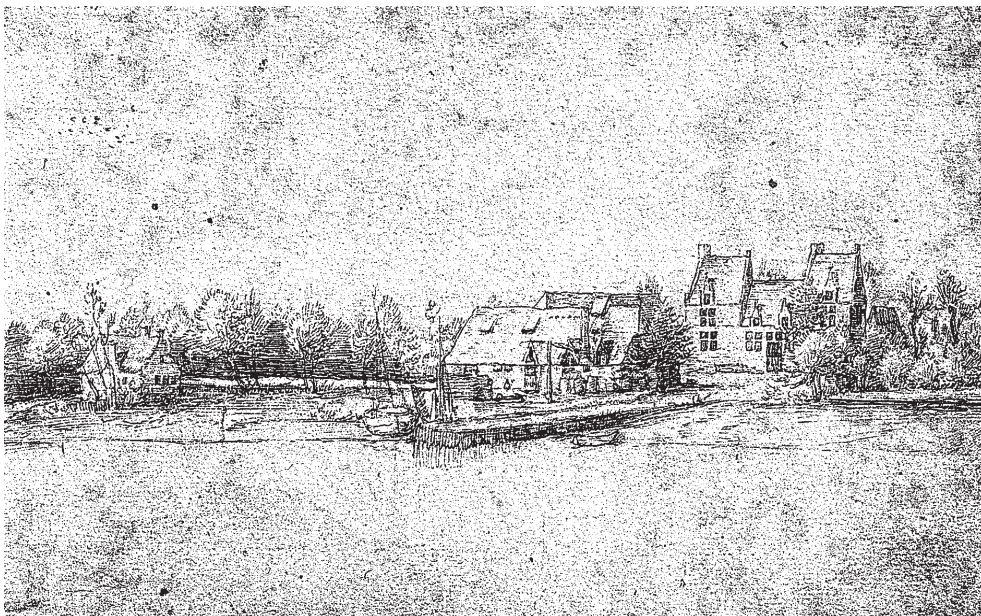
Nicolaes van der Duijn, Heere van Rijseweyck, verkoopt eene seer schoone hoeve, huijsinge, schuere, backhuys, brouwhuys, koije en timmeragie, landerijen, dreven en houtwasschen: Hambroeck, op Hooghtsteen by Gageldonck, groot 31 a 32 bunder (behalve de Beemden), leen synde, verheven werdende met een paer witte hantschoenen + het Steltvelt, den Sluijsblock, de Drij Buynderen, dAnderhalff buynder, Seven Gemeten (huerder: J. Dingeman Lips).

HAMBROEK – 1700 – R733, F109

Lants op Hantbroeck.

HAMBROEK – 1718 – ND8997, F18

Beemden in Haambroeck.

Meester van de
kleine landschappen:
Gezicht op een dorp.

Op Hambroecq.

Hambroeck of Hoogsteen.

Op Hambroek.

Oude vermeldingen van Hambroek zijn: 1229 Gerardus de Hambroec, miles; 1230 Gerardus de Hoenbroec; 1276 Henrick van Hambroeck; 1291 Gerardus dictus de Haembroec; 1313 Heinrixs van Hambroech; 1356 Heren Peteren van Hambroec; 1359 den goede in Hambroec.⁵¹

Ham 'landtong uitspringend in inundatieterein, meestal meander'.⁵² Ham 'landtong uitspringend in inundatiegebied, vooral van waterlopen'.⁵³ Broek 'Oorspronkelijk moeras, laaggelegen dras land, waterland, dat telkens door het wassen van nabijgelegen rivieren of beken onderloopt, begroeid met kreupelhout, biezten, lisch, riet enz.'. ⁵⁴

Broek 'moeras, poel. laag land'.⁵⁵ Hoeufft schrijft: 'Broek beteekent eene moerassige plaats, welke, op de bovenste, al min of meer vaste, oppervlakte, reeds eenig kreupelhout tevoorschijn brengt. Het woord is thans alleen in het Nederlandsch en Plat-Duitsch bekend, In het Hoog-Duitsch heeft Bruche die beteekenis alleen bij de jaagers behouden'.⁵⁶ In het Engels heeft brook de betekenis 'beek'. De broeken zijn in de Baronie meestal zeer vroeg in cultuur gebracht (het zijn vruchtbare bodems). Na ontwatering kunnen de broeken dienen tot weiland en zelfs bouwland. Dus een broek gelegen bij een landtong. De landtong moet de hoge rug zijn tussen Steenakker en Burgst.

Er zijn enkele grafieën Hantbroeck. De overgang ant > am komt soms voor (Santbeeck > Sambeeck,⁵⁷ vergelijk: ook Limburg < Lintburg), maar hier het omgekeerde blijkbaar ook (Hambroeck > Hantbroeck). We nemen althans niet aan dat Hantbroeck de originele vorm zou zijn. Onder Haacht lag in 1311 een plaats Hamsbroec.⁵⁸

Hambroek werd circa 1440 gespleten uit Gageldonk. De hoeve Hoogsteen was de belangrijkste boerderij; daarnaast was er de Resemanshoeve aan de Burgstsedreef.

Jan Marynis Leyten was huurder ('hoevenaer') van de Hoeve van Hambroek vanaf 1650. Hij betaalde in 1650, toen het eerste huurcontract met de eigenaar de Heer van Rijswijk inging, 1125 gulden per jaar. De boerderij besloeg toen 29 bunder zaailand en bestond verder uit beemden, weiden, hillen en hooilanden in Kraaiennest en de Werft, totaal veertien bunder, anderhalf gemet en nog de heivelden onder Rijsbergen. Van 1655 tot 1658 betaalde hij achthonderd gulden + een vette hamel van acht of tien gulden. Op 13 december 1659 werd er een openbare verhuring gehouden: Leyten werd als hoogste bieder weer huurder voor achthonderd gulden, R828, fol. 175, 175 v.

Een oude brief van de laatbank van Hambroek betreft de verkoop van een erfpacht uit een beemd onder Teteringen: Erfpacht van een veertel rogs ... nae uytwyzen eens oudts briefs van mannen en laten in den hove van Hambroeck, luydende dat Jacop Mangiaerts de een veertel rogs erfpachts aan Petere van de Steghe vercoft heeft wt een half bunder beemden,

gelegen ter Teteringen (doorgestreept en veranderd in Taeteringen), 1382, 12 maart, Akte van 1556, R461, fol. 199v.

Zie voor een overzicht van bezitters en wederwaardigheden van Hambroek Leenders.⁵⁹ Als familienaam komt Hambroek ook voor: Merten Peter Merttens sone geheiten van Hambroec, 1474, D, fol. 20v; Jouffrouw Elisabeth ende Kaeteline van Hambroeck, idem, fol. 24; Peter van Hambroec Jan Maessoenssone, Cart. begijnhof, p. 58; Gheraert van Haembroec, gehuwd met Yde meester Aertsdr., idem, eind dertiende eeuw, p. 58.

HAVERVELD, GROOT – 1613 – RH179-8

Het Groot Haverveld, van de Grote Hoeve naar de Kleine Hoeve van Burgst overgebracht.

HAVERVELDEN – 1835 – N 6402, 60

Een perceel schaarbosch: de Havervelden, met het vier-jarig hakhout, oost de Lage Weide, noord de Vloeigracht, zuid het Vossebosch, vier bunder, vijftig roeden (C 348).

HAVERVELDEN – 1931 – DE BOER

Een perceel bosch met opgaande eiken- en beukenboomen: de Havervelden, een hectare, twintig are; een perceel schaarbosch met dreef: de Havervelden, een hectare (Kad. perceel C 1200, C705 en C1201, allen gedeeltelijk).

Veld waar haver verbouwd werd. Haver groeit op vochtige zandgrond.

Vechtende ramme-
laars.

HAZENBERG – 1430 – AHB1, L12G

Opden Hasenberch.

HAZENBERG – 1440 – DEN65

Neven den Hasenberch.

HAZENBERG – 1502 – R415, F334

Stuck lants: den Hasenberch, twee lopensaet.

HAZENBERG – 1517 – R424, 137

Lants opte Hazenberch.

HAZENBERG – 1551 – R711, 109V

Twee lopensaet lants: den Hasenberch, voir Gageldonck.

HAZENBERG – 1667 – R727, 111V

Saeylants opden Hasenbergh bij Gageldonck.

HAZENBERG, KLEINE – 1465 – MWLLO, 825

Ende Cleyn Hazenberch, by het Huys van Gageldonck.

Berg 'zandige hoogte', waar hazen verbleven?

Mogelijk was dit verschijnsel geconstateerd in een natte winter, wanneer de laagste delen van het landschap onder water stonden en de meeste dieren hun heil zochten op de laatste hooggelegen droge plaatsen. Op de Kleine Hazenberg stond de Kapel van Gageldonck.

Misschien ook een berg waar een zogenaamde hazenvergadering werd gehouden. Dit verschijnsel, nog niet lang bekend, hield in dat een aantal hazen bij elkaar in een kring gaat zitten; ze spelen niet. Soms komt een haas te vroeg; blijft dan een paar dagen rondhangen totdat de kring geformeerd wordt.

Het woord haas komt in het jaar 1240 voor het eerst in het Nederlands voor.⁶⁰ Het woord haas betekent 'het grijze dier'.⁶¹

HEERBOS – 1906 – BREDANAAR25, NR. 24

Schaarhout op Gageldonck, onder andere in het Heerbosch.

Bos van de Heer van Gageldonck.

HEILIGE GEESTAKKER – 1835 – N 6402, 60

De buitenjagt van Burgst ..., langs de regterkant van de beek, over Hambroek, Kesteren, Muysenberg, Heiligengeestakker.

HEILIGE GEESTAKKER

Moeren int Paradijs, noort den Heij. Geestacker.

Akker die een rente aan de Tafel van de Heilige Geest verschuldigd was.

HEKSENWIEL – 1835 – N 6402, 60

De Voorste en Achterste Lage Weide (C 349-352, 357), oost de Vloeygracht oft een gedeelte van het Heksenwiel, west het Morteldreefje.

HEKSENWIEL – VM

Waterplas aan het einde van de Burgstsedreef. Hier speelde een verhaal van een kist met schatten van enorme waarde die in dit water verzonken zou zijn. Op een zondagmorgen probeerden een paar boeren die kist eruit te halen, maar een haan ging op een hoek van de kist zitten en toen zonk hij voorgoed weg.⁶² Zie onder Heksenwiel, Prinsenbeek.

Een oudere naam is Planksewiel.

HILLEKE – 1835 – N 6402, 60

De Wildert (C 365, 366, 367), oost het Hilleke.

HILLEKE – 1835 – N 6402, 60

Een perceel hooiland: het Hilleke, zuid aan de Wilderd, oost het Wilgedreefje, een bunder, 36 roeden (C 364), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Hil: buitendijkse aanslibbing.

Identiek met Schildeke.

HOEKAKKER – 1612 – R719, 283V

Stuck lants: den Hoeckacker, tachtig roeden op Hambroeck.

HOEKAKKER – 1671 – R728, 4

Stuck lants: den Hoeckacker, tachtig roeden op Hambroeck.

Akker op een hoek (van een straat) gelegen.

HOEKVELDJE – 1664 – RH274, 69V

Stuck zaeij oft weijlandt: t'Hoeckveldeken, twee gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

In een hoek van wegen gelegen perceel.

HOEVE OP HAMBROEK – 1620 – GP260, F116V

Heer Corn. Suys erfgen. aende hoeve op Hambroeck.

HOEVE VAN HAMBROEK – 1636 – GP261, F83

Heer Conr. Suijs erffgen. landt aende hoeve van Hambroeck.

HOEVE OP HAMBROEK – 1668 – GP263, 139

Joncker Nicolaes vander Duym, heere tot Rijswijck, landt aende hoeve op Hambroeck.

Identiek met Hoogsteen.

HOEVE VAN BURGST – 1474 – D, F25V

Jouffrouw Jehanne vander Merweden, wettige huysvrouw van Philips vander Spaengien, houdt de twee vorste hoeven in Burgst metten huerbeemden daeraen gelegen en met zeke-ren cijnse ende manscappen daertoe behorende.

HOEVE VAN BURGST – 1563 – R713, 269V

J.J. Ghoris heeft van Joncker Jacop de Wilde, heere tot Kessingen en zijn susters gepacht de groote hoeve in Borghst die Adr. Henrick van Loon zekere jaren in pachtinge heeft gehad + den Wildert, den Oude Hof, de Vyer Buuynder, de Acht Buuynder, den Straetbeemt.

HOEVE VAN BURGST – 1567 – R714, F115

Joncker Palamides de Chalon geheele hoeve en goeden in Borghst met alle de stucken parcheelen en erffenisse ... eensdeels onder de Vyerschare van de Hage en eensdeels onder Borghst, hetzy in huysinge, in hovinge, in lande, in zande, in heyden, in weyden, in beemden, in bosschen, in hoogen, in leegen, in diepen, in droogen oft hoe dat het zy.

HOEVE VAN BURGST – 1569 – R714, F248V

Voor Anth. Anth. Graeuwen en Jan C. van Nyspen, schepen in de Hage en beyde oock laten in Borghst quam Mr. Niclaes vanden Brant verk. Jan Gheryts van Bae ...? de hoeve oft stede vgl. schepenbrief van 1567, 17 juni.

HOEVE VAN BURGST – 1594 – R717, 112

De twee sonen en een dochter van Jacob de Wilde besitten twee hoeven in Borgst en een in Liesch.

HOEVE VAN BURGST – 1633 – R723, F64

d'Erve van de hoeve van Beurghst.

HOEVE VAN BURGST – 1660 – R537, 77

Henrick Corn. Dyrven, huerder van de groote Hoeve, is schuldich aende erfgen. Corn van Nobelaer 3925 gulden achterstallige huer voor de groote heerlycke hoeve.

HOEVE VAN BURGST – 1668 – GP263, 141V

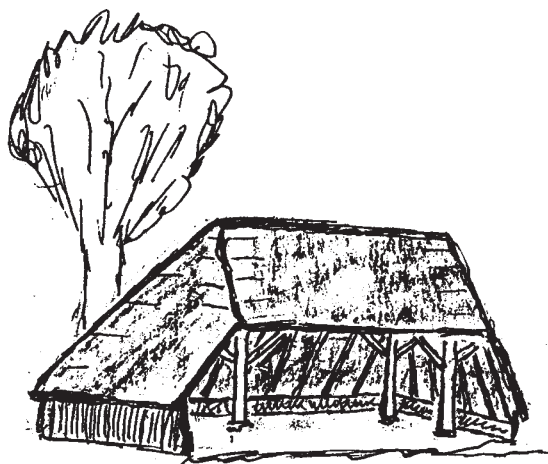
Joncker Nobeler landt aende Hoeve van Borgst, naest den vonder ofte schouwloop aldaar + nieuw landt van weyde gemaect, zes gemet + weyden aende selve hoeve, 119 gemet + landt aende andere hoeve aldaer met weijde, 125 gemet, met nog 12½ gemet aende Hoeve.

HOEVE VAN BURGST – 1708 – R735, F54

Beemden in Casteren, oost de Burste Hoeve.

HOEVE VAN BURGST – 1742 – GP272, F172V

De hoogwel. Gebooren Heere Ferdinandus van Arkel, Heere van Burgst, bezit: eene hoeve genaamd de Hoeve van Burgst, naast den vonder of schouwloop, 37 gemet.

Een schop. Uit:
C. J. Verhoeven:
Op z'n 'Haores'.

HOEVE VAN BURGST – 1912 – BREDANAAR31, 62

Erfgen. J. van Hal - Van Mens verkopen de bouwhoeve met landerijen: de Groote Hoeve op Burgst, groot 71 hectare, in 19 koopen. Verhuurd aan Corn. van Loenhout voor 1150 gulden per jaar.

In 1627 machtigen de weduwe van Guido van Malsen en haar zoon en dochter Chaerles Otto van Haestrecht om hun twee hoeven in Borst te verpachten, R824, fol. 200. In 1632 werd de boerderij, die mogelijk voor een deel in de jaren 1624-1625 vernield was, herbouwd.⁶³

In 1597 huurde Geeryt Henrick Hagaerts van Guido van Malsen de groote hoeve in Borghst, als opvolger van Huybrecht Jan Ghoris Donckers. De termijn was twaalf jaar, maar de huurder mocht telkens na drie jaren opzeggen, mits een half jaar tevoren aanzeggende. De ingangsdatum was 1 mei 1597 en de pachtsom was driehonderd gulden per jaar, verhoogd met vijftien zesteren en vijf lopen rogs en 150 pont boteren. De boter en huurpenningen moesten steeds respectievelijk met mei en Lichtmis betaald worden, de rogge moest binnen Breda op een zolder geleverd worden. Als de verpachter op de hoeve kwam moesten de paarden hooi en gras krijgen. De verpachter logeerde dan op de kamer van de hoeve en hij moest boter en brood krijgen. Elk jaar moest de pachter tien vimmen riet verdekken op het dak 'van den besten ende meesten bande'. Ook moest hij elk jaar 75 heesters planten; de pachter moest ze kopen, steken en halen, maar de koopsom mocht hij korten aan de pachtpenningen. De pachter moest waeterlaten, schouwen, wegen, dycken, slooten en grachten onderhouden en ook het huys in goede reke houden. Kleine gaten in wanden of weegten moest de pachter zelf repareren. Als er iets nieuw gebouwd moest worden moest de pachter met wagen en paard materiaal aanhalen: riet, hout, ijzerwerk. Ook moesten de werklieden de kost krijgen van de pachter, maar de verpachter betaalde de 'dachuere' en het materiaal. De pachter mocht geen schaarhout of opgaande hout afhakken om er vekens of tuinen van te maken, zonder toestemming van de verpachter. Het laatste jaar moest de pachter het coren 'vergaderen' en in hokken zetten. Voor zijn ploechrecht mocht hij de helft van de oogst behouden. Alleen de nyeuwen acker: den Wildert kwam in zijn geheel aan de pachter toe, evenals de 'vruchten vanden Ouden hof voor syn saetcoren'. De pachter moest in zijn laatste jaar alle hooi, stro of rouw voeder vervoederen en slyten en de mest op de messie laten. Hij mocht in het laatste jaar de weiden gebruiken tot meyavont (maar niet de hoybeemden behalve de Straetbeemdt, de Vyer Buynder en de Acht Buynder). In het afscheiden moest hij achttien lopenzaad braak laten liggen. Hij mocht per jaar zes last turf slaan, hetzij opte Ramen of in Borghst. De gemaakte putten moest hij weer met aarde vullen. Als de pachter of zijn vrouw kwamen te overlijden eindigde de huur in mei daaropvolgend, R718, fol. 23v.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1474 – D, F25V

Willem de Bye ende syn huysfrouwe houden een hoeve gelegen te Gageldonc met hueren toebehoorten en met wat pachts van rogghe, van ghersten ende van evenen.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1499 – CVV159, 25

Willem de Bye verhuert aan Jacop Jan stevens die hoeve van Gageldonck: in hueringe genomen: die hoeve van Gageldonck met allen hueren toebehoorten, acht jaer lanck, sonder

middel. Ingaende 1 mey 1499. Berouw na drie jaer, te betalen tegen 218 Rijnsgulden per jaar.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1572 – GAB, AFD. IV-1, 1542

Op 24 april 1572 ontfinck Janne van der Straeten aen Frederick vanden Wyngaerde, substituet van den stadthouder tot eenen vollen leene by coope van Gheryt de Bijde en Philips de Bijde, syne sone de helft van de hoeven van Gageldonck met allen de gronden met heuren grachten ende toebehoorten, metter geheelder huysinge, messien en andere plaetsen daer toe behoorende en de helft van drie lopensaet lants teynden tgelint, noortwaerts aenden wech.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1592 – R493, F70V

Bouden Ant. Adr. Henricx van Loon huert van Ysebrant vander Straten de hoeve, goeden en erffnisse, met toebeh. Vier jaar; berouw na twee jaar (opseggen voor Bamisse). Eerste jaar betalen: 312 Karolusgulden – tien stuivers en zes sester. De andere jaren: 325 karolusgulden en twaalf sester. Rogge te lichtmis leveren en het gelt: 1 mei. Ingaende half maart. Halven wasch. Leste jaar 2/3 vanden lande besaeyen, 1/3 ledich laten (maer mag dit eventueel oock opsaeien). Ruychte, rouwagie, misch oft stroy niet wech voeren. Wegen, grachten, heyningen, waterlopen en wateringhen onderhouden en ruymen. acht vimmen riets verdecken. Nagelen, latten en banden nodig bij dakdecken levert verhuerder. Slachtorf mag huerder slaen: putten moet hij dichten. Toesien dat op het heyvelt geen vreemdelingen torf of hout halen.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1599 – GAB, IV-1-1542

Voor schepen van Breda quam Jacop Jan stevens, neemt in hueringe tegen Willem de Bijde ons medeschepene ende casteleyn tot Breda die hoeve van Gageldonck mette toebehoorten. Termijn acht jaar, sonder middel, maar wel met berouw na drie jaer. Ingaende 1 mei 1599, pachtsom 218 Rgulden per jaar. Huerder mag geen verkens houden en daerom ook niet een soghe (!).

HOEVE VAN GAGELDONK – 1620 – GP260, F68V

Aende Hoeve van Gageldoncq.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1636 – GP261, 83V, 166

Johan van Straten erffgen. Landt aende Hoeve van gageldonck; Joncker Isebrant van der Straten aende hoeve van Gageldoncq.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1667 – R727, F156V

Op Steenacker achter de Gageldonsche Hoeve.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1668 – GP263, F155

Joncker Pieter van Savernelle, heere van Brugge etcetera van Gageldoncq, landt aen deselve hoeve van Gageldoncq, 38 ½ gemet met het Havervelt, zes gemet + weijden, 74 gemet.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1671 – R728, F7V

Peeter Jacob Lips op de Hoeve van Gageldonck.

HOEVE VAN GAGELDONK – 1742 – GP272, F407

Den heer Maximilianus Leopoldus Josephus Prince van Rubenpré: eene hoeve: de hoeve ofte Heerlijkheijt van Gageldonck, tevoren de heer Rijngraaf.

Jacob Pipenpoy had in 1681 de twee hoeven van Gageldonk verhuurd voor 561 respectievelijk 326 gulden en die huur vonden veel mensen veel te hoog, RH134, fol. 26v. In 1686 verklaart Peter Jacob Lips ten verzoeken van Jacob van Loon dat hij als gewezen hoevenaer op de groote hoeve van Gageldoncq, soo door misgewas, slechte geldinge van granen etcetera geen pacht meer kan betalen. De verhuerder, Peeter Lavernelle, heere van Brugge, liet toen wegens achterstallige huer van 2083 gulden beslag leggen op haef en meubelen, alsmede veltvruchten, RH134, fol. 34.

HOFKE – 1926 – DE BOER 23, 48

Een perceel bouwland en hakhout: het Hofke, tegen de spoorlijn, 0,74 hectare, C 588, 932.

HOF, OUDE – 1563 – R713, 270v

Opten Ouden hof, drie lopensaet, bij de Grote Hoeve van Burgst.

Hof 'perceel met heggen omgeven, dicht bij de boerderij'. Oude hof heeft hier niets te maken met een oud laathof (zoals de Oude Hof van Thorn te Gilze), maar is een voormalige hof in de zin van een met een heg omgeven perceel.

HOFSTAP – 1664 – RH274, 68

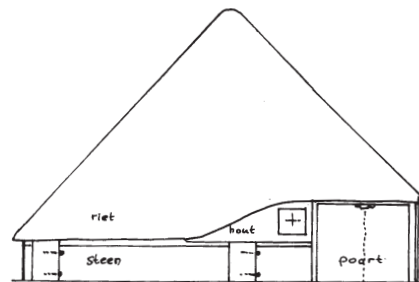
Stuck zaeylandts achter den Begert: de Hofstap, half gemet (bij de cleyne Hoeve van Gageldoncq).

Hofstap komt in de Baronie nogal eens voor als afwijkende vorm van Hofstad. Het duidt een plaats aan waar ooit een boerderij stond. Het perceel blijkt een half gemet groot te zijn ofwel 66½ roede, dat is precies een grote lopenzaad. Op deze plaats kan een voorloper van de hoeve van Gageldonk gestaan hebben.

HONSDONKSEDIJK – 1440 – DEN60

Aenden Honsdoncxen dijk.

Dijk bij het gebied Hondsdonk. Dit gebied lag ten noorden van Burgst.

HOOGSTEEN – 1440 – ND1010, 118

op Hogensteen.

HOOGSTEEN – 1667 – R727, F135

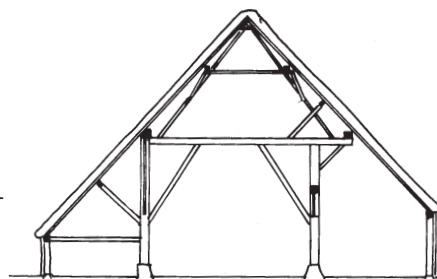
Zaeylant op Steenacker, byde hoeve van Hoochsteen oft Hambroeck.

HOOGSTEEN – 1738 – R0154

Hambroek of Hoogsteen.

HOOGSTEEN – 1754 – RH106, F150

Jan Dingman Lips erft van zijn ouders een hoeve

Schuur van Gageldonk uit 't westen

0 meter 10

naar H. Fraiture, okt 1974 geb. 110378

bestaende in een huysinge, schuere, paarde- en koeststal, backhuys, turffkooy, hoff, boomgaard, saey en weylanden en dries op Hambroeck, 23½ gemet, zuid den Steenakker, noort aende Cleyne Hoeve van Burgst, synde een volleen releverende van den heer en Baron van Breda.

HOOGSTEEN – 1790 – RH112, 218V

Erfdeling Jan Dingeman Lips: Elizabeth erft een steede bestaende in huysinge, schuure, stallinge, schaapskooy, agterhuys, hoog en leeg kamer, kelder, drie zolders, hoff, boomgaard, zaaij- en weylanden, dries, op Hambroek: Hoogsteen, 83½ gemet, zuid Steenakker, noord de Hoeve van Burgst (volleen van Breda) + den Brandt, het Quartierveld, den Wurff.

Mogelijk is Hoogsteen gevormd uit Hofsteden. Hof kan met verlenging van de klinker Hoof opleveren (vergelijk: de Hoofseweg in Oosterhout). De f kan vervangen worden door g > Hoog. Steden > steen (door syncope van de intervocalische d). Dan moeten we dus uitgaan van Hofstade, hofstede 'de plaats waar een boerderij staat of stond'. Hofstad 'De grond, waarop een hof en zijne bijgebouwen staat, boerenwoning, hofstede'. In de cijnsboeken van de Heer van Breda komt hofstede in de zin van 'plaats waar een boerderij stond of staat' talloze malen voor. Hof in hofstad betekent boerderij. Hofstad is een term die al bij de Vikingen bekend was.⁶⁴

Als we uit moeten gaan van Hoogsteen is de betekenis hooggelegen kasteel en dat lijkt toch niet erg waarschijnlijk. Wel komt het toponiem Steen in de omgeving voor.

De laatste boerderij met de naam Hoogsteen werd door Jan Dingeman Lips opgericht in 1760 (volgens de muurankers: J D L).⁶⁵

HOOLSTRAAT – 1612 – R719, 283

Aende straete aldaer: de Hoolstraete, op Steenacker.

Hool 'hol, uitgehold' dus laag, modderig. Mogelijk tussen wallen gelegen.

HOOGVORMEN – 1650 – R725, 37

beemden in Hooch Vormen.

Zie Vormen.

HOOIMADEN – 1472 – CB1, F3

In die Hoymaden in Vormen.

Maden 'hooilanden'. Maden werden altijd gehooïd. Maden zijn waarschijnlijk gemeenschappelijk gebruikte hooilanden, in tegenstelling tot beemden, die altijd in particulier bezit waren. Dat gemeenschappelijk gebruik bleef in sommige dorpen nog lang gehandhaafd in zoverre, dat men na de hooitijd de hooilanden openstelde voor alle dieren uit het dorp.

HUIS, OUD – 1836 – N 6403, 3

Een perceel land en heide, drie bunder, vijftien roeden: het oude Huis (C 40, 41, 42, 43).

Voormalige plaats waar een boerderij stond.

HUISAKKER – 1744 – RH280, 10

Den Huysacker, by Burgst, negen bunder.

HUISAKKER – 1835 – N 6402, 60

Een blok zaailand: de Lage Bunders, de Vier Gemeten, de Hooge Bunders of Huisakker, dertien bunder, 33 roeden, west de Kalverweide (C 392, 393, 394).

HUISAKKER – 1836 – N 6403, 3

Een perceel land en dries: den Huisakker, een bunder, 29 roeden (C 65, 66, 67).

HUISAKKER – VM

Aan de Grote Hoeve van Gageldonk.

Akker gelegen tegen het huis, de boerderij van Burgst respectievelijk Gageldonk. De eerste is waarschijnlijk de grootste Huisakker van de Baronie: negen bunder dat is 9 X 1,29 hectare = 11,6 hectare.

HUISBOS – 1835 – N6402, 60

Een perceel bouw(-land?): het Hoog of Huisbosch, twee bunder, 48 roeden (C 380).

HUISBOS – 1931 – DE BOER 28

Een perceel bouwland en bosch en halve dreef met zware oude eiken: het Huisbosch, gelegen naast en ten oosten van de Kleine Hoeve, twee hectare, 44 are, C380 (gedeeltelijk) en C718 (gedeeltelijk).

HUISBOS – VM

Bos bij de kleine hoeve.

HUISWEIDE – 1744 – RH280, 13

De Huysweyde van de Kleine Hoeff, twaalf bunder, heel slegt goet, oost de vloeygragt.

HUISWEIDE – 1744 – RH280, 10V

De Huysweyde, zes bunder west, de schouwsloot (by de groote Hoeve van Burgst).

HUISWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Twee perceel weide: de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven gemeten, Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder (C 311-317), bij de Grote Hoeve van Burgst.

HUISWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Vier perceel weide of hooiland: de Huisweide, de Paardenweide en Sluijsblok, oost de Vloeigracht, west de Wilgedreef, zuid de vijver en het Huisbosch, noord Koebloksweide, tien bunder, 81 roeden, bij de Kleine Hoeve van Burgst (C 375-378).

HUISWEIDE – 1912 – BREDANAAR31, 4

Schaarhout op een perceel: de Huisweide.

HUISWEIDE – VM

Weiland gelegen tegen de Resemanshoeve.

De eerste vermelding heeft betrekking op Weiland tegen het huis van de Kleine Hoeve van Burgst gelegen. Zeer grote weide van maar liefst twaalf bunder. Maar het was dan ook bijzonder slechte grond (seer slecht goet).

Twaalf Bunder is de omvang van een klassiek hoeve (een landmaat). Een hoeve moest groot genoeg zijn om een gezin te kunnen onderhouden.

IN DE BLOK – 1440 – DEN60

Drie bunder beemden: In den Block, streckende tot Veldonck.

Een blok is een omsloten perceel, vaak weiland en dan met sloten omringd. Blok ging in de achttiende/negentiende eeuw ook wel betekenen '(groot) perceel'.

JACHT – 1613 – RH179-8

De Jacht, van de Grote Hoeve naar de Kleine Hoeve van Burgst overgebracht.

JACHT – 1835 – N 6402, 60

Twee percelen leen, wei of hooiland met schaarhout: de Jagt, in de Kroeten, zuid de Bunders, oost de Havervelden, zes bunder, 69 roeden (C 344-347), met in- en uitweg door het Morteldreefje op de Groote Laan of dreef van het Zwart Hek loopende naar de Rietdijk.

JACHT – 1931 – DE BOER

Een perceel schaarbosch en dreef, een deel zijnde van de het perceel: de Jacht, drie hectare, 77 are (C 344). Hierbij horen ook de percelen C 1184, 1182 en 1183.

JACHT

Kadastraal perceel C 344-347.

De Jacht wordt in het jaar 1522 vermeld; het perceel was toen vijf bunder groot.⁶⁶ Was het een deel van Burgst dat als een apart jachtterrein verpacht werd aan de meestbiedende?

In 1759 verklaarde Geertruy Claas Eykmans, weduwe van Frans Nooren, omstreeks negentig jaar oud, dat zij als zeventienjarig meisje op Burgst kwam wonen; zij trouwde daar ook en bleef tot ongeveer 1737 daar wonen. De ouders en grootouders van haar man hadden er sedert onheuglijke tijden gewoond. De moeder van haar man vertelde altijd dat als de Prins van Oranje op Burgst kwam dat dan de jachthonden van de Prins achter de schuur van Burgst werden gekoppeld (zodat ze niet meer vrij konden rondlopen). Het recht van de jacht werd door de eigenaar van Burgst. De Nobelaar wel verpacht, maar hij hield ermee op omdat de pachters teveel wild schoten. Verder verklaarde Huybregt Wouter Jooren, honderd of 101 jaar oud, op verzoek van de eigenaar van Burgst. Willem Crul, eveneens dat hij zich herinnerde dat toen hij in zijn jeugd koeien hoedde op Kesteren, dat er op Burgst met een groot aantal bloedhonden werd gejaagd. Hij kende ook wel de jager van Burgst, Aart van Gulick, die na het overlijden van de heer van Burgst in dienst ging bij de Baron van Breda. Deze had op de

Beek eens een los rondlopende hond doodgeschoten. De grootvader van Jooren vertelde hem dat als de Prins van Oranje op bezoek kwam op Burgst, zijn honden altijd gekoppeld werden. Hij heeft altijd horen zeggen dat Burgst een vrije jacht had, RH 142, fol. 91v-93v.

Bij Burgst behoorde in 1835 een zogenaamde Buitenjagt, die begon op de hoek van de laan in Steenakker, loopende door langs de regterkant der weg geheten de Valdijk, tot op den hoek van de beek en voorts langs de regterkant van de beek over Hambroek, Kesteren, Muysenberg, Heiligengeestakker, scheidende op de regterkant van den Slaagschen weg over de Buitenkroeten en schietende van daar op de heerlijkheid Hambroek, N6402, 60.

KALVERWEIDE – 1615 – R720, 94

Een bunder hooger weijde achter Gageldonck, oostwaerts aende Calverweijde.

KALVERWEIDE – 1664 – RH274, 68

Stuck weijden: de Calverweijde, drie gemet (bij de cleijne Hoeve van Gageldoncq).

KALVERWEIDE – 1744 – RH280, 13

Een perceel saeylant: de Calverweyde, twee gemet, bij de Kleine Hoeff van Burgst.

KALVERWEIDE – 1819 – BREDANAAR38, 34

Een perceel bouwland: de Kalverweide, G 314 en deel van G 313, groot 1,45 hectare.

KALVERWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Driehoeksboschjes of Kalverweide, met de spie: de Neusdoek, een bunder, 55 roeden (C 390, 391).

KALVERWEIDE – VM

Kadastraal perceel C 172, 173, 391.

KALVERWEIDE – VM

Weiland behorend bij de Resemanshoeve.

Stuk weide waarop vooral kalveren werden geweid

Weiland waarop speciaal kalveren, jongvee werd geweid.

KAMERAKKER – 1835 – N6402, 60

Een perceel akkerland: de Kamerakker, noord de wandelpad, een bunder, 87 roeden (C 394, 395, deel van C 407).

KAMERAKKER – 1912 – BREDANAAR31, 4

Schaarhout op de Kamerakker.

KAMERAKKER – 1918 – BREDANAAR37, 13

Schaarhout op het Bosch: de Kamerakker.

Gelegen tegen een kamer van een boerderij? Als de naam oud zou zijn kan men denken aan kamer 'gereserveerd bosgebied'.

KAPEL – 1532 – R706, F137

Heer Jan Boghe en Jan Hoze, priesters en cappellanen tot Breda als executeurs van het testament van Florys Thielmans, priester en Cappellaen te Breda was, verkopen Gielys Brennickers,

priester en Cap. te Breda als rector van onse Lieve Vrouwe Capelle op Gageldonck zes Rijns gulden op goeden onder Steenberg en Woensdrecht.

KAPEL – 1613 – R747, F160

De rector van onser Vrouwen Cappelle op Gageldonck koopt uyt sheeren handt zyn kennelcyke onderpandte te weten de stede en erffnisse tesaemen wesende veertien parcelen, vgl. constitutiebrief van 29 november 1530, tot Cleyn Oeckel en Haseldonck., eertyts gecomen van Wouter Cools en die Pr. Henrick Maes en meer andere personen, soomen verstaet, alnu syn besettende. Achterstallige rente van zes Rijns gulden per jaar van 1582-1610, dus 29 jaar. Totaal 194 Rijns Gulden.

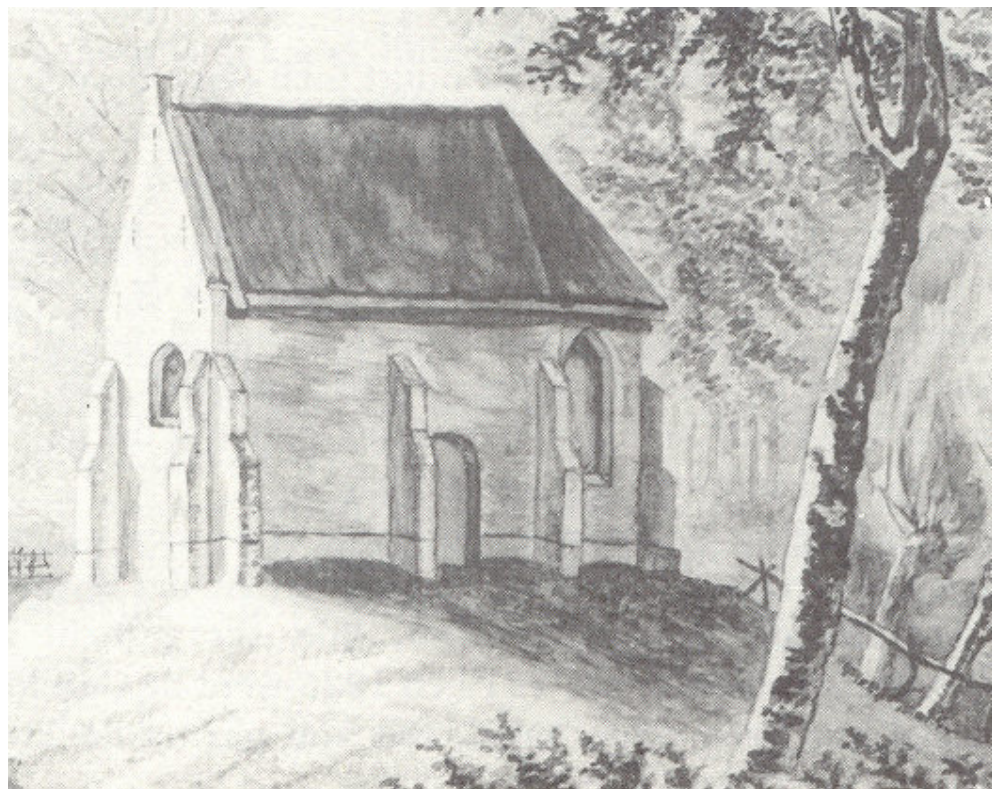
KAPEL – 1644 – RH128, F16V

Eenen acker op den Hoogen Puth, twee gemet, belast met negen lopen rogs aen het OLV altaer in de capel van Gageldoncq en voors met den gerechten heeren oft heycijns.

KAPEL – 1693 – R755, F108

De erfgen. van Corn. J. Lenaerts zijn schuldig uit een groot aantal percelen op Oekel een gulden en een ort aende Kapel van Gageldonck.

De kapel zou gesticht zijn tussen 1375 en 1400 als eigen bedehuis voor de heren van Gageldonck.⁶⁷ Ze was gewijd aan de H. Maria (hoewel sommigen eerder dachten aan Dymphna: die heilige is mogelijk geïntroduceerd door de Van Merode's, afkomstig uit Westerlo, waar de H. Dymphna sterk werd vereerd).⁶⁸ In 1544 wordt er in elk geval gesproken over het Onse Lieve Vrouwe altaer in de kercke van Gageldonck, RH128, fol. 17. Er moesten vier missen per week gelezen worden. In 1917 werd Gageldonck gekocht door J. Robs, die de verplichting

**Kapel van Gageldonck,
1620.**

kreeg opgelegd om de kapel af te breken en de heuvel waarop deze stond te egaliseren. Door toedoen van pastoor Resemans van Prinsenbeek werd de kapel uiteindelijk gered door aankoop door de vereniging Hendrick de Keyser. In 1927 en 1957 werd de kapel opgeknapt.⁶⁹ In 1520 beliepen de inkomsten van de kapel vijftig gulden per jaar. De inkomsten werden verkregen als renten of cijnsen op gronden gelegen in Abroek, op Overveld, in Hilvarenbeek, op Oekel en onder Etten. De eerste priester droeg de naam Hugeman; hij wordt vermeld rond 1399.⁷⁰

KAPELAKKER – 1617 – R516, F132

Stuck lant: den Cappelacker, een bunder, onder Burghst, in de Cappelstrate.

Te situeren onder Prinsenbeek. Gelegen bij de kapel van St. Gertrudis.

KATER – 1613 – ND8974, 247

Willem Geeten Bloccken aen den Kater by Gageldonck.

KATER – 1718 – ND8997, F19

Stuck beemden: willem Gaetenbloccken, gelegen aende Kater by Gageldonck.

Verkorte vorm van Katermunte?

KATERMUNTE – 1440 – DEN59

Een ettinge gelegen by Gageldonck: die Katermunte.

KATERMUNTE – 1440 – ND1010, 120

Een ettinge by Gageldonck: die Katermuyte.

KATERMUNTE – 1474 – D, F23

Stuck weyden gelegen inde Catermuyte.

KATERMUNTE – 1599 – R718, 83v

Stuck weijden oft beemden: de Catermuijten, 2½ bunder, bij Gageldonck.

KATERMUNTE – 1620 – GP260, F116v

Corn. Anthonis de Graeuw, weyde: de Catermuyten.

KATERMUNTE – 1664 – RH274, 68

Een hoij oft driesvelleken in de Catermuijten; stuck zaeijlandt in de Catermuijten.

KATERMUNTE – 1665 – R727, 20

Een perceel weyde: de Corte Muyten, twee gemet, op Gageldonck.

KATERMUNTE – 1668 – GP263, 96

Weijde inde Catermuijten.

KATERMUNTE – 1668 – GP263, 100

Catermuijte.

KATERMUNTE – 1694 – RH196, 75

Lant achter de Catermijten (leen).

KATERMUNTE – 1742 – GP272, 90

Vier gemet weijde en moer: de Cater-Nuijten.

KATERMUNTE – 1794 – RH283, 76

Twee gemet hooyland: de Corte Muyten.

KATERMUNTEN – 1591 – R717, 20

Stuck beemden oft weyden: de Catermuyten, omtrent Gageldonck.

KATERMUNTEN – 1742 – GP272, 115

Vier gemet weijde en moer bij Hambroeck: de Cater Muijten.

KATERMUNTE – 1849 – N 7, 20

Een perceel bouw en weiland: de Kater myte, 19 roeden (G 302), 59 roeden (G 303).

KATERMUNTE, KLEINE

De Cleyne Catermijte.

Als we uit mogen gaan van Katermunte hebben we te maken met een munt 'versterking'.⁷¹ Kater kan slaan op koter, keuter, dus een keuterboer, hoewel de vorm vooral oostnederlands zou zijn. Het element kater komt ook voor in Katerstraat te Baarle, Zundert en Breda. Katermunte: een versterking van de keuterboeren. Een soort schans maar dan uit een vroegere tijd dan de Tachtigjarige Oorlog (Vikingtijd?). Als Muyte de juiste vorm is kan men denken aan mnl. mute 'hol, gevangenis, kerker, wachthuis (?)',⁷² maar een hol of gevangenis op een beemd, ettinge lijkt onmogelijk.

KEETVELD – 1912 – BREDANAAR31, 4

Schaarhout op het Keetveld.

KEETVELD – 1931 – DE BOER

Verkoop van een perceel weiland: het Keetveld, een hectare, veertig are (B 722).

Keten werden nogal eens gebouwd voor turfgravers. Maar ook stonden er keten bij verbrande boerderijen, als tijdelijk onderkomen. Na de massale vernietiging van de boerderijen en huizen in 1587 en 1624-1625 werden er veel keten gebouwd als tijdelijk onderkomen, maar ook voor herbergen.

KERKWEG – 1440 – DEN60

In Steenacker aen Hoghe Steene, neffens den Kerckwech van Gagheldonck en van Hambroeck.

Weg naar de Haagse kerk. De kerkwegen zijn in de twintigste eeuw, toen de fiets en de auto in gebruik kwamen, vrijwel verdwenen. De boeren ploegden de grond van de kerkweg bij hun akkers.

KESTERSEBOS – 1931 – DE BOER

Percelen Bosch, gelegen over de Brug: het Kestersche Bosch en het Bosch met Canadeesche Populieren, een hectare, 56 are (C 567, 871, 872, 873).

Genoemd naar het gebied Kesteren.

KETELTJE – VM

Perceel met een laagte in het midden?

Of relatie met Keet(veld)?

KIEVIT – 1527 – R705, F130V

Stuck lants, twee bunder: tKyevit ... onder Borgst.

Genoemd naar de bekende vogel, die door de balts zijn aanwezigheid in het voorjaar wel erg opvallend maakt.

KLEIAKKERKE – 1903 – BREDANAAR22, 76

Een perceel bouwland: het Kleiakkerke, vijftig are, C 909.

Perceel met vette bodem.

KLEINE HOEVE – 1620 – GP260, F17, 68V

De Heere van Kessingen erffgenamen: huysinge op de cleyne Hoeve; Joncker Jacop de Wilde hoeve: Cleijn Borgst; bruycker Adriaen Gerrit Hagarts.

KLEINE HOEVE – 1636 – GP261, F165V

Cleyn Borgst.

KLEINE HOEVE – 1664 – R726, F258

Adriaen Jan Goris Donckers, hoevenaer van de Cleyne Hoeve van Burgst, debet aen d'Heer Justus de Nobelaer, heere in Burgst, 2860 gulden ter saecke van verschenen pachtpenningen.

KLEINE HOEVE – 1676 – R728, F198

Joncker Justus de Nobelaer, Heer van Grisoort en Burgst, heeft gecoft uyt sheeren hant zijn kennelycken onderpant: een perceel weylant, vier gemet in Kesteren, westwaerts Slagregens erffgenamen, toebehoord hebbend aen Adr. Jan Goris Donckers, gewesene pachter van Cleyne hoeve van Burgst.

KLEINE HOEVE – 1721 – RH277, 83

Rudolphus van Arckel laat na een hoeve, huysinge, schure ende koye: de Clijne Hoeve, groot onder werff, Boomgaert, driesen, zaaij, weij en hooijlanden, mede boomen, bossen, houtwassen, plantsoen, dreven, 62 bunder (in huur bij J.J. Bastiaan Kerstens) (Leen van Breda) + chynsboek ter waarde van negen gulden, vijftien stuivers + leenboek.

KLEINE HOEVE – 1744 – RH280, 13

De Huysweyde van de Kleine Hoeff, twaalf bunder, heel slegt goet, oost de vloeygragt.

KLEINE HOEVE – 1835 – N6402, 60

Johanna Elisabeth Crul, douariere van Corn. van Nahuys, verkoopt een bouwhoeve: de kleine Hoeve, best. in een boerenwooning, erve, stalling, schuur, karkooi, bakhuis, erf, werf, boomgaard, en tuin, 99 roeden + het Moerveld, het Hoog Bunder, de Kamerakker, de Vier Gemeten,

de Boschakker, de Driehoeksboschjes of Kalverweide, de Neusdoek, de Koebloksakker, den Hoogen Akker, de Straatbeemd, de Huisweide, de Paardenweide, Sluijsblok, de Moer of Leegvelden, de Bunderkens. Verhuurd aan Pieter Oonincx voor 550 gulden /jaar tot 11 november 1843, de gebouwen tot half maart 1844.

KLEINE HOEVE – 1931

De landbouwerswooning genaamd de Kleine Hoeve, bestaande in huis, schuur en bouwland genaamd de Oude tuin (C1132). Heeft recht van weg over het Kroningslaantje.

Bij de Kleine Hoeve, die toch altijd nog 62 bunder groot was, hoorde een aantal cijnsen en achterlenen, die geregistreerd werden in respectievelijk een cijnsboek en een leenboek.

In 1624-1625 ging deze boerderij bij het krijgsgeweld ten onder. In 1637 waarschijnlijk weer opgebouwd.⁷³

In 1674 verhuurt Justus de Nobelaer syn Clyne welgelegene hoeve, goeden ende erffennisse mette toebehoorten in Burst (laatste huerder Adriaen Goris Donckers) voor zes jaar, met na drie jaar berouw. Ingaande half maart 1675 voor het huys, schuere, ende ledich lant en weijde, en besaeyde landen met winterrogge besaeyt t 'oighst 1676. Laatste jaar moet huurder met volle have op de hoeve blijven en alle rouwagie van hoy oft stroy onbequaem om te voederen op de hoeve laten. Betalen op St. Maarten te Etten, vry en suyver gelt. Huurder mag houtwasch niet beschadigen. Moet vier vimmen kael riet van zes palmen inden bant verdecken en de deck- oft lechroeden affhouwen ten oirbairsten. Latten en nagelen moet de huerder kopen. Wanten, wegten en vloeren moest hij onderhouden en vitsel halen. Laatste jaar: saeylant wel behoirlyck missen, met goeden winterrogge opsaeyen; een bunder moet ledich blijven. Huurder krijgt halven wasch. Bij nieuwe wercken moet de huerder materiael aenhalen en de wercklieden den cost geven; oock de dachgelden overleggen. Huerder moet schouwen en waterlaten onderhouden. Sloten behoorlijk grontslooten en wederwerck doen. Als er brant ontstaat door schuld van de huerder moet de huerder de schade betalen. Hij moet leveren tweehonderd pont boter per jaar. Mag niet scheuren oft breecken eenige weyden sonder consent. Slootaerde over het lant slichten daert nodich is, R728, fol. 128v.

KOEBLOKSARKER – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Koebloksarkker, ten oosten de Vloeigracht, twee bunder, 25 roeden (C 362, 363).

KOEBLOKSARKOS – 1835 – N 6402, 60

Een perceel schaarbosch: het Koebloksbosch, met de geheele dreef ten zuiden, oost de Vloeigracht, hier aan behoorende, twee bunder, 58 roeden (C 372).

KOEBLOKSARKOS, HOOG – 1931 – DE BOER

Een perceel bosch: het Hoog Koebloksbosch, twee hectare, 72 are (C 372 en 715, gedeeltelijk).

KOEBLOKSARKOS, LAAG – 1931 – DE BOER

Een perceel schaarbosch en gedeeltelijke halve dreef: het Laag Koebloksbosch, twee hectare, vijf are (C 374 en C715 (gedeeltelijk)).

Bos bij de Koeblok, die zelf nergens vermeld wordt. Een Koeblok is een omsloten perceel, waarop meestal melkvee wordt geweid.

KOEBLOKSWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Twee percelen weide of hooiland: de Koebloksweide, oost de Vloeygracht, zuid de Huisweide, twee bunder, twaalf roeden (C 373, 374), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

KOEBLOKSWEIDE – VM

Kadastraal perceel C 373.

KOEWEIDE, ACHTERSTE – 1664 – RH274, 69

Stuck weijden: de Achterste Koijsweide, zes gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

KOEWEIDE, VOORSTE – 1664 – RH274, 69

Stuck weijden: de Voorste Koijsweide, vier gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

Een koeiweide is een stuk weiland waarop vooral melkvee wordt geweid: melkvee heeft het beste gras nodig, beter dan paarden of ossen.

KROCHTEN – 1500 – R415, F158V

Voor laten van Borghst wordt een erfpacht uit vier bunder beemden inde Croighde overgedragen.

KROCHTEN – 1504 – CB2, F11V

in Croeten.

KROCHTEN – 1504 – CB2, F4

Een buynder in die Croegen.

KROCHTEN – 1510 – R419, F203

Inde Croeghden.

KROCHTEN – 1514 – R421, F159V

Inde Croighden.

KROCHTEN – 1529 – R706, F15V

Beemden inde Croighde achter Borgst.

KROCHTEN – 1529 – R706, F31V

Beemden inde Croighde noortwaerts aende Scherpenberch.

KROCHTEN – 1594 – R717, 121

Beemden inde Crouchten by de Slagen.

KROCHTEN – 1616 – R720, F133V

In de Crochten.

KROCHTEN – 1665 – R727, F37

In de Crochten.

KROCHTEN, GROTE – 1742 – GP272, 107V

In de Grote Croeten.

KROETEN – 1603 – R718, F204V

In de Croeten.

KROETEN – 1633 – GAB-III-50, NR. 103, F11V

Stuck beemden, twee bunder, eensdeels goeden moer, eensdeels uytgedelfden, in de Croeten onder Borrest.

KROETEN – 1651 – R725, F48V

Erven met huys, saey en weylant ende moer in de Croeten.

KROETEN – 1664 – R726, F281V

In de Crouten.

KROETEN – 1668 – R727, 182

Vier gemet weyde: de Croette, westwaerts de watersloot, suytwaerts den slaechsen wech.

KROETEN – 1701 – R733, F172

Een perceel hoylants en moerputten in de Croeten, suytwaerts de Watersloot.

KROETEN – 1713 – R737, F63

Putten en poelen in de Croeten.

KROETEN – 1732 – RH100, 132V

Hooylant inde Croeten waarvan de wederheft zynen vrijen overwegh heeft zonder bekreun.

KROETEN, GROTE – 1668 – GP263, 117V

De Groote Croeten.

KROETEN, GROTE – 1742 – GP272, F107V

Een gemet in de grote Croeten.

KROETEN, HOGE – 1668 – GP263, 139V

De Hoogh Kroeten.

KROETEN, HOGE – 1668 – GP263, 118V

De Hoechcroeten.

KROETEN, HOGE – 1682 – R729, 228V

Moeren in de Hooge Croeten.

KROETEN, HOGE – 1695 – R550, 155

de Hooge Croeten.

KROETEN, . HOGE – 1717 – GP296, F2V

Een perceel moeren, weij oft hoylant, een bunder, in de Hoogh Croeten, oost den schouw-sloot van Burgst, west den Slaeghsen wegh.

KROETEN, HOGE – 1738 – RH101, 176V

Hooyland in de Hoge Croeten, westwaerts den Slaagsen weg.

KROETEN, HOGE – 1754 – RH106, F38V

In de Hooge Croeten.

KROETEN, KWADE – 1542 – RH120, 15

Twee bunder beemden: de Quade Croeten.

Krocht, croft 'niet uitgegraven tussenveld in een moergebied'.⁷⁴ De vorm Croeten komt vrijwel niet voor in het oosten van de Baronie, wel in Roosenaal en Princenhage (croegede > croete?). Bij het Mastbos lag een moergebied met dezelfde naam: de Croeten. Het terrein de

Kroeten bij Burgst was een moerassig veengebied. Vergelijk: 25 roeden putten en poelen in de Croeten, 1700, R733, fol. 107v. In 1662 werd een stuk beemden in de Croeten verkocht door het klooster van Korsendonk aan Henrick Anthonis Peter Huysmans, R726, fol. 207. Dit klooster bezat ook land op Steenakker. De Kroeten fungeerde voor dit klooster als turf-terrein. Een groot deel van de Kroeten was cijnsgoed van Burgst.

KROETENLOOP – 1878 – P401, 1601

De Kroetenloop, beginnende bij perceel C 715, door de Kroeten naar de Vloeigracht, uitmondend bij perceel C 325, lang 848 meter.

KRONINGSLAANTJE – 1931

De Kleine Hoeve heeft recht van weg over de percelen C 1132 en C 854, het zogenaamde Kroningslaantje (verkoopbiljet Burgst 1931).

Genoemd naar de kroning van Wilhelmina. Aangelegd in 1898.⁷⁵

Wilhelmina werd in 1898 ingehuldigd. Er werden in dat jaar ook alom Wilhelminabomen geplant.⁷⁶

KRUISPAD – VM

Achter het kasteel Gageldonk.

Genoemd naar twee loodrecht op elkaar staande delen van deze weg.

LAAN, GROTE – 1835 – N 6402, 60

De Jagt in de Kroeten, met in- en uitweg door het Morteldreefje op de Groote Laan of Dreef van het Zwart Hek naar de Rietdijk.

LABEURENHOEK – 1699 – P126, F307V

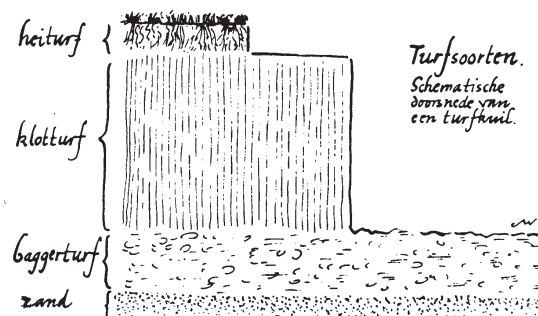
Johanna van der Merwede van inslage by de Goederen van Gastel in Borghst, wylen Heer Janz. van Borghst. Den selven inslagh is vijf oft zes buynderen grootdt, daer de pachters van Muysenbergh haren torff slaen en een deel daarvan is ingenomen op syn selven en word by de paghters genaemt Labeuren Hoeck.

Labeur 'werk'. Dus plaats waar men hard moet werken.

LIENTJE DE HAANSKROETEN – 1668 – GP263, 107V

Lijntien de Haens Croeten.

Gedeelte van de Kroeten in bezit van Lientje de Haan.

LIESWEIDEN – 1620 – GP260, F108

De Liesweyden onder Borgst.

Lies 'lis', dat zal zijn de gele lis. Andere planten werden ook wel met lis aangeduid: zegge, zwanenbloem en met lies gaf men liesgras en riet aan.⁷⁷

LIEVENAKKER – 1450 – ND1650

Den Lievenacker.

Bezit van een persoon Lieve of een familie Lieven.⁷⁸

MAAIBEEMD, VOORSTE – 1440 – DEN60

Den Vorsten Maeybeemd naest den huse van Gageldonck gelegen ... die is X buynder groot.

Beemd die gemaaid werd, zoals alle beemden. Beemd 'hooiland in particulier bezit'.

Beemd is waarschijnlijk gevormd uit banmade, waarin made = hooiland en ban duidt op omsluiting of niet vrij gebruik.

Beemden konden na voldoende ontwatering ook dienen als weiland en zelfs als akker. Het hooi van de beemden was in Princenhage kwalitatief en kwantitatief van redelijke kwaliteit. Voor de floristen moeten de oude beemden een prachtig gebied geweest zijn, waar indertijd allerlei nu zeldzaam geworden planten gegroeid zullen hebben.

Goossenaerts schrijft over beemd: 'Een beemd is een als door de natuur aangelegde wei, gewoonlijk laag, bijvoorbeeld tegen een beek, en wordt, wat met een 'weide' niet het geval is, altijd eerst gehooïd en pas later afgeweïd door de beesten, of meer: nog eens gemaaid,

Hooien. J. Stella,
zeventiende eeuw.

als de toemaat gegroeid is'.⁷⁹ Lindemans vermeldt over beemd het volgende: 'De best begraasde bodem, de drassige alluviale gronden die in brede stroken aan beken en rivieren liggen, en waar een welige flora tiert van lange grassoorten en andere sappige kruiden, werd ten allen tijde een kostbaar bezit geacht: het plantenkleed kon gehooïd worden, en hooi was destijds het beste voedsel waarmee de boer een talrijk vee behoorlijk kon doen overwinteren. Een dergelijke bodem droeg de naam beemd in het Oostelijk gedeelte van het Vlaamse land (bent, bant, baant, bannet, in de Noord-Oostelijke hoek van Limburg) en meers in West-Brabant en in de beide Vlaanderen'.⁸⁰ In de Baronie schrijft men meestal beempt, beemdt, soms ook bemd en bempt.

MANDERSCHOOTSEWEIDE – 1918 – BREDANAAR37, 57

Een perceel weiland: de Manderschootsche weide, in Buiten Kroeten, C 215, 216, 217, groot 2,52 hectare.

Manderschoot zal een familienaam zijn (in 1947 niet meer bekend in Noord-Brabant).

MEERKE – 1836 – N 6403, 3

Een perceel heide: het Meirke, 21 roeden (C 23).

Perceel dat vaak onder water stond? Of een ingemeerd perceel (dat is: omsloten met een wal)?

MESTBLOK – 1440 – ND1010, 118

half den Mesblock, 4½ bunder.

MESTBLOK – 1634 – P124, F1V

4 ½ bunder beempden: het Mestblock, de Hoeve van Borgst suyt, smalleen int goed van Merlyn, by Prince Philips Willem verandert in chynsgoed dd. 1 september 1615.

MESTBLOK – 1699 – P126, F5V

Vyfdalff bunder beemden: het Mestblock, de hoeven van Burgst suyt.

MESTBLOK – 1699 – P126, F5V

Christoffel van Campen, 4 ½ bunder beemden: het Mestblock ... synde geweest een smalleen int Goed van Marlyn by Prince Philips Wilhelm verandert in chynsgoedt, 1 september 1615, mits jaerlijks betaelende tien Sch. Art., makende vier schelling Lovens.

MESTBLOK – 1816 – P22, 2

Een perceel weyde: den Mestblok, vier bunder, 198 roeden.

MESTBLOKKEN – 1843 – NN34, 57

Twee perceel weiland: de Mistblokken, tien bunder, vierhonderd roeden (B 303, 305, 315, 316, 317).

Werd er op deze blokken een speciale soort mest verspreid? Of bijzonder veel mest? Het waren beemden en die werden in de regel vrijwel nooit bemest, want men veronderstelde

dat het winterwater vruchtbaar slib mee zou brengen. In de Hage klopte deze regel ook wel, maar voor de verder naar het zuiden gelegen heidedorpen was dat winterwater zuur en bracht het alleen wat zand mee. Beemden konden het best bemest worden met stadsmest of turf, korte mest in elk geval (anders verstikte het gras onder de mest en kreeg men ook problemen met het maaien). Uit Breda (maar ook uit bijvoorbeeld Dordrecht) werden dan ook heel wat schuiten met stadsmest aangevoerd om de beemden in Hage te verrijken.

MIDDELSTE AKKER – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Middelste Akker, met het schaarhout, twee bunder, dertig roeden (C353, 354).

MOERKENS – 1668 – GP263, F165

De Moerkens in Kesteren onder Hambroek, 3½ gemet.

Perceel waaruit moer gegraven werd.

MOERVELD – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: het Moerveld, met het schaarhout daarop staande, ten oosten op de halve slooten tegen het engelsche bosch, ten noorden op de halve slooten van het Huisbosch, bij de Kleine Hoeve van Burgst, een bunder, 43 roeden (C 385, 386).

MOERVELD – 1931 – DE BOER

Een perceel bouwland gelegen ten westen van den Grooten Vijver: het Moerveld, een hectare, 24 are (C 385, 386).

MOERVELDEN – 1835 – N 6402, 60

Eenige percelen weide of hooiland in de Kroeten: de Moer of Leege Velden, zuid de Huisweide, dertien bunder, 39 roeden (C 318-321), bij de Kleien Hoeve van Burgst.

Veld waar in de ondergrond moer aanwezig was. Onder de bouwvoor kon men dan de moer uitdelven.

MORTELDREEFJE – 1835 – N 6402, 60

Het Vossebosch met de halve dreef: het Morteldreefje.

MORTELDREEFJE – 1835 – N 6402, 60

De Voorste en Achterste Lage Weide (C 349-352, 357), west het Morteldreefje.

Mortel 'drassige grond'.

MOSKENS, EERSTE, TWEEDE EN DERDE – 1903 – BREDANAAR22, 76

Een perceel bouw en weiland: Het eerste Moskes, 1,05 hectare, C 908; een perceel weiland: het Tweede Moskes, 46 are, C 1226; een perceel weiland: het Derde Moskes, 80 are, C 1227.

Zie onder Overveld, Moskens.

MUIDERWEI – VM

Weiland ten zuiden van de Katermuiten. Is het eerste deel Muider: behorend bij Muiten?

MUITEN – 1919 – BREDANAAR38, 34

Een perceel weiland: de Muiten, G 304, deel van G 313, groot 94 are.

Zie Katermunte.

MUIZENBERG – 1569 – R715, F106V

Joncker Johan van Pipenpoy te Mechelen onderpand: huysinge, schuere en andere timmeringen met een bunder erfs, chynsgoet oft eygen goet van zyn hoeve: den Muysenberch, meer dan dertig bunder.

Zie Muizenberg onder Overveld.

NATUURWEIDE, OUDE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 153

Haver en klaver op de Oude Natuurweide op Burgst.

Een weiland die geen kunstmatige weide was, dus niet ingezaaid en na enkele jaren weer omgeploegd?

NEUSDOEK – 1835 – N 6402, 60

De Driehoeksboschjes of Kalverweide met de spie: de Neusdoek, een bunder, 55 roeden (C 390, 391).

Klein perceel; ironische benaming.

ONNUTTE BERGEN – VM

Identiek met Wildertsebergen, gelegen bij het Heksenwiel.⁸¹ Onnut betekent onvruchtbaar, nergens toe dienend.

Vergelijk: de Onnutte Velden onder Oosteind, bij Oosterhout. Onnut betekende o.a.: 'onbruikbaar, waardeloos; onbeduidend'.⁸²

OSSENHEINING – 1664 – RH274, 68

Den Huijsacker bij de Cleyne Hoeve van Gageldoncq: d'Ossenheyninge mettet Bosch, zeven gemet.

Heining, 'met een wal en heg omsloten perceel, gewonnen op de heide'. Werden er ossen op geweid? Dan moet een deel ervan dries of weiland geweest zijn.

OSSENBLOK – 1480 – R535, F334, 335

Aert Witten heyninge met eenen blokke daeraen gelegen: d'Ossenblock.

Omsloten perceel waarop vooral ossen werden geweid.

OSSENWEIDE – 1835 – N6402, 60

Twee percelen weiland in de Kroeten: de Ossenweide, Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven Gemeten en Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder, 16 roeden (C311-315, 316, 317), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Op een grote boerderij als de Grote Hoeve waren veel ossen nodig. Hier dus een weiland waar deze meestal te grazen werden gezet.

OUDE KERK – 1603 – R718, F208V

Stuck beemden in Hambroeck achter d'Oude Kercke.

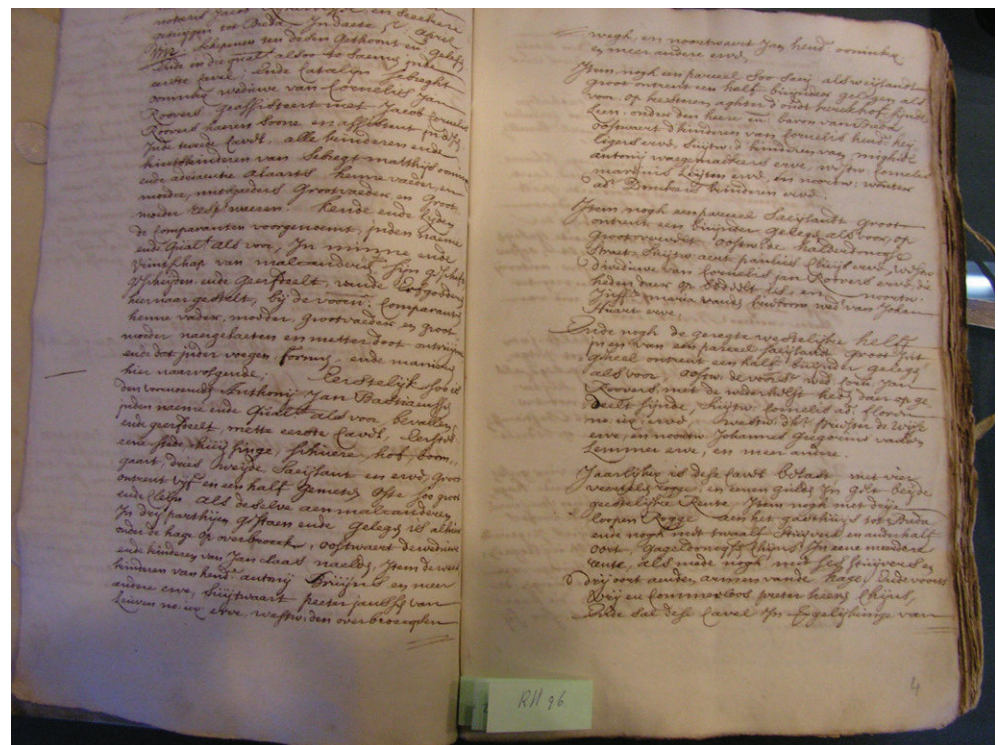
Foutief voor volgend toponiem?

OUD KERKHOF – 1599 – R718, 71V

Weijden in Hambroeck achter d'Oude kerckhoff.

OUD KERKHOF – 1680 – R729, 139

Op Steenacker, sijt d'Out Kerckhoff.

B. Picart en
F. de Backer: Os.

Vermelding van het
Oud Kerkhof, RH96, f4.

oud kerkhof – 1704 – RH233, F128

Het weeskint van Jan Thomas Smith verhuurt een half bunder landt gelegen op Steenacker: d'Out Kerckhof, laest in huer gebruyckt by Lambraght Bastiaen Lambraghts.

oud kerkhof – 1713 – R737, F112V

Saylant: den Steenacker, op Hambroeck agter off by het Oude kerckhoff.

Lag hier een oude begraafplaats uit de middeleeuwen of zelfs prehistorische tijd?

Havermans veronderstelt dat hier de oude kapel van Gageldonk stond. Zie Oud kerkhof onder Steenakker.

paardenweide – 1742 – GP272, 61

Twee gemet: Paerdeweijde.

paardenweide – 1835 – N 6402, 60

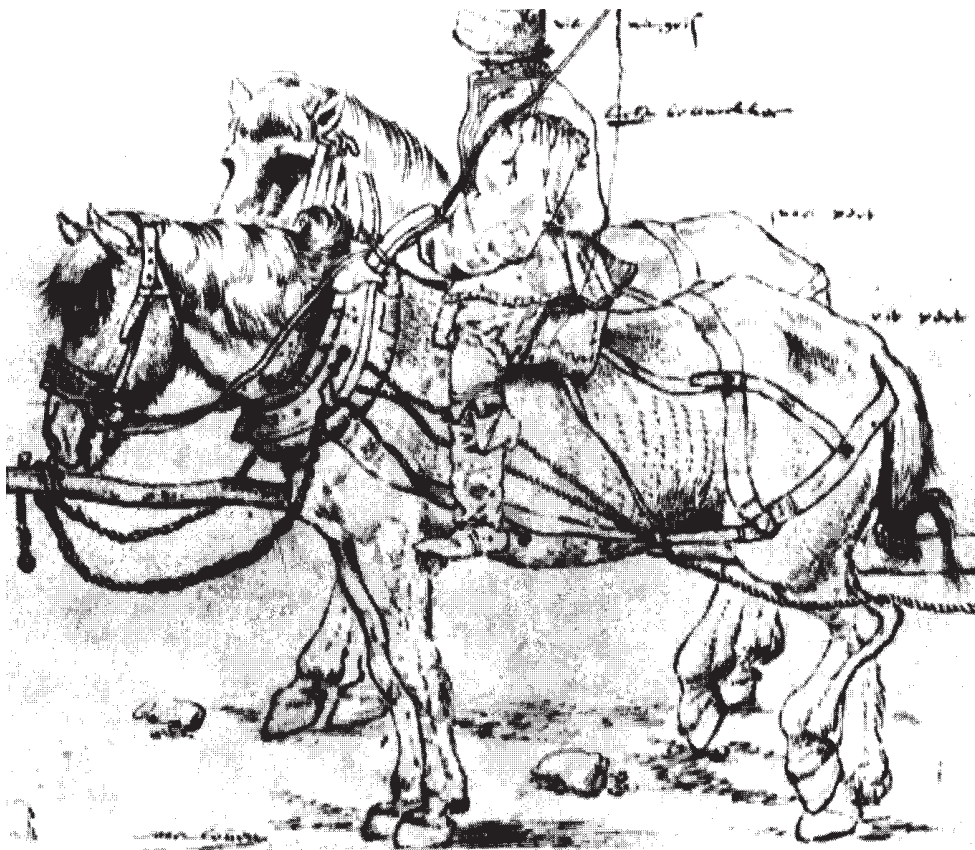
Vier percelen weide of hooiland: de Huisweide, de Paardenweiden en Sluijsblok, oost de Vloeigracht, west de Wilgedreef, zuid de vijver en het Huisbosch, noord Koebloksweide, tien bunder, 81 roeden (C 375-378).

paardenweide – 1906 – BREDANAAR25, NR. 24

Schaarhout op Gageldonk, onder andere in de Paardenweide.

paardenweide – 1919 – BREDANAAR38, 34

Een perceel bouwland, thans weiland: het Paardenweike, G 315 en westelijk deel van G 313, groot 76 are.

P. Breughel. Paarden.

PAARDENWEIDE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland en halve dreef: de Paardeweide, ten noorden van het Huisbosch (C 378 en C 718 (gedeeltelijk)).

PAARDENWEIKENS – VM

Weiland waarop speciaal paarden werden geweid. Men kan hierbij denken aan een weide dicht bij de boerderij, die diende om de paarden er onder etenstijd enkele uren op te laten grazen. Paardenweiden waren vaak ook halfnatuurlijke graslanden, met allerlei struiken, hoogopschietende kruiden, distels, onkruid etcetera.

PADAKKER – 1612 – R719, 283

Stuck lants: den Patacker, 69 roeden.

Akker gelegen aan een voetpad of met een voetpad erover heen.

PAPENVONDER – 1670 – R727, 285

Bij den Papenvonder bij Gageldonck.

PAPENVONDER – 1703 – R734, F33V

Aenden Papenvonder.

PAPENVONDER – 1753 – RH280, 169V

Den Bulk aan den Papenvonder, onder Gageldonck.

Vonder 'voetbruggetje', waarover de priester naar de kapel van Gageldonk kwam? De laatste pastoor van de Gageldonkse kapel was rond 1640 Herman Holthuisen en deze kwam vanuit Hage-dorp naar Gageldonk. Ging hij via de Papenvonder? Eerder genoemd naar de katholieken van de Haagdijk die hierover naar de kapel van Gageldonk kwamen.

PARADIJS – 1504 – CB2, F1V

Goets int goet vander Doeselt int Paradys.

PARADIJS – 1505 – AHB2, 1V

uut goet vander Doesselt gelegen int Paradys.

PARADIJS – 1505 – R416, F236

Stuck beemden: tParadys, met een eynde opte waterlaet.

PARADIJS – 1509 – R418, F57V

Vier gemet beemden int Paradys.

PARADIJS – 1512 – R420, F74V

Stuck beemden: tParadys, vier gemet, in de Croeghden.

PARADIJS – 1532 – R706, F156V

Twee stucken beemden, deen: tParadys en dander Hambroeck.

PARADIJS – 1533 – R707, F9

Een bunder beemden: tParadys, in Borgst.

PARADIJS – 1561 – R713, 188

Beemt int Paradys.

PARADIJS – 1644 – RH274, 5V

Stuck uytgedolven moeren in de Croeten int Paradijs.

PARADIJS – 1661 – R726, 179

Een perceel weylants: het Paradijs, achter Borgst.

PARADIJS – 1662 – R726, F179

Een perceel weylants: het Paradijs, achter Borgst, oostwaerts aende Hoeve van Borgst.

PARADIJS – 1688 – RH276, 42

Een half bunder vuytgedolven moer in de Croeten: het Paradys, seer slecht goet (een gemet leen).

PARADIJS – 1720 – GP296, F15

Beemden inde Croeten in 't Paradys.

PARADIJS – 1784 – RH111, 193

Een perceel weyland en moerputten: het Paradijs, in de Croeten, oost de vloeeygragt, half bunder.

PARADIJS – 1855 – N 13, 313

Een perceel hakhout in de kroeten: Paradijs, zestien roeden (C 308).

PARADIJS

Kadastraal perceel C 295-306.

PARADIJS, VOORSTE EN ACHTERSTE HALF – 1929 – DE BOER 26, NR. 25

Kavels hooigras in Voorste half Paradijs, in de Kroeten. Idem in het Achterste Paradijs.

Paradijs zal een ironische naam zijn voor een uiterst onvruchtbaar stuk grond (in 1688: 'seer slecht goet'). Te vergelijken met Hemelrijk, dat ook een spottende naam voor slechte grond is.

PEERTSBLOK – 1699 – P127, F489V

Een bunder erffs by Gageldonck: het Peertsblock.

Blok 'omsloten perceel', hier speciaal beweide met paarden. Weiland waarop speciaal paarden werden geweid. Een weiland met ruige begroeiing, veel biezen, pollen van zeggen, struiken etcetera.

PEERTSBROEK – 1450 – ND1650

Stuc goets gelegen aen Cloeckaerts Peirtsbroec metten bolc daeraen liggende.

PEERTSBROEK – 1466 – ARMK. H. 13

Stuc beemds: 't Peertsbroeck.

PEERTSBROEK – 1537 – R708, 43V

Erve: Peertbroeck, onder weyde en bosch, drie bunder by Gageldonck.

PEERTSBROEK – 1548 – R710, F141

Stuck erfs onder weyde en bosch: tPeertbroeck, by Gageldonck.

Broek 'moeras', vaak vroeg ontgonnen. Werden hier paarden geweid? Cloeckaerts Peirtsbroec was een deel van het Peertsbroek in bezit van de familie Kloekaards. Vergelijk: Jan Lams alias Cloeckaert die gegoed was in de omgeving.

PEEVELD – 1742 – GP272, 61

Een gemet: Peevelt.

Pee 'gele wortel'. Ook wel rode wortel genoemd. Dit gewas werd geteeld in de moestuinen, maar ook wel op akkers, bijvoorbeeld tussen het graan. Tegen de winter konden de wortelen ingekuild worden: ze bleven dan maanden goed. Ze leverden voedsel voor mensen, paarden, koeien en schapen.

PHILIPSBLOK – 1507 – R417, F198

Stuck beemden: Ph(ilip)sblock, een gemet.

Blok van Philip. Vergelijk: Philips vander Spaengien, heer van Burgst, 1474, D, f25v.

PIJPERSWEIDE – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel weiland: Peijpersweide, G 285, groot 1,35 hectare. Een perceel weiland: Peijpersweide G 284, groot 1,07 hectare.

Bezit van de familie Pijpers.

POELTJES – 1668 – GP263, F139v

Weijden: de Poeltiens, anderhalf gemet.

Poel 'waterplas'.

POLDER – 1472 – CB1, F1v

Jan Feyters kinre inde Polre.

POLDER VAN SLAAG – 1787 – RH112, 46v

De Eykvelden in den Polder van Slaag.

POLDER VAN HAMBROEK – 1502 – R415, F370v

Stuck erfs, onder weyde en beemde, 2 ½ bunder, inden Polder van Borghst (doorgestreept, vervangen door Hambroeck).

POLDER VAN HAMBROEK – 1526 – R705, F61

Twee bunder in den Polder van Hambroeck.

POLDER VAN HAMBROEK – 1542 – RH120, 16

Half bunder weyden: den Polder in Hambroeck.

In Princenhage zouden volgens een verklaring uit 1680 tien polders bestaan. Deze werden geregeerd door dijkmeester en gezworenen. Tot hun taken behoorde het schouwen van wegen en wateringen, reparaties van sluizen, dijken etcetera. Als een ingelande zijn sloten niet schoon maakte, kon de dijkgraaf niet altijd tot executie overgaan; dat moest de schout doen. RH134, f13, 13v.

Slaag was een gebied waar klot geslagen werd: opgebaggerd uit het water. Slag kan ook duiden op het verdelen van gemeenschappelijke gronden.⁸³

Polder 'een door aanslibbing boven het water uitstekend stuk land, dat vervolgens ingedijkt werd'. Vergelijk: Pol 'aangeslibd land'.⁸⁴ Hier op Burgst hebben we te maken met alluviale polders. In Princenhage lagen ook polders op zandgrond: de diluviale polders, ook zandpolders genoemd, die op eerstgenoemde leken doordat ze een wal hadden, maar waarvan de bodem uiteraard veel onvruchtbaarder was dan die van de alluviale polders.

PUNT VAN VORMEN – 1925 – DE BOER 22, 43

Een perceel weiland: de Punt van Vormen, in de Lange Bunders, 1,39 hectare, E 1687, 1724, 1725.

Het opgegeven kadasternummer kan niet kloppen. Vormen lag in sectie C, niet in sectie E. Zie verder onder Vormen.

RATTENSLOOT – VM

Vormde de westgrens van Gageldonk.⁸⁵ Genoemd naar een familie Rat? De naam is vrij recent; komt in geen enkele archiefbron voor. Of zaten er waterratten of muskusratten?

REEP – 1555 – R460, F32

9½ bunder weyden: den Reep, neven derve van de hoeve in Borghst.

REEP – 1606 – R719, F27V, 28

Tien buynder soo beempden als moeren: den Reep, gelegen aende Planck, omtrent Borghst (gesteld als onderpand door Claude Michault voor de levering van drie gulden, vijftien stuivers, twee oord aan de Huysarmen in de Hage).

REEP – 1636 – GP261, F166V

Cornelis Adriaenssen van Dorst: den Reep.

Een reep is een lang en smal perceel.

RESEMANSHOEVE

In 1792 door A. van den Eynden gestichte boerderij op de plaats waar al veel eerder een boerderij stond. Besloeg ongeveer twintig hectare in 1791.⁸⁶ Genoemd naar de familie Resemans. Vergelijk: Adriaen Cornelis Resemans, 1720, RE460, f33v. Onderdeel van Hambroek; gelegen aan de Burgstsedreef.

RIJT – 1668 – GP263, 45V

Landt ende bosch: de Rijt, 2½ gemet.

RIJT – 1742 – GP272, 121V

2½ gemet lant en bosch: de Rijt.

Een rijt is een waterloop en bij uitbreiding het land aan een dergelijke waterloop.

ROPSENAKKER – 1835 – N6402, 60

Een perceel zaailand: Ropsakker, oost de Boschakker, een bunder, elf roeden (C 426).

ROPSENAKKER – 1931 – DE BOER

Een perceel bouwland en moestuin, vruchtbomen en weiland: Ropsenakker, een hectare, elf are (C 426).

Akkers van de familie Rops. Vergelijk: Heyn Robben en Jan Robben, 1415, G, f10, f52.

ROPSENAKKERSBOS – 1931 – DE BOER

Een perceel bosch, een gedeelte van het Ropsenakkersche bosch, een hectare, achttien are (C 870).

ROPSWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Een perceel hooiland: Ropsweide, een bunder, 47 roeden (C 425).

ROUWERT – VM

Ruw begroeid perceel, met allerlei struiken, onkruiden.

SCHAAPSBERGEN – 1816 – P22

De Schaapsbergen agter Burgst.

Zandig hooggelegen gebied waar schapen konden grazen.

SCHERPBERG – 1514 – R422

Beemd gelegen in de Croeghden, noortwaerts neven die Scherpberghe.

SCHERPBERG – 1529 – R706, F31V

Beemden in de Croighde, noortwaerts aende Scherpenberch.

Berg 'zandige hoogte', met een scherpe punt. Vorm aanduiding.

SCHOUWSLOOT VAN BURGST – 1717 – GP296, F2V

In de Hoogh Croeten, oost den Schouwsloot van Burgst.

SCHOUWSLOOT VAN BURGST – 1740 – RH102, F77

De Eijkvelden in slaag, zuyt den schouwsloot van Burgst.

SCHOUWSLOOT VAN BURGST – 1755 – GP296, F54

In de Croeten, suyt de Sloop van Burgst.

Sloop die door de dijkgraaf en gezworenen geschouwd werd. Vgl...naest den vorder ofte schouwloop aldaer, 1668, GP 263, f141v.

SCHUURAKKER – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel bouwland: de Schuurakker, 1,52 hectare. Kad. nr. G 354.

Gelegen bij een schuur.

SLAAG – 1504 – CB2, F1V

Drie buynder aen die Slaech.

SLAAG – 1505 – AHB2, 1V

Aen die Slaech.

SLAAG – 1528 – R705, F175

Een gemet beemden in eenen block van zeven gemet in de Slage.

SLAAG – 1603 – R718, F204V

In de Croeten bij de Slage.

SLAAG – 1636 – GP261, F165V

In Slage, in Slaghe.

SLAAG – 1661 – R726, F167

Een perceel beemden in Slaegh in de Croeten.

SLAAG – 1698 – R733, F42V

Beemden in de Slaegh.

SLAAG – 1742 – GP272, 54V

Vijf gemet in Slaach aan de Watersloop.

Misschien genoemd naar het slaan van klot uit het water. Dit slaan gebeurde met een baggerbeugel of met een leik. Na vasttrappen en drogen op een ligplaats, werd de klot met een slagroede in turfvormen verdeeld en op hoopjes gezet om verder te kunnen drogen. Vergelijk de naam Slagveld onder Etten. Ook mogelijk is slag, bij slaan, 'verdelen', van land (vergelijk het slaan van hoeven). Maar die term komt in de Baronie verder niet voor. Het zogenaamde slagenlandschap van gebieden als de Langstraat wordt gekenmerkt door zeer lange en smalle percelen met heggen langs de sloten. Een dergelijk landschap trof men ook aan in het gebied Slaag. Maar de term slagenlandschap is van veel later datum (afgeleid van hoeveslaan? Of een deel van bouwland, verdeeld met het oog op de vruchtwisseling?).

SLAAGSESTRAAT – 1766 – RH108, 30

In de Croeten, west de Slaagse straet.

SLAAGSEWEEL – 1698 – R733, F42V

Beemden in de Slaegh by den Slaegsen Weel, westwaerts den Slaeghsen Wegh.

SLAAGSEWEG – 1664 – R726, 263

Den Slaeghschen wegh in de Croeten.

SLAAGSEWEG – 1668 – GP263, 24

Den Slaegschen Wegh.

SLAAGSEWEG – 1698 – R733, F22V

Bosch en groessen in de Croeten, noortwaerts den Slaecxenwegh.

SLAAGSEWEG – 1703 – R734, F17V

Den Grinthoff aenden Slaeghsenwegh in de Croeten.

SLAAGSWEG – 1728 – RH278, 18

Zeekere wegh ofte straate in Slaagh agter Burgst neevens de Croeten, een bunder (de gelandens hebben daarover den gebruykwegh).

SLABBERSBLOK – 1472 – CB1, F4

Willem Stelbergh in Slabbaertsbloke.

Blook, blok < beluken, 'omsluiten', dus een omsloten perceel, hier in bezit van de familie Slabbaerts. Vergelijk: Heyn Slabbaerts, 1415, G, 66.

SLAGEN – 1517 – R424, 144

3/4 bunder beemden: de Slaghe in de Croighden.

SLAGEN – 1528 – R705, F175

Beemden in eenen block van zeven gemet inde Slage.

SLAGEN – 1631 – R723, F20

Beemden inde Slaegen, suytwaerts aende Watersloot.

SLAGEN – 1733 – RH101, F6V

Wegh oft straatje agter Burgst in Slaagh, nevens de Croeten.

Zie Slaag.

SLINGERWEIDE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland: de Slingerwei, een hectare, acht are (C 373).

Moeten we uitgaan van een familienaam Slinger? Het perceel is niet krom, slingerend van vorm. De familienaam kwam in 1947 nog in Noord-Brabant voor.⁸⁷ Vergelijk: Anthonis Peeter Berthelmeeussen Lathouwer alias Slinger, wonend te Overbroek onder de Hage, 1613, ND8974, f563.

SLUISBLOK – 1835 – N 6402, 60

Vier percelen weide of hooiland: de Huisweide, de Paardenweiden en Sluijsblok, oost de

Vloeijsgracht, west de Wilgedreef, zuid de vijver en het Huisbosch, noord Koebloksweide, tien bunder, 81 roeden, bij de Kleine Hoeve van Burgst (C 375-378).

Blok, 'omsloten stuk grond', vaak weiland met een sloot eromheen. Later ook: (groot) perceel.

SLUISBLOKBOS, HOOG – 1916 – BREDANAAR35, 5

Schaarhout op Hoog Sluisbloksbosch.

SLUISBLOKSEWEIDE – 1931 – DE BOER 28

Een perceel weiland: de Sluisbloksche weide en halve dreef, een hectare, 51 are (C 375, 716).

SLUISBLOKLAANTJE – 1916 – BREDANAAR35, 5

Schaarhout aan het Sluisbloks laantje.

SPIE – 1903 – BREDANAAR22, 76

Een perceel bouwland: de Spie, 69 are, C 906.

Driehoekig perceel.

SPIEBOSKE – 1932 – DE BOER 29, NR. 3

Schaarhout in het Spieboschje.

Lag tegen de Hoge Akker. Sectie G 373. Spie is een aanduiding voor een perceel met een driehoekige vorm.

STEENAKKER – 1713 – R737, F112V

Een perceel saylant: den Steenacker, half bunder, op Hambroeck.

STEENAKKER – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel bouwland: de Steenakker, G 404, groot 39 are.

Akker waar stenen in de bodem aanwezig waren (Romeinse restanten?). Zie onder gehucht Steenakker.

STEENHOL – 1719 – GP296, F14

Vijf bunder gronden en weyden onder de Heerlyckheyt van Burgst, ontrent het Steenhol, noortwaerts de Vloygraft.

Is hier een stenen duiker bedoeld? Een hol is een meestal droge sloot. Maar mogelijk hier een heul, een duiker.

STRAATAKKER – 1646 – R710, F43

Vyerdalff lopensaet lants opte Beeck op Hambroeck: Straetacker.

Akker gelegen aan een straat of bezit van de familie Van der Straten.

STRAATBEEMD – 1563 – R713, 270V

Den Straetbeemt, by de Grote Hoeve.

STRAATBEEMD – 1613 – RH179-8

De Straetbeempt.

STRAATBEEMD – 1620 – GP260, F116V

Geeraert Hagaerts weyde: de Straetbeempt.

STRAATBEEMD – 1636 – GP261, F165V

Elisabeth Geerit Hagaerts weidje: den Staertbempt (!).

STRAATBEEMD – 1668 – GP261, 82

Weijde in Beurgst: Straetbeemdt oft Boschweyde, 4½ gemet.

STRAATBEEMD – 1742 – GP272, 357V

4½ gemet in Burgst: den Straat-Beemd.

STRAATBEEMD – 1744 – RH280, 14

Een perceel hooy en saayland: de Straetbeemd, een bunder. Twee gemet hooyland: de Straet-beemt.

STRAATBEEMD – 1835 – N 6402, 60

Een perceel weiland: de Straatbeemd, een bunder, 28 roeden (C 421), bij de Grote Hoeve van Burgst.

STRAATBEEMD – 1835 – N 6402, 60

Een perceel hooiland of weide: de Straatbeemd, in twee gedeeltens, noord de Straatbeemd, een bunder 77 roeden (C 422, 423), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

STRAATBEEMD, GROTE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland: de Groote Straatbeemd, een hectare, zes are (C 422).

STRAATBEEMD, KLEINE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland: de Kleine Straatbeemd, ten zuiden van de groote Straatbeemd, 71 are (C 423).

Beemd 'hooiland'gelegen aan een straat? Of genoemd naar de familie Van Straten? Vergelijk: Joncker Zebranden van der Straten die in 1564 een erfpacht uit de Straetacker trok! In 1611 werden arbiters ingeschakeld om te beoordelen of de door de huurder van de Straetbeemd, behorend bij de hoeve van Burgst, opgegeven oppervlakte, namelijk drie buynder, wel in overeenstemming met de werkelijkheid was, RH179-7.

STRIJBOUTSAKKER – 1472 – CB1, F5

Item noch in Berctacker een stuc lants in Streyboutsacker.

Strijbouts is een uitgestorven familienaam. Hij is verder uit geen enkele bron bekend.

THIJSENAKKER, JAN – VM

Bouwland behorend bij de Resemanshoeve, genoemd naar Jan Thijssen.

TOEMAAT – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

De Toemaat, behorend bij een boerderij op Gageldonk.

Toemaat, tommerd, nagras, etgroen, tweede snede. Een perceel dat vaak toemaat opleverde, dat vaak twee maal gehooïd werd? Bij verhuur van weilanden mocht de pachter meestal geen toemaat maaien, dat putte de grond te veel uit.

TORENDREEF – VM

Dreef van Burgst gericht op de toren van de Grote Kerk van Breda.

Dergelijke 'zichtdreven' komen op landgoederen verspreid voor. Vaak zijn ze gericht op de Grote Toren van Breda, die al van vele kilometers zichtbaar was.

TUIN

Wordt in 1522 genoemd, groot vijf bunder.

TUIN, OUDE – VM

TUIN – VM

Perceel behorend bij de Resemanshoeve.

Genoemd naar de omrastering met levend hout?

Hebben we hier nog te maken met tuin in de zin van heg of een gevlochten heining? Zeer waarschijnlijk wel.

Perceel bij de kleine hoeve.

TWEDE AKKER – 1894 – BREDANAAR13, NR. 72

Een perceel bouwland: de Tweede Akker, bij een boerderij op Gageldonk (waarbij ook de Eerste Akker) G 350, groot 1,75 hectare.

TWEDE AKKER – 1923 – DE BOER20, NR. 53

Een perceel weiland: de Tweede weide, op Steenakker, C 452, groot 34 are.

VALDIJK – 1601 – R718, F171

Lants in Hambroeck, suytwaerts aenden wegh genaemt den Valdijck.

VALDIJK – 1628 – R722, 173

Aenden Valdijck, op Hambroeck.

Dijk 'enigszins hoger liggende weg door moeras of heide', hier door een dal. Val betekent in het mnl. 'diepte'.⁸⁸

VELD, LAAG – 1835 – N 6402, 60

Een perceel Hooiland: het Leegveld, twee bunder, 59 roeden (C 22), bij de Grote Hoeve van Burgst.

VELDEN, LAGE – 1835 – N 6402, 60

Eenige percelen weide of hooiland in de Kroeten: de Moer of Leegvelden, zuid de Huisweide, dertien bunder, 39 roeden (C 318-321), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

VELD, LANG – 1668 – GP263, 116V

het Lankvelt.

VELD, LANG – 1742 – GP272, 114V

Drie gemet in de Croeten: het Lanckvelt.

Veld 'woeste grond' en na ontginning ook vaak de naam van het ontgonnen stuk grond.

VELDDONK – 1440 – DEN60

Item noch VII br...die gheheeten siin Veldonck.

VELDDONK – 1440 – DEN59

Drie bunder beemds streckende tot Veldonck ende dat men heet den Veldonck.

VELDDONK – 1553 – RH121, F1

Een weyde: Veldonck, drie bunder.

VELDDONK – 1597 – R718, 25V

Vier bunder weijden: Veldonck, in Borghst.

VELDDONK – 1738 – RH101, 177V

Een perceel saey en weyland, vier gemet: Hoog Veldonck. in de Croeten, westwaerts en noortwaerts de gebuerstraat (uytweg over de Swaluwstraat).

VELDDONK – 1835 – N 6402, 60

Chyns van Burgst op drie bunder, 87 roeden zaailand en beemd: Veldonk (cijns 18½ cent).

VELDDONK, HOGE EN LAGE – 1690 – RH276, 31

Stuck weylant: de Hoge en Leege Veldonck.

VELDDONK. HOOG – 1603 – R502, F86V

Stoffel Jan Oonings huert van Adr. Anthonis Dyrven twee bunder beemden van dertien bunder: Hooch veldonck, in Craeyenest desen somer 1603 voor 32 Karolusgulden.

VELDDONK, HOOG – 1699 – P126, 189

4 ½ bunder beemden in Crayenest, de Hooge Veldonck suyt, synde geweest een volle Leen int Goedt van Merlijn. Omgezet in cynsgoed 1 september 1615. Cyns: zestien Schelling Artois = acht schelling Lovens.

VELDDONK, HOOG – 1737 – RH101, F177V

Een perceel saey en weyland, vier gemet: Hoog Veldonck, in de Croeten, westwaerts en noortwaerts de Gebuurstraat.

Het toponiem Velddonk is ook bekend te Werchter, waar de Heren van Grimbergen de abdij van Middelburg in 1138 de helft van de tienden van 'Veldunck' schenken.⁸⁹ Donk, 'zandige

opduiking in moerassig gebied', hier gelegen in het woeste veld. Veld 'het woeste veld', onontgonnen. Maar vanaf de dertiende eeuw ook betrekking hebbend op het ontgonnen gedeelte. Donk 'hoogte in moerassig terrein'.

VENNEN – 1510 – R419, F212V

Stuck erfs: de Vennen, onder weyde en bosch, drie bunder, omtrent Gageldonck.

VENNEN – 1542 – RH120, 15V

Drie bunder weyden en bosch by Gageldonck: de Vennen.

Ven 'veengrond' of 'plas in de heide'.

VENNENWEIDE

Hoorde in 1856 bij kasteel de Emer, groot 1,38 hectare. Sectie G 341.

VIER BUNDER – 1563 – R713, 270V

Den Beemdt: de Vyer Buynder mag geweyd en gelentent worden tot meyavond; hoort bij de Grote Hoeve.

Vier bunder is 4 X 1,29 hectare = 5,2 hectare. Lentenen is het in het voorjaar laten weiden van vee, hier tot 31 april.

VIER GEMETEN – 1835 – N6402, 60

Een blok zaailand: de Lage Bunders, de Vier Gemeten, de Hooge Bunders of Huisakker, dertien bunder, 33 roeden, west de Kalverweide (C 392, 393, 394), bij de Grote Hoeve van Burgst.

VIER GEMETEN – 1835 – N6402, 60

Een perceel akkerland: de vier gemeten, twee bunder, 23 roeden (C 406), bij de Kleine Hoeve van Burgst.

VIER GEMETEN – 1931 – DE BOER

Bouwland en bosch: de Vier Gemeten en gedeeltelijk halve dreef ten noorden van de tuinen van Burgst, een hectare, 87 are (C 863, voor een deel, en C1332).

Een gemet = 1/3 bunder.

VIJVER – VM

Perceel behorend bij de Resemanshoeve.

VINKENAKKER – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Vinkenakker, met schaarhout op de halve dreef, twee bunder, zestig roeden (C 355, 356).

VINKENWEIDE – 1835 – N 6402, 60

Twee percelen: de Vinkeweide, twee bunder, 98 roeden (C 323, 324), bij de Grote Hoeve van Burgst.

Vink kan hier een familienaam zijn. Of moeten we denken aan vink in de zin van turf, zie onder?

VINKVELD – 1668 – GP263, F 148V

Bempt in de Croeten: d'Vinckvelt, 2½ gemet.

Vink kan betekenen 'slechte, lichte turf'.⁹⁰ Dat past goed bij een beemd in een moergebied.

VLOEIGRACHT – 1719 – GP296, F 14

Aende Vloijgracht.

VLOEIGRACHT – 1738 – RH102, F 55V

Hooylant inde Croeten, oost de Vloeygragt.

VLOEIGRACHT – 1744 – RH280, 12

Saylant, noort de Vloeygragt; de Huysweyde by de Kleine Hoeff, twaalf bunder, oost de vloeygragt.

VLOEIGRACHT – 1784 – RH111, 193

Het Paradijs, in de Croeten, oost de vloeygragt.

VLOEIGRACHT – 1835 – N 6402, 60

Een perceel Engelsch Bosch met daarin liggende groote Vischvijver, oost en zuid de Vloeygracht.

VLOEIGRACHT – 1880 – GP1914

De Vloeigracht, aanvangende by den steenen duiker naby Burgst, perceel C 639, loopende door de Kroeten en uitmondende in den Polder van Astert, bij C 207, lang 1940 meter.

VLOEIGRACHT – 1931 – DE BOER

De zes Bunders (B 362) naast en ten noorden van de vloeigracht.

De Vloeigracht is van oorsprong geen gracht maar een wal (zoals alle grachten in de Baronie), die diende om het rivier- en zeewater (de vloed) tegen te houden. Verschillende zegslieden verklaren in 1662, dat voordat er dijken waren aangelegd ten noorden van Overveld, er 'tussen de hooge zaeylanden en leege hoyvelden en weijden aldaer is geleght eene hooge gracht om daer tegens te stuyten het water met storm en hoogen vloet vuyt de zee lancx de reviere opcomende dewelcke noch ter tyt genoemt wordt de Vloygracht, haer begin nemende in Schoot, ontrent seeckeren weel aldaer genaemt den Ossenweel en voorts loopende tusschen tHooch landt en leege weyden neffens den polder van Halle, Weymeren en Oyendonq, stuytende ontrent t goet genaemt Cleyne Hollandt byden Slaeghsche wegh'. Deze wal was in 1662 nog hier en daar 'in esse' (bestond dus nog). De Vloeigracht was op diverse plaatsen gesloopt omdat het water in latere tijden niet meer zo hoog kwam. Ook

verklaren de getuigen dat er veel beemden en weilanden ten noorden van de Vloeigracht omgezet zijn in akkerland. RH 132, f149v, 150. Jammer genoeg wordt er geen jaar genoemd waarin deze gracht is aangelegd. Als het juist is wat er beweerd wordt, namelijk dat de aanleg zou dateren uit de periode voordat er dijken werden aangelegd, zou de gracht verschillende eeuwen oud moeten zijn geweest. Dat is een zeer interessant gegeven dat nog niet eerder bekend was. Men liet het rivierwater waarschijnlijk zijn gang gaan, omdat men van oordeel was (en terecht) dat het Markwater vruchtbare deeltjes bevatte, die de beemden verbeterden.

Vergelijk: Een eynd grachten met de erve metten hout daerop staende, breet een roede, lanck 32½ roeden, 1617, R720, f144v.

VOORSTE HOEVEN IN BURGST – 1474 – D, F25V

Jouffr. Jehanne vander Merweden, wettige huysfr. Philips vander Spaengyen houdt de twee vorste hoeven in Burchst metten huer beemden daeraen gelegen en met zekeren cijne en manscappen daertoe behoirende.

Hiermee zullen de Grote en de Kleine Hoeve bedoeld zijn. De derde hoeve was Muizenberg.

VOORWERK – 1440 – CER. II, 226

Item XI bunder lants dat voerwerck is ende dat men pleech te sayen, dat is ghelegghen al omme tHof ende husinghe van Gageldonck.

Voorwerk, vorewerck 'afzonderlijk gelegen, bij een groot goed behorende hofstede'⁹¹ Het perceel was elf bunder groot, bijna een traditionele hoeve van twaalf bunder. Maar stond er hier ook een huis op?

VORMEN – 1295 – ST. BERN. B11, F9

Beemd iacentis apud Vrodenut (of Vrodenut) in de Haghe; erf van Joh. de Vrode.

VORMEN – 1303 – II-36. N20

In Vormen.

VORMEN – 1303 – HS4472, 6

pratis iacentibus in Vormen ... decem bonariis pratorum sitorum in Vormen.

VORMEN – 1440 – DEN60

Die erve van Gageldonck die gheheiten siin Vormen; dertien bunder weygoets ende vroenten dat gheheiten is Vormen.

VORMEN – 1472 – CB1, F1V

Kerstine van Overa ... in Vormen.

VORMEN – 1472 – CB1, F3

In Vormen.

VORMEN – 1505 – R416, F256

Beemden in Astairt streckende van Vormen achter wt tot op den watersloot.

VORMEN – 1664 – R726, F276

In de Lange Buynderen, suytwaerts d'heer D'Assignie erfgenamen erve: Vormen.

VORMEN – 1667 – R727, F124V

Hoijlants in t Langh Buynder, zuijt Formen.

VORMEN – 1729 – RH100, F84V

Hooylants in de Lange Buynders, zuytwaerts den wegh oft Vurnem.

VORMEN – 1732 – RH100, F137V

Beemden in den polder van het Langh Buynder, zuijtwaerts den wegh oft Vurnem.

VORMEN, HOGE – 1547 – R710, F77

In Lange Buynder ... zuytwaerts aen de Hooge Vormen.

Heeft Vormen dezelfde betekenis als het eerste (onverklaarde) lid in Vormenzele, 1069 Formesela?⁹²

De oudste vorm van het Haagse toponiem geeft Vro; blijkbaar is er metathesis opgetreden. Misschien is de oudste vermelding te lezen als Vrodemet. Zou men kunnen denken aan verband met de in 1295 genoemde Johannes de Vrode (zie boven)? Made kan verdoft zijn in een onbeklemtoonde syllabe: Vrodemaad > Vromet > Vormen? Dan een madegebied van een familie de Vrode.

VORMENKROCHT – 1382 – R515, 51

Corenrenten oft pachten door Willem de Hertoge aan syn dochter Anna de Hertoge te houwelyck gegeven ... uuyt een bunder beemden in Vormencrocht nae uytwysen van twee laetbrieven in Borgst, de oudste van 1382, 6 maart, de jongste van 1438, 7 oktober.

VORMENKROCHT – 1430 – AHB1, 12D, 13

In Vormecrocht.

VORMENKROCHT – 1436 – ND8974, F426V

Beemts in Vormencrocht (behorend bij de hoeve van Kessel).

VORMENKROCHT – 1504 – CB2, F4

Enen beemd in Voirmenchroech.

VORMENKROCHT – 1504 – CB2, F5

In Vormencroech.

VORMENKROCHT – 1505 – AHB2, 4

In Voirmencroech; in Voermencroech; in Voermecroech.

VORMENKROCHT – 1527 – R705, F144

Beemden aeneen gelegen in Vormencroight.

VORMENKROCHT – 1535 – R440, F53

Stuck beemden, twee bunder in Vormencroight.

VORMENKROCHT – 1535 – R707, F128

Beemden in Vormen Croighde, westwaerts aenden gemeynen wech geheyten de Scerpberch.

VORMENKROCHT – 1694 – R732, 28

Beemden in Vorm Croghden, noortwaerts den Slaeghschen wegh.

VORMENKROCHT – 1718 – ND8997, F35V

Weylant in Vooremencrocht, het Deyckveldeken oost.

Krocht gelegen bij het gebied Vormen. De naam Vormenkrocht moet al in 1382 bestaan hebben: Den eersamen Ivo van Goirle, Baillu en schouteth van Dircxlant als rentmeester van de goederen van de kinderen van Johan de Gruytere, in syn leven ambachtsheer van Dircxlant X Jouffr. Anna de Hertoge, by advyes van W. de Hertoge, riddere, heer van Orsmael en Steen, grootvader, verkopen Joncker Henrick de Vosch, Henrickssone de corenrenten oft pachten die door Willem aen syn dochter ten houwelyck gegeven waren: drie veertel rogge uit anderhalf bunder beemden in Vormencrocht (volgens twee laetbrieven in Borgst, dd. 1382 en 1438), zes lopen uyt de Stockbeemt onder Baerl (1485), e. a., 1616, R515, f51.

VOSSENAKKER – VM

In de volksmond: Foesenakker.

Akker van de familie De Vos.

VOSSENBEEMD – 1664 – RH274, 68V

Stuck hoylants: den Vossenbeemt, 7½ gemet (bij de cleyne Hoeve van Gageldoncq).

VOSSENBOS – 1835 – N 6402, 60

Een perceel scharbosch: het Vossebosch, met driejarig hakhout en de halve dreef: het Morteldreefje, oost de Lage Weide, noord de Havervelden, 69 roeden (C 352).

VOSSENWEI – VM

Weiland van de familie Vos. In 1856 verkocht; iets minder dan een hectare groot. Sectienr. G 387.

WANDELDREEF – 1835 – N 6402, 60

De Kamerakker(C 394, 395), noord de Wandeldreef.

Wandelen was een bezigheid van rijke lieden (hier de heren van Burgst).

WATERSLOOT – 1609 – R719, F105V

In de Croeten, oostwaerts aenden Watersloot van Borghst.

WATERSLOOT – 1632 – R723, F50

Beemden in de Croeten, oostwaerts aenden Watersloot van Burghst.

WATERSLOOT – 1634 – P124, F15V

Beempden in Hambrouck, de Watersloot comende van tLiesbosch oost.

WATERSLOOT – 1698 – R733, F22V

Bosch en groessen in de Croeten, suytwaerts den Watersloot.

WATERSLOOT – 1729 – RH100, F91

Weyde in Burgst, oostwaerts den Watersloot.

WATERSLOOT – 1742 – GP272, 107V

Drie gemet in de Croeten: de Waterslood.

Watersloot komt als benaming voor sloten weinig voor.

WEIDE, ACHTERSTE EN VOORSTE LAGE – 1835 – N 6402, 60

Twee percelen akkerland: de Voorste en Achterste Lage weide, oost de Vloeygracht of een gedeelte van het Heksenwiel, west het Morteldreefje, twee bunder, 19 roeden (C 349-352, 357).

WEI, LANGE – 1918 – BREDANAAR37, 57

Een perceel weiland: de Lange Weide, C 238, groot 1,13 hectare.

WEIDE, VOORSTE LANGE – 1918 – BREDANAAR37, 13

Schaarhout op de Voorste Lange Weide.

WEIDE, VOORSTE – 1893 – BREDANAAR13, NR. 72

De Voorste Weide, bij een boerderij op Gageldonk.

WIEL – 1668 – GP263, F26V

Weijde in slage aende Weel aldaer.

Weel, wiel 'doorbraakkolk'. In Princenhage overheerst de vorm weel, de kustvorm.

Vergelijk: Een bunder beemden in de Lange Buynderen, dair de Weel inne leeght, 1525, R705, f27.

WILDERT – 1563 – R713, 270V

Den Nyeuwen acker: den Wildert, drie bunder bij de groote Hoeve.

WILDERT – 1835 – N 6402, 60

Een perceel akkerland: de Wildert, zuid het Wilderdlaantje, oost het Hilleke, drie bunder, 82 roeden (C 365, 366, 367), bij de Groote Hoeve van Burgst.

WILDERT, BURGSTSE – VM

Kadastraal perceel C 365-371, 379.

WILDERT, HOGE EN LAGE – 1835 – N 6402, 60

Een perceel schaarbosch: de Hooge en Lage Wilderd, ten noorden op de halve sloot tusschen het laantje en de Wilderdakker.

WILDERT, VOORSTE – 1613 – RH 179-8

De Voorste Wildert, voor een deel behorend bij de Grote Hoeve en voor een deel bij de Kleine Hoeve van Burgst.

Willaert, wildert 'woest gebied met ruigte begroeid, onontgonnen'. In 1563 was het gebied de Wildert nog niet lang in cultuur want het werd een nieuwe akker genoemd.

WILDERTAKKER, GROTE – 1613 – RH179-8

De Groote Wildertacker, eerst horend bij de Grote Hoeve, nu bij de Kleine Hoeve van Burgst.

WILDERTAKKER, GROTE – 1629 – RH179-25

Den Grooten Wildertackert, rontsomme te bosschen uytgenomen de Bedden die strecken naer die Plancke ... een igelyck moet aen synen cavel laeten staen eenen baert om het jonck schot te bevrijden.

WILDERTLAANTJE – 1835 – N 6402, 60

De Wildert (C 365, 366, 367), zuid het Wilderlaantje.

WILDERTSEBOS – VM

Kadastraal perceel C 308. ook C368, 376, 719.

WILDERTSEWEIDE – 1931 – DE BOER

Een perceel weiland, schaarbosch en halve dreef: de Wildertsche weide en het Wildertsche bosch, twee hectare, 56 are, C 369, 715, 719, 1178 en 1179, meest gedeeltelijk; een perceel schaarbosch: het Wildertsche bosch, een hectare, 66 are, C 368, 376, 719).

Wildert 'woeste grond, ruig begroeid'.

WILDERTSVEKEN – 1620 – PONDB. 68

Lant aent Wildertveken.

Hek bij het gebied de Wildert.

WILDERTSVEKENSTRAAT – 1549 – R454, 162V

In de Croeghde achter Borghst aen de Wildertsvekenstrate.

WILDERTVOORD – 1440 – ND1010, 125

Aende Wildaerts voort.

Voorde bij het gebied de Wildert (door welk water? De Kroetenloop?).

WILGENDREEF – 1835 – N 6402, 60

De Huisweide, de Paardenweiden en sluijsblok, west de Wilgedreef.

WILGENDREEFJE – 1835 – N 6402, 60

Het Hilleke (C 364), oost het wilgedreefje.

WITTENHEINING, AART – 1480 – R535, F334V, 335

Copye vutte leenboeck vanden leenen onder de Heerlyckheyte van Borgst vutte nieuwe boeck, 1505, 24 april: leenverhef door Michiel Robs anno 1480 van de helft van Aert Witten Heyninge, groot achttien lopensaet met eenen blokke daeraen gelegen: d'Ossenblock.

WITTENHEINING, AART – 1632 – R536, 14V

Aert Wittenheyninge, achttien lopensaet.

Heining van Aart Witten. Later de Vennekens genoemd. Zie onder Emer.

YDENBRAAK – 1430 – AHB1, 19

Chele Cleys Feyterssoen van Ydebrake.

YDENBRAAK – 1472 – CB1, F2

Van Yde brake.

Braak 'ontginning', hier van Yde of een familie Yden.

ZAND, KLEIN EN GROOT – VM

Zandig terrein in de Kroeten. Ontstaan na afgraven van veen?

ZANDVELD – 1668 – GP263, 60V

Bemdt inde Croeten: het Santvelt, negen gemet.

ZANDVELD – 1668 – GP263, 121V

Het Santvelt.

ZANDVELD – 1742 – GP272, 198V

Zes gemet inde Croeten: het Santvelt.

ZANDVELD – 1750 – GP287, F6V

Zes gemet in de Croeten: t Santvelt.

Veld met zandige bodem, een opmerkelijke eigenschap in het moergebied de Kroeten. Was hier het veen al helemaal verwijderd tot op de onderliggende zandgrond of was het een zandschel, een zandige opduiking die vanouds boven het veen had uitgestoken? Het woord zand komt in het jaar 893 voor het eerst in het Nederlands voor.⁹³

ZES BUNDER – 1931 – DE BOER

Schaarhout met de halve dreef, uitmakende een gedeelte van het Perceel: de Zes Bunders, gelegen naast en ten noorden van de Vloeigracht, een hectare, 82 are (B 362).

ZEVEN GEMETEN – 1835 – N 6402, 60

Twee perceel weiden in de Kroeten: de Ossenweide, de Huisweide, Buntbeemd, Beste Akker, Zeven Gemeten en Boeymeersbunder, met een waterkolk, 21 bunder (C 311-317).

ZIJDE, HOGE – 1919 – BREDANAAR38, 34

Een perceel bouwland: de Hooge zij, zuidwestelijk deel van G 661, groot dertien are. Een perceel Bouwland: de Hooge Zij, G 661, groot 1,26 hectare.

ZINKENAKKER – 1918 – BREDANAAR37, 13

Schaarhout op de Zinkenakker.

Zink kan een familienaam zijn.⁹⁴

ZUNDERTSVELD – 1668 – GP263, F49

Landt in Kesteren by Borgst: t'Sunderts velt, drie gemet.

Bezit van de familie Van Zundert.

ZWART HEK – 1835 – N 6402, 60

Den akker aan het Zwart Hek (C 399, 400).

ZWART HEK – 1835 – N 6402, 60

De Jagt, met in –en uitweg door het Morteldreefje op de Groote Laan of Dreef van het Zwart Hek naar de Rietdijk.

Hekken werden wel geschilderd om ze tegen de invloeden van het weer te beschermen.

Vergelijk: het Rood Hekken onder Oosterhout.

- 1 Dirven, Herman: Het kasteel op de Emer, Hage 8, nr. 23 (1978), p. 22.
- 2 Bastiaens, J. en J. meter van Mourik: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenland-bouwareaal, Historisch Geografisch Tijdschrift, 12 (1994), nr. 3, p. 89.
- 3 Buiks (1997), p. 108.
- 4 Leenders, Karel: Gageldonk, Hage 7, nr. 21 (1977), p. 63.
- 5 Blankaart, pp 332, 333, 334.
- 6 Buitenhuis, p. 91.
- 7 Buiks (1997), p. 139.
- 8 WNT III, kolom 263.
- 9 Buiks (1997), p. 138.
- 10 De Vries, p. 769.
- 11 Buiks en Leenders, IV, p. 525, 526.
- 12 Gysseling, I, p. 209.
- 13 Heukels, p. 160.
- 14 Loon, J.B. van: De seizuende –r in enkele Westbrabantse plaatsnamen, Naamkunde 2(1970), p. 181-185.
- 15 Vries, J. de: Woordenboek der Noord-en Zuidnederlandse plaatsnamen, Aulareeks nr. 85, Utrecht (1962), p. 39; Gysseling, I, p. 165.
- 16 Cerutti, III, p. 61.
- 17 Verbesselt, J.: Asse, het ontstaan en de ontwikkeling, Eigen Schoon en De Brabander, 48 (1965), p. 187
- 18 Ekwall, p. 77.
- 19 Bechert, Tilmann en J. H. Willems: De Romeinse Rijksgrans tussen Moezel en Noordzeekust, Utrecht (1995), p. 20.
- 20 Idem, p. 114.
- 21 Leenders (2006), p. 163.
- 22 SAB, R828, fgv e.v. ; Zie ook Taxandria 38 (1931), p. 46 e.v. en Cerutti, I, p. LXVIII.
- 23 Leenders (2006), p. 255.
- 24 Sasse van Ysselt, A. van: De heerlijkheid en het landgoed Burgst, Taxandria 38 (1931), p. 45 e.v.
- 25 Juten, W.F.J.: De Heerlijkheid Burgst, Taxandria 9 (1902), p. 185.
- 26 Juten, G.C.A.: Burgst, Taxandria 39 (1932), p. 113 e.v.
- 27 Leenders (2006), p. 163.
- 28 Debrabandere, p. 291.
- 29 Buitenhuis, p. 142.
- 30 Gysseling, I, p. 32.
- 31 IJsseling, M.A. en A. Scheygrond: De zoogdieren van Nederland, Zutphen (1950), p. 119, 120, 121.
- 32 Crompvoets, p. 205 (citeert Ter Laan: Nieuw Groninger woordenboek, p. 184).
- 33 Goossenaerts, p. 166.
- 34 Pijnenburg, W.: Eeuwsel, Naamkunde 8 (1976), p. 1 e.v.
- 35 Molemans, J.: Bijdrage tot de bewonings-en ontginnings-geschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad, Naamkunde 5 (1973), p. 321.
- 36 Erens, A.: Alphen in de Baronie van Breda, 4, p. 125.
- 37 Blankaart, pp. 489, 490.
- 38 Van der Sijs, p. 968.
- 39 Blankaart, pp. 46, 47.
- 40 Molemans, J.: Bijdrage tot de bewonings-en ontginnings-geschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad, Naamkunde 5 (1973), p. 270 e.v.
- 41 Buiks en Leenders, deel IV, p. 530.
- 42 Leenders (2006), p. 164.
- 43 Hoeufft, p. 160.
- 44 Blankaart, p. 412.
- 45 Hage 1, nr. 2 (1971), p. 47.
- 46 Leenders, K.: Burgst, Hage 3, nr. 3(1973) p. 58.
- 47 Heukels, p. 7.
- 48 Buitenhuis, p. 208.
- 49 Debrabandere, p. 559.
- 50 Hage, nr. 22 (1978), p. 69.
- 51 Buiks en Leenders (1997) IV, p.542.
- 52 Gysseling, meter: De voornaamste bestanddelen van Zuidnederlandse plaatsnamen, Naamkunde 13 (1981), p. 76.
- 53 Gysseling, p. 441.
- 54 Woordenboek der Nederlandsche Taal, 4, kolom 1478.
- 55 Moerman, p. 42.
- 56 Hoeufft, J. H.: Taalkundige bijdragen tot de naams-uitgangen van eenige, meest Nederlandsche, plaatsen, Breda (1816), p. 16.
- 57 Berkel, Gerald van, en Kees Samplonius: Het plaatsnamen-boek, (1989), p. 157.
- 58 Eigen Schoon en De Brabander 51 (1968), p. 371.
- 59 Leenders, Karel: Gageldonk, Hage 7, nr. 21 (1977), p. 46, 47, 69, 70, 71.
- 60 Van der Sijs, p. 960.
- 61 De Vries, p. 230.
- 62 Hage 1, nr. (1971), p. 28-30.
- 63 GAB, collectie Reygersman 6. Leenders, K.: Burgst, Hage 3, nr. 3, p. 29.
- 64 Zie verder: Buiks (1997), p. 100.
- 65 Hage, 5, nr. 2 (1975), p. 16.
- 66 Leenders, K.: Burgst, Hage 3, nr. 3 (1973), 39.
- 67 Lohmann, C. Th.: De kapel van Gageldonk, Jaarboek 'De Oranjeboom' 10 (1960), p. 81.
- 68 Zie hierover ook: J. Kalf: De Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst in de provincie Noord-Brabant. Eerste stuk: De monumenten in de voormalige Baronie van Breda, Utrecht (1912), p. 286.
- 69 Hage 1, nr. 2 (1971), p. 23.
- 70 Leenders, Karel: Gageldonk, Hage 7, nr. 21(1977), p. 62, 63.
- 71 Molemans, J.: Profiel van de Kempische toponymie, Naamkunde 9 (1977).
- 72 Verdam, p. 572.
- 73 Leenders, Hage 3, nr 3, p. 31.
- 74 W.N.T., s.v.
- 75 Leenders (2006), p. 163.
- 76 Otten, Gerard: De Wilhelminabomen. De bomen, geplant in Breda ter gelegenheid van de inhuldiging van koningin wilhelmina in 1898, Engelbrecht van Nassau (1998), p. 24-35.
- 77 Heukels, p. 47, 55, 126, 113, 182.
- 78 Buitenhuis, p. 368.
- 79 Goossenaerts, p. 71.
- 80 Geciteerd in Goossenaerts, p. 71.
- 81 Leenders, K.: Cultuurhistorische landschapsinventarisatie Gemeente Breda (2006), p. 89.
- 82 Verdam, p. 416.
- 83 Schönfeld, p. 132.
- 84 De Vries, p. 536.
- 85 Leenders (2006), p. 222.
- 86 Dirven, Herman: De gebouwen op het gronbgebied van de vroegere heerlijkheid Gageldonk-Hambroek van 1800 tot heden, Hage nr. 22 (1978), p. 35, 36.
- 87 Buitenhuis, p. 532.
- 88 Verdam, p. 640.
- 89 Cools, J.: Werchter, Eigen Schoon en De Brabander, 65 (1982), p. 157.
- 90 Verdam, p. 715.
- 91 Verdam, p. 744.
- 92 Gysseling, II, p. 1024.
- 93 Van der Sijs, p. 1123.
- 94 Buitenhuis, p. 658.

COLOFON

Titel: Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

Erfgoedrapport Breda 60

Auteur: Chr. Buiks

Kaarten: H. de Kievith

Objectfoto's: A. Schut

Eindredactie: G. Otten, H. de Kievith

Ontwerp en lay-out: Studio Maaiké Klijn

De auteur heeft zijn best gedaan de rechthebbenden op de illustraties te achterhalen. Degenen die menen rechten te hebben kunnen zich met hem in verbinding stellen.

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2018

Ruimtelijk Economisch Domein
Team Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda